

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

LÜBNANLI ÖYKÜCÜLERDEN TEVFİK YUSUF AVVÂD
VE *ES-SABIYYU'L-A'RAC* ADLI ESERİN TEKNİK-
TEMATİK İNCELEMESİ

Mehmet Fatih Baykal

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Mücahit Küçüksarı

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehmet Fatih Baykal
	Numarası	148106011105
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Arap Dili ve Belagati
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mücahit Küçükşarı
	Tezin Adı	Lübnanlı Öykücülerden Tevfik Yusuf Avvâd ve es-Sabiyyu'l-A'rac Adlı Eserin Teknik-Tematik İncelemesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Lübnanlı Öykücülerden Tevfik Yusuf Avvâd ve es-Sabiyyu'l-A'rac Adlı Eserin Teknik-Tematik İncelemesi** başlıklı bu çalışma 14/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

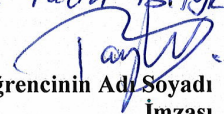
Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Mücahit Küçükşarı	
2	Doç. Dr.	Muhammet Vehbi Dereli	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Emin Uz	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	MEHMET FATİH BAYKAL		
	Numarası	148106011105		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ VE BELAGATI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	LÜBNANLI ÖYKÜCÜLERDEN TEVFİK YUSUF AVVÂD VE ES-SABİYYU'L-A'RAC ADLI ESERİN TEKNİK-TEMATİK İNCELEMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mehmet Fatih BAYKAL

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	MEHMET FATİH BAYKAL		
	Numarası	148106011105		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mücahit KÜÇÜKSARI		
Tezin Adı	LÜBNANLI ÖYKÜCÜLERDEN TEVFİK YÛSUF AVVÂD VE ES-SABIYYU'L-A'RAC ADLI ESERİN TEKNİK-TEMATİK İNCELEMESİ			

Tevfik Yûsuf Avvâd 1911 yılında Lübnan'da dünyaya gelmiş, *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı eseriyle Çağdaş Arap Edebiyatı'nda ses getirmiş, Arap kısa öyküsü ve romanının gelişiminde pay sahibi isimlerden biri olarak kabul edilmiştir. Araştırma konusu yaptığımız *es-Sabiyyul-A'rac* eserinde yazarımız hikâyelerindeki sanatsal üslubu, etkileyici psikolojik ve gerçekçi tasvirleriyle kısa hikâyede gerçekçi akımının yayılmasında bir etkindir. Kendi zamanına kadar bir kaç konu etrafında sıkışık kalan Lübnan öyküsüne sosyal meseleleri de ekleyerek yeni bir rota çizmiştir.

Bu çalışmamızda Tevfik Yûsuf Avvâd'ın hayatı, yaşadığı dönem, çalışmaları ve *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı eserinde, okuyucuya sunduğu hikâyeler tanıtılmış, hikâyelerin olay örgüsü anlatılmış, yazarın bakışı ele alınmış, hikâyedeki kahramanlar, zaman ve mekân olgusu incelenmiş ve genel bir eleştiri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Yusuf 'Avvad, Arap, Lübnan, Kısa Öykü

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	MEHMET FATİH BAYKAL		
	Student Number	148106011105		
	Department	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Mücahit KÜÇÜKSARI		
Title of the Thesis/Dissertation	THE TECHNICAL-THEMATIC THESIS OF TAWFÎQ YÛSUF 'AWWAD ONE OF THE LEBANESE STORYTELLERS AND HIS WORK THE NAME OF ES-SABİYYU'L-A'RAC			

Tawfîq Yûsuf 'Awwad was born in Lebanon in 1911, he resounded in Modern Arabic Literature with his literary work the name of *es-Sabiyyu'l-A'rac* and he was approved a person who has an important role on development of Arabic short story and novel. In *es-Sabiyyul-A'rac* literary work we have been searching the writer is a factor on realistic trend expanding of short story with artistic wording, effective psychologic and realist descriptions. He took a new course to Lebanon Story which was stucked just a few topics until the term of writer by adding social issues.

In this work life of Tawfîq Yûsuf 'Awwad, life cycle, his works and the stories which he tendered to readers were introduced, the story arc of stories was told, the perspective of writer was dealt, characters of story, time and place were analyzed and generally criticism was reported.

Keywords: Tawfîq Yûsuf 'Awwad, Arabic, Lebanon, Short Story

İÇİNDEKİLER

ÖZET	5
ABSTRACT.....	6
KISALTMALAR	8
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	12
1. Çalışmanın Konusu ve Önemi	12
2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	12
3. Çalışmanın Kaynakları	13
BİRİNCİ BÖLÜM	15
ARAP EDEBİYATINDA HİKÂYE TÜRÜ VE LÜBNANLI ÖYKÜCÜLERDEN TEVFİK YÛSUF ÂVVAD	15
1.1. Arap Edebiyatı'nda Hikâye Türü	16
1.1.1. Arap Hikâyeciliğinin Dönemleri	16
1.1.2. Lübnan'da Kısa Hikâye	18
1.2. Lübnanlı Öykücülerden Tevfik Yûsuf Âvvad'ın Hayatı ve Eserleri	25
1.2.1. Hayatı	25
1.2.2. Eserleri	27
1.2.3. Üslûbu	29
1.2.4. Hikâyeciliği	31
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
TEVFİK YÛSUF AVVÂD'IN ES-SABİYYU'L-A'RAC ADLI ESERİNDEKİ HİKÂYELERİN TEKNİK-TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ	32
2.1 “Topal Çocuk” Hikâyesinin Tanıtımı	33
2.1.1. Olay Örgüsü.....	33
2.1.2. Yazarın Bakış Açısı	37
2.1.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	38
2.1.4. Mekân	39
2.1.5. Zaman	39
2.1.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	40
2.2. “Kirlenmiş Mezarlık” Hikâyesinin Tanıtımı	41
2.2.1. Olay Örgüsü.....	41
2.2.2. Yazarın Bakış Açısı	45

2.2.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	45
2.2.4. Mekân	48
2.2.5. Zaman	48
2.2.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	48
2.3. “Kış Faresi” Hikâyesinin Tanıtımı	50
2.3.1. Olay Örgüsü	50
2.3.2. Yazarın Bakış Açısı	55
2.3.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	55
2.3.4. Mekân	57
2.3.5. Zaman	58
2.3.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	58
2.4. “Şair” Hikâyesinin Tanıtımı	60
2.4.1. Olay Örgüsü	60
2.4.2. Yazarın Bakış Açısı	64
2.4.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	64
2.4.4. Mekân	65
2.4.5. Zaman	66
2.4.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	66
2.5. “Uçurum” Hikâyesinin Tanıtımı	67
2.5.2. Yazarın Bakış Açısı	71
2.5.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	71
2.5.4. Mekân	71
2.5.5. Zaman	71
2.5.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	71
2.6. “Dedem ve Hikâyesi” Adlı Hikâyenin Tanıtımı	73
2.6.1. Olay Örgüsü	73
2.6.2. Yazarın Bakış Açısı	78
2.6.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	79
2.6.4. Mekân	79
2.6.5. Zaman	80
2.6.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	80
2.7. “Yakılan Mektuplar” Hikâyesinin Tanıtımı	81
2.7.1. Olay Örgüsü	81

2.7.2. Yazarın Bakış Açısı	83
2.7.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	83
2.7.4. Mekân	84
2.7.5. Zaman	85
2.7.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	85
2.8. “Paskalya Bayramı” Hikâyesinin Tanıtımı	85
2.8.1. Olay Örgüsü	86
2.8.2. Yazarın Bakış Açısı	90
2.8.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	90
2.8.4. Mekân	92
2.8.5. Zaman	92
2.8.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	92
2.9. “Hannûn” Hikâyesinin Tanıtımı	93
2.9.1. Olay Örgüsü	93
2.9.2. Yazarın Bakış Açısı	98
2.9.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	99
2.9.4. Mekân	99
2.9.5. Zaman	100
2.9.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	100
2.10. “Dul” Hikâyesinin Tanıtımı	102
2.10.1. Olay Örgüsü	102
2.10.2. Yazarın Bakış Açısı	106
2.10.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	106
2.10.4. Mekân	107
2.10.5. Zaman	107
2.10.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	107
2.11. “Kan Tutkusu” Hikâyesinin Tanıtımı	107
2.11.1. Olay Örgüsü	108
2.11.2. Yazarın Bakış Açısı	108
2.11.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	109
2.11.4. Mekân	109
2.11.5. Zaman	109
2.11.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi	109

2.12. “Ömer Efendi” Hikâyesinin Tanıtımı	109
2.12.1. Olay Örgüsü.....	110
2.12.2. Yazarın Bakış Açısı	113
2.12.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	113
2.12.4. Mekân	114
2.12.5. Zaman	114
2.12.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi.....	114
2.13. “Kahve Sâkîsi” Hikâyesinin Tanıtımı	115
2.13.1. Olay Örgüsü.....	115
2.13.2. Yazarın Bakış Açısı	117
2.13.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	117
2.13.4. Mekân	118
2.13.5. Zaman	118
2.13.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi.....	118
2.14. “Küçük Hamal” Hikâyesinin Tanıtımı.....	118
2.14.1. Olay Örgüsü.....	119
2.14.2. Yazarın Bakış Açısı	120
2.14.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar	120
2.14.4. Mekân	120
2.14.5. Zaman	121
2.14.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi.....	121
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA.....	126

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
Fak.	: Fakülte
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
n.r.	: neşreden
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
ts.	: Tarihsiz
Üni.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
y.y.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Lübnan'lı Tevfik Yûsuf Avvâd sanatsal üslubu, etkileyici psikolojik tavsirleri ve sosyal meseleleri eserlerinde derinlemesine işleme yönüyle kısa öykü ve roman alanında Arap Edebiyatı'nın önemli isimlerinden sayılmaktadır. Avvâd kaleme aldığı *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı eserinde bizlere on dört tane kısa hikâye sunmuştur. 1930'lu yıllarda bir yazar olarak ortaya çıkmış olan Tevfik Yusuf, Lübnan'da hikâye ve roman türüne olan etkiyi artıran yazarlar arasında gelmektedir. Gazeteci ve siyasetçi yönü ile tanınan Tevfik Yusuf, eserlerinde Arap milliyetçiliğine çağrısı ile de meşhurdur.

Bu araştırmayı yapmaktaki hedefimiz Lübnan hikâyeciliğinde önemli bir yer tutan ve bu alanda birçok eseri bulunan, Tevfik Yûsuf Avvâd'ı daha iyi tanıma ve tanıtmaya gayretidir. Bu araştırmayı yaparken yazarın hayatı ve eserleriyle ilgili bölümler için öncelikle kendi eserlerinden, sonrasında kendisiyle ilgili olarak yazılan makale ve ansiklopedi maddelerinden istifade ettik. Çalışmamızda eser, kahraman ve mekân isimleri dışında bir transkripsiyon uygulanmamıştır.

Çalışmamı tamamlama hususunda anlayış ve sabırla beni izleyip yönlendiren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Mücahit Küçüksarı hocama teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet Fatih Baykal

Konya-2019

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu ve Önemi

Arap edebiyatı'nda öykününün modern anlamda gelişmesi on dokuzuncu yüzyıla tekabül etmektedir. Bu safhada klasik dil ve edebiyatın canlandırılması, eski eserlere benzer eserlerin ortaya konma çabası dikkati çekmektedir. Makâme türü eserler kaleme alan Nâsif el-Yâzicî (1800-1870) ve Ahmed eş-Şidyak'ın (1805-1887) gayretleri buna örnek olarak verilebilir. Makâme türünde fesahat ve belağat'a öncelik tanınmış, Arap dilinin incelikleri sergilenmeye çalışılmış ve bu üslûpla mana ve maksat desteklenmiştir. Zamanla üslûp konunun önüne geçmiş, bir vasıta olmaktan çıkıp amaç haline gelmiştir. Bu sebeple makâme, yazımı zor bir tür haline gelmiş ve netice olarak modern anlamda bir yenilik sağlayamadığı gibi zamana da ayak uyduramamıştır. Bu safhadan sonra ise, Batı'nın etkisiyle yazımı daha kolay, akıcı, okuyucuyu kendine bağlayan bir üslûba sahip modern hikâye ve roman türü kendini göstermeye başlamıştır. Bu türde ilk örneği yazarlar arasında kimin verdiğiyle ilgili çeşitli isimler öne sürülse de, bu türün gelişmesinde Lübnan'lı yazar Tevfik Yusuf Avvâd'ın (1911-1989) önemli bir payı olduğu bir gerçektir.

Bir şair, roman ve hikâye yazarı olan Avvâd, özelde Lübnan'da genelde ise Arap dünyasında klasik tahkiye usulünden modern hikâye türüne geçiş döneminde ilk ciddi eserleri veren önemli bir yazardır. İlk olarak, çalışmamıza konu olan Avvâd'ın *es-Sabiyyu'l-A'rac* (1936) adlı hikâye kitabı, ardından *Kamîsu's-Sûf* (1937) adlı hikâye kitabı yayınlanmış ve bu iki hikâye kitabı yazarlık kariyerinde kendisi için çok önemli iki basamak olmuş, *el-Azârâ* (1944) adlı hikâye kitabıyla ise zirveye yerleşmiştir. Avvâd, kaleme aldığı eserlerle Lübnan öykücülüğünde teknik anlamda bir sıçrama sağlamış, yeni bir hareketin öncüsü olmuştur. Bu sebeple de Tevfik Yusuf Avvâd'ın *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı eseri üzerinde bir çalışma yapmanın faydalı ve gerekli olacağı düşünülmüştür.

2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Hikâyeciliğin Arap toplumlarında önemli bir geçmişi vardır. *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı çalışmanın yayınlandığı dönemde, Arap dünyasında, özelde ise Lübnan'da

hikâye türünde birçok eser telif edilmiştir, bu yüzden araştırmamızda öncelikle Arap edebiyatında “Hikâye” türünü ve Lübnan’da kısa öykü yazarlarını ve çalışmalarını ele alacağız. Fakat Avvâd, hikâyelerinde olayları gerçekçi bir tarzda ele alış biçimi, sanatsal üslûbu, derinlik içeren psikolojik tahlilleri, toplumsal meseleleri ustaca işleyişi, dilinin akıcılığı, ifadelerinin şiirselliği ile kendine özgü bir yer edinmiştir. Bu sebeple de Tevfik Yusuf’un hayatı ve eserleri, üslûbu, milliyetçiliği, hikâyeciliği ve gerçekçi akımından etkilendiği yönüyle ele alınacaktır. Avvâd’ın yazarlık kariyerinin ilk çalışması olması hasebiyle de *es-Sabiyyu’l-A’rac* kitabı teknik ve tematik açıdan incelenecektir. *es-Sabiyyu’l-A’rac* adlı hikâye kitabının teknik ve tematik açıdan incelenmesi, yayınlandığı dönemde Arap dünyasında ve Lübnan özelinde kısa öykünün durumuna dair zihinlerde bir resim oluşturacak, bunun yanında ise Tevfik Yusuf’un kısa öykü alanına sağladığı katkı belirginleşecektir.

3. Çalışmanın Kaynakları

Avvâd Lübnanlıdır ve modern öykü alanında en önemli şahsiyetlerin başında gelmektedir. Arap edebiyatında anlatı türünün ciddi bir geçmişi vardır. Modern döneme gelindiğinde ise Batı’nın etkisiyle modern öykü türünde eserlerin kaleme alındığı görülmektedir. Arap coğrafyasında ve Lübnan’da hikâyenin dünü ve bugününü araştırırken Arap edebiyatı tarihi kitaplarından, Lübnan’daki önemli öykü yazarlarını ve Lübnan öykücülüğünün serüvenini ele alan eser ve makalelerde ve bu yönde yazılmış kaynaklardan ziyadesiyle istifade edilmiştir. Bunlar arasında, Alî Necîb Atvî’nin *Tetavvuru Fenni’l-Kıssati’l-Lubnâniyyeti’l-Arabiyye’si*, Naîm el-Yâfi’î’nin *et-Tatavvuru’l-Fenni li Şekli’l-Kıssati’l-Kasîra fi’l-Edebiyyi’ş- Şamiyyi’l-Hadîs: Sûriyâ, Lubnân, Urdun, Filistîn* adlı eseri, Hannâ el-Fâhûrî’nin *el-Cami’ fi’l-Edebi’l-Arabiyyi-el-Edebu’l-Hadîs* adlı eseri, Azmi Yüksel’in Sabri Hafez’den tercüme ettiği “Modern Arap Kısa Öyküsü” makaleleri zikredilebilir. Ayrıca Diyanet İslam Ansiklopedisinden, İslam Ansiklopedisinden çeşitli makale, tez ve kitaplardan da faydalanılmıştır. Lübnan öyküsü alanında pek çok araştırması olan Hüseyin Yazıcı’nın çalışmaları önemli ölçüde yol gösterici olmuştur. Araştırma konusu olan eserin teknik tematik açıdan incelenmesi hususunda Mehmet Kaplan’ın *Hikâye Tahlilleri* kitabı, Suheyl İdrîs’in el-Âdab dergisinde çıkan yazıları ve Muhammed

Yusuf Necme'nin *Fennu'l-Kıssa* kitabı faydayı haiz olmuştur. Yazar'ın hayatı bölümünde ise, Paul Starkey'in yazısı, Cân Tannûs'un *Tevfik Yûsuf 'Avvâd: Dirâsetu'n- Nefsiyye fî Şahsiyyetihî ve Edebihi* adlı kitabı, Mücahit Küçüksarı'nın *Tevfik Yûsuf el-Avvâd'in "er-Rağîf" adlı Romanında Türk İmajı* adlı makalesi ciddi anlamda yararlı olmuştur. İmlada, Şükrü Halûk Akalın başkanlığında hazırlanan TDK, Yazım Kılavuzu esas alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

**ARAP EDEBİYATINDA HİKÂYE TÜRÜ VE LÜBNANLI
ÖYKÜCÜLERDEN TEVFİK YÛSUF ÂVVAD**

1.1. Arap Edebiyatı'nda Hikâye Türü

Sözlükte “anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek; benzetmek, taklit etmek” anlamlarında mastar olan “hikâye” isim olarak da kullanılır. Türkçe’de kullanılagelen öykü kelimesi de Arapça’daki “taklit etmek” anlamının karşılığı olan öykünmekten türemiştir.¹

Hikâye türü Doğu ve Batı milletlerinde benzer bir gelişme süreci göstermiştir. Batı hikâyeciliğine kaynaklık eden Yunan destanları, Tevrat ve İncil’deki kıssaların etkisine benzer şekilde, Doğu hikâye geleneğinde de Hint ve Câhiliye devri Arap hikâyelerinin, nihayet Kur’ân-ı Kerîm’deki kıssaların etkileri görülmüştür.² Arap edebiyatında edebî tür olarak hikâye yerine daha ziyade “söz, haber, hikâye” gibi anlamları ifade eden “kıssa” terimi kullanılmıştır. Kur’an’da özellikle peygamberlerin hikâyeleri için kıssa yerine hikâye anlamındaki ‘kasas’ ile ‘hadîs’ (söz) ve ‘nebe’ (haber) kelimeleri tercih edilmiştir. Kıssa kelimesi terim manası olarak meşhur hikâyelerin metinlerinde farklılık göstermiştir. Ancak kelimenin Istılahî manasını anlatan bu ibareler özü itibariyle farklılık arz etmemektedir. Bütün bu tariflerin özünde kıssa, “Gerçek veya sunî hadiseleri cezbedici bir üslûpta ortaya koymak” demektir. Yani buna göre kıssa, ahlakî ve sosyal birtakım örneklerin hikâye edilmesidir.”³

1.1.1. Arap Hikâyeciliğinin Dönemleri

Arap hikâyeciliğini üç dönemde ele almak mümkündür. Câhiliye devri Arap halk edebiyatının büyük bir bölümünü, çoğu komşu milletlerin mitolojilerinden kaynaklanan yıldız hikâyeleri, cin ve dev masalları ile atasözleri hikâyeleri veya hayvan masalları oluşturmaktadır. Arap hikâyeciliğinin asıl özelliklerini taşıyan gerçekçi hikâyeler ise Eyyâmü’l-Arab’la başlamıştır. Çoğunluğu Câhiliye dönemine ait olup bazıları İslâmî döneme kadar gelen ve kabileler arasında cereyan eden

¹ Muhammed Yusuf Necme, *Fennu’l-Kıssa*, Dâru Beyrut, Beyrut, 1985, s. 7; İbn Manzûr, *Lisânü’l Arab*, Beyrut, 1990, c. VI s.75; Muhammed Murtaza ez-Zebidî, *Tacu’l-Arûs*, Beyrut, 1994, c. IV, s. 431; D.C. Macdonald, “Hikâye”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1987, V.I., s. 477-478.

² Hüseyin Yazıcı, “Hikâye”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, c. XVII, s. 481.

³ Ali Muhammed Nasr Çev. Abdülkerim Seber, “Arap Edebiyatında Hikâye ve Kur’ân-ı Kerim’deki Kıssaların Müdafaası”, *Ağrı İslâmî İlimler Dergisi*, c. II, 2018, s.123.

olayları içine alan Eyyâmü'l-Arab'ın VIII. yüzyıldan itibaren yazıya geçirildiği bilinmektedir.⁴

Mahmud Teymur (1894-1973), Câhiliye asrının hikâyeleri hakkında şöyle demektedir: “Câhiliye asrındaki Arap hikâyelerinin kadın-erkek falcı ve kâhinlerin sözlerinden dikkat çeken bir tarafı vardır. Cahiliye asrında Hz. Peygamber (s.a.v)’in gelişi yaklaştığı zaman Araplar arasında ‘hadîsün hurâfetün’ (hurafe söz) ifadesi yaygınlaştı. Araplar bunları bu sözle nitelendirdiler. Hatta onlara göre bunlar hayal kurgusu bir sözdür. Araplar, aslı olmayan bir söz duydukları zaman ona hurâfe derlerdi.”⁵

İslâmî dönem hikâyeleri genellikle şifahî olarak intikal etmiş ancak İslâmiyet’ten çok sonra yazıya geçirilmiştir. Arap halk hikâyelerinden bazıları Kur’ân-ı Kerîm’de örnek kıssalar şeklinde zikredilmiştir. Kur’an’da mevcut hikâyeler insanlar arasında büyük bir ilgi görmüş, içerdiği ahlâkî-tarihî dersler ve üslûpları birçok edîbe ilham kaynağı olmuştur.⁶

Hz. Muhammed (sav)’in davetinin ortaya çıkmasından sonra Arapların, bu kıssaları çok sevdikleri ve bunların daha fazlasının anlatılmasını istedikleri bilinmektedir. Çünkü onlar Hz. Peygamber (sav)’den kendilerine Ashâb-ı Kehf kıssasını anlatmasını istemişlerdir. Hatta Hz. Peygamber (sav)’den sonraki zamanlarda ashabından geçmiş milletlerden Âbid Cüreyh gibi kimselerin hayat hikâyelerini anlatmasını istemişlerdi.⁷

Modern Arap Hikâyeciliği XVII. yüzyılın sonunda Napolyon’un Mısır’ı ele geçirmesi ve XIX. yüzyılda Fransızlar’ın bazı Arap topraklarını işgaliyle buraların ekonomik ve politik yönden Avrupa hâkimiyetine girmesinden sonra Batı ile Arap dünyası arasında öncekilerden farklı yeni bir edebî ilişki başlamıştır. Bu dönemde Arap hikâyeciliği destanî etkilerden sıyrılarak yapı itibariyle Batı kaynaklı modern küçük hikâyeye doğru bir adım atmıştır.⁸ Mahmut Teymur (1894-1973) şöyle

⁴ Hüseyin Yazıcı, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, s. 482.

⁵ Mahmud Teymur, *el-Edebü'l-Hâdif*, 92-93; Ali Muhammed Nasr, a.g.m, s. 128.

⁶ Hüseyin Yazıcı, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, s. 483.

⁷ Ali Muhammed Nasr, a.g.m, s. 130.

⁸ Hüseyin Yazıcı, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, s. 483.

demektedir: “Ben bugün köklü Arap mirasının muhtelif renklerindeki kıssaların Araplar tarafından pazarlandığına inanıyorum. Bizim bu asırdaki çalışmalarımız Arap edebiyatının tohumlarını ve Doğu'nun üretken hikâyelerinin örneklerini taşımaktadır. Bizim yazdığımız asri hikâyelerden gökkuşağı gibi hayali edebi hikâyeler çoğaltılamaz. Aksine kökleri ve asılları itibariyle uzayabilir. Bunların araştırmacılar tarafından okuma ve inceleme yoluyla tanınmasına bir yol yoktur.”⁹

1.1.2. Lübnan’da Kısa Hikâye

Toplumların edebî mirası, yalnızca bir millete ait bir fikir ürünü değildir. Eğer bir toplum başka toplumlar tarafından da takdir edilen değerli bir edebiyat ortaya koymak istiyorsa, diğer toplumların da edebî tecrübeleriyle bağlantı kurması gerekir. Kabuğuna çekilerek kendi içinde devraldığı mirası işlemeye çalışan, dışarıya açılmayan edebî çalışmalar, devamlılığını sürdürmeye güç yetiremez ve bunun sonucunda yok olup gider. Diğer taraftan ise her toplumun kendisini ve zekâsını diğer toplumların edebiyatına muttali olmak için adayan fertleri vardır ki, ellerine geçeni, gözlerinin şahit olduğu şeyleri kendi edebiyatlarına aktarırlar ve bununla biri diğerini tamamlayan evrensel bir edebî zenginlik meydana getirirler. Lübnan edebiyatı için de durum böyledir. O, kendine has seçkin, yaşadığı çevreyi ve halkın fikirlerinde yaşayan karakterini şekillendiren edebiyatını derlemek için oluşumunda ve gelişmesinde iç içe geçmiş Arap ve yabancı unsurlardan destek aldı. Lübnan hikâyeciliğini etkileyen Arap kökenli; kutsal kitapların getirdiği dinî hikâyeler, halk bilgisine dayalı efsane ve kıssalar ve klasik Arap hikâyeleri olarak sıralayabiliriz.¹⁰

1.1.2.1. Klasik Arap Hikâyeciliğinin Etkisi

Dinî hikâyeler kaynağı tek olduğu için neredeyse her muhitte benzerliğiyle biliniyor fakat farklı çevrelerde özel çeşitlerle o çevrenin yapısına ve hususiyetlerine göre okunuyor olsada modern Lübnan öyküsüne açık bir tesiri bulunamamıştır. Klasik Arap hikâyeciliği ise halk tarafından *Benî Hilal* kıssaları, *Binbir gece* ve

⁹ Ali Muhammed Nasr, a.g.m., s. 135.

¹⁰ Alî Necîb Atvî, *Tetavvuru Fenni'l-Kissati'l-Lübnâniyyeti'l-Arabiyye*, Beyrût, 1982, s. 102; Musa Yıldız, “Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymür'un Fi'l-Kitar'ı”, *Nüşa Şarkiyât Araştırmaları Dergisi*, 2002, Sy. 4, s. 45.

Anbere masalları gibi râvilerden aktarılan, İsfahânî'nin (967) *el-Ağani*¹¹ kitabı gibi, yaşanan hadise ve mâceraları, devletler, kabileler arasında geçen savaşları anlatan tarihçilerin kitapları gibi kitaplardan öğrenilen şekliyle bilinmektedir. Halk bilgisine dayalı hikâye ve efsanelere gelindiğinde ise bu hikâyeler insan üzerinde derin tesir bırakan Lübnan çevresinde kışın soba etrafında, yazın ise ara sokaklarda ve kahvelerde toplanmak suretiyle gece sohbetlerinde anlatılmaktadır. Fakat çokluk ve çeşitlilik yönünden zengin hikâyelerine rağmen bu hikâyeleri kapsayan bir eser bulunamamıştır. Bunlar gerek köyde, gerek şehirde Lübnan halk hikâyeleri ile Lübnan toplumu arasındaki bağlantıyı, halkın çağlar aracılığıyla bunlardan beslendiğini ortaya koysa da Lübnan'ın uzun ve kısa öykücülüğü serüvenine doğrudan bir katkı sağlamamıştır.¹²

Dil ve eğitim amaçlı hikâyeler el-Hemedânî (969-1008), el-Harîrî (1054-1122), ez-Zemahşerî (1075-1144) gibi ediplerin makâme örneğinde, felsefe amaçlı hikâyeler ise *Hayy b. Yekzân* kıssâsı örneğinde tanınmıştır. Edebî uyanış dönemlerinin başlangıcında Lübnan'lı yazarlar bu büyük mirasa yönelerek makame tarzını örnek alıp taklit etmişlerdir. Nikola et-Türk, İbrahim el-Ahdab, eş-Şidyâk ve el-Yâzicî gibi yazarların elinden birçok deneme çıkmıştır. Fakat bu denemeleri 1856 yılında Nâsif el-Yâzicî (1800-1871) *Mecmau'l-bahreyn* adlı denemesinde olgunlaştırmıştır. Bu kitabında el-Hemedânî ve el-Harîrîden etkilenerek fesâhat ve belâğat alıştırmalarına yönelik makâme örneklerini hikâye modelinde sunmak istemiştir. Ahmed eş-Şidyak'ın (1805-1887) *es-Sâk 'ale's-sâk fimâ huve'l-feryâk* kitabı ise olgunluk yönünden *Mecmau'l-bahreyn* çalışmasını takip eden ikinci kitaptır. Bu eser de makâme tarzındadır. Kitap bekârlık, evlilik ve benzeri konuların ele alındığı ictimâî öyküye yakın dört makâmeyi içerir ve ismi Feryâk olan bir şahsın hayat aşamalarını vassfeder. el-Yâzicî ve eş-Şidyâk hayatın içinden ve yaşadıkları toplumdan çıkarılan çağdaş konuları ele almışlardır. Reform döneminde eş-Şidyak yenilikçi ekolün lideri sayılırken, el-Yâzicî muhafazakâr ekolün lideri sayılabilir. el-Yâzicî'nin makâmeleri eskiyi çağrıştırmaktadır. O gün, Arap edebiyatının ihtiyaç

¹¹ Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin (ö. 356/967), Emevî ve Abbâsî dönemlerinde yaşayan şarkıcı ve bestekârlarla bunların şarkı ve besteleri hakkında bilgi vermek için kaleme aldığı meşhur eseri. Bkz. Hulusi Kılıç, "Ebü'l-Ferec el-İsfahânî", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, X, İstanbul, 1994.

¹² Atvî, *a.g.e.*, s. 102-103; Yıldız, *a.g.m.*, s. 46; Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı*, Hece Yayınları Ankara, 2015, s. 43.

duyduğu yeni yeri ve yeniden inşası için bir çıkışa ihtiyaç vardı. el-Yâzıcî saf Arap sahasında sürekliliğin unsurlarını bulamadı. Onda eserini yaşatacak bir meşale bulmak için başka milletlerin edebiyatı ve halklarıyla bağlantı kurması gerekiyordu. Belki de eserlerini çok saf bir Arapçayla yazması ve bunu Arap ortamında yönlendirmesi, milli duyguların devamlılığı ve eski Arap mirasının canlandırılması anlamında bir çaba olabilir.¹³

Katı ve donuk çerçevesi, yazımının zorluğu, ilim ve bilgilerin kaydedilme çabasıyla makâmeler, edebî asrın ruhuyla örtüşmediği gibi yaşaması, gelişmesive modern edebiyat reformu kervanına uyum sağlaması mukadder olmadı. Bu sebeple makâmeler sona erdi. Dikkat edilmesi gereken şey ise Lübnanlıların edebî yükselişlerinde romantik hikâyeciliğin güzel bir özü olabilecek, derin insanlık kavramlarını taşıyan *Antere* hikâyesi gibi ziyadesiyle sanatsal olgunluğa ulaşan Arap kıssalarını unutmalarıdır. Batı yazarlarının çoğuna ilham kaynağı olan *Binbir Gece Masalları* da bu minvaldendir.¹⁴

1.1.2.2. Batı Etkisi

XV. asırda Osmanlı sancağı haline gelen Lübnan, başta Fransa olmak üzere Batı devletlerinin, devlet içerisindeki unsurları teşvik etmesiyle 1861’de müstakil mutasarrıflık statüsü elde etti, bu sayede Avrupayla ilişkisi artarak devam etti ve bu durum Lübnan’ın kültürel kalkınmasında önemli ölçüde etkili oldu. Nitekim 1921’de Fransanın himayesinde “Büyük Lübnan Devleti”, ardından Mayıs 1926’da “Lübnan Cumhuriyeti” ilan edildi, Lübnan Cumhuriyeti’nin tam istiklali ise 1944 yılında oldu.¹⁵

Bu ülkenin modernleşme süreci içinde Batı’daki edebî faaliyetlerden ziyadesiyle etkilenmesinin ve bunu modern edebi türlere yansıtmasının altında Batı’yla olan yakın teması yatmaktadır. Lübnanlı bazı ediplerin neşrettiği dergilerin,

¹³ Suheyl İdris, *Muhâdarât ‘ani’l-Kıssati fî Lubnân*, Kahire, 1957, s.4; Atvî, *a.g.e.*, s. 104-105; Yazıcı, *a.g.m.*, s.133; Yazıcı, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi* s. 481; Güllü, Sıtkı, “Arap Edebiyatında Makame ve el-Harîrî’nin Osmanlı Medreselerinde Yüksek Arapça Öğretimi Çerçevesinde Okutulan el-Makamat’ı”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2000, sayı 2, ss.188-191.

¹⁴ Atvî, *a.g.e.*, 105; Yıldız, *a.g.m.*, s. 45; Bkz. İbrahim Yılmaz, “Arap Şiiri Ve Hikâyecilik-Antere Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 15, 2010, s. 255.

¹⁵ Buzpınar, Şit Tufan, “Lübnan”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, XXVII, 248-254; Tekindağ, M.C. Şehabeddin, “Lübnan”, *İslam Ansiklopedisi*, VII, 101-107.

modern Arap öyküsünün ortaya çıkışında önemli bir rolünün olduğu bilinsede, aslında başlangıçta, 19.yy.ın son çeyreği ile son asrın ilk çeyreği, eleştirmenlerin ve yazarların ilgisini çekmediği gibi dergiler de hikâyeye çok ilgi göstermedi. Arap çevresinin, bazı romanları dizi halinde yayımlandığı ilk edebiyat dergisi *el-Cenân* (1870-1886) bu dergilere örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında dergide yayımlanan *Ramye min ğayri râmin* adlı öykü ciddi bir ilgi gördü. 20.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Lübnan’da bazı dergi ve gazeteler öyküye yer vermeye başladı. Tevfik Yûsuf Avvâd’ın hikâyelerini yayımladığı *en-Nidâ* gazetesi buna örnek verilebilir. Yine *el-Mekşûf* dergisinde Tevfik Yûsuf ve Mîhâil Nu’ayme’nin öykü koleksiyonları neşredildi. Başka dergilerinde öykü alanında yoğun bir mesâisi olmuştur.¹⁶

1.1.2.3. Mehcer Edebiyatı’nın Yazarları

Lübnan’da kısa hikâyeyi Mehcer edebiyatı ve isimleri ile Lübnan’ın yerel isimleri şeklinde iki başlık altında irdeleyeceğiz. Sözlükte “göç edilen yer” mânasına gelen mehcer, başta Lübnan olmak üzere Suriye, Filistin ve Ürdün’den göç eden Arapların Kuzey ve Güney Amerika’da yerleştikleri yerlere verilen isimdir. Mehcer edebiyatı (edebü’l-mehcer), Arapların Amerika’daki temsil ettikleri Arap edebiyatı için kullanılan bir tabirdir.¹⁷ Mehcer edebiyatının en önemli öncüleri olan Cîbran Halîl Cibrân, Mîhâil Nu’ayme ve Emîn er-Reyhânî’nin çalışmaları modern öykünün ortaya çıkışında çok önemli bir rol oynamıştır.¹⁸

1.1.2.3.1. Cibrân Halîl Cibrân

1895 yılında Amerika’ya yerleşen Cîbran Halîl Cibrân (1883-1931) Lübnan öyküsünde mühim bir yer tutar. Cîbran makâme üslubunu örnek almamış, modern öykü tekniğine yakın özgün bir üslup kullanmaya çalışmıştır. Öykülerinde Lübnan ruhu ve insanının özelliği, bunun yanında ise yaşadığı yerlerin tesiri de hissedilmektedir. Siyasî ve dînî içerikli konuları ele almış, modern teknikte olgunlaşana dek bu çerçevede kalmıştır. 1905 yılında felsefî ve toplumsal içerikli

¹⁶ Hüseyin Yazıcı, “Lübnan’da Kısa Öykü”, *Şarkiyat Mecmuası*, sayı: 15, İstanbul, 2009, s. 132-133; Michel Cuhâ, *el-Kıssatu’l-Kasîra fî Lübnan –Siyer ve Nusus-*, Beyrut 2008, s. 9,15.

¹⁷ Ahmet Kâzım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015, s. 97; Hüseyin Yazıcı, “Mehcer Edebiyatı”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2003, XXVIII, s. 365.

¹⁸ Tahâ Vâdî, *el-Kıssatu Dîvânü’l-‘Arab - Kadâyâ ve Nemâzic*, Kahire 2001, s. 111

öykülerin yer aldığı *Arâ'isu'l-Murûc* 1908'de ise *el-Ervâhu'l-Mutemerride* adıyla iki tane öykü kitabı, 1913 ve 1920 yıllarında içinde hikâyelerin de yer aldığı *el-Avâsıf ve Dem'a ve İbtisâme* adlı eserleri yayımlandı.¹⁹

1.1.2.3.2. Mihâil Nu'ayme

Mihâil Nu'ayme (1889-1988) özelde Lübnan, genelde ise Arap dünyasının modern öykü alanında ilk öncüsü sayılır. 1914-1925 yılları arasında hepsi de *es-Sâih* ve *el-Funûn* dergilerinde yayımlanan yedi tane hikâye yazdı, 1930'lu yılların başlarında Lübnan'a geldiğinde bunların altısını *Elf leyle ve leyle* dergisinde yayımladı ve sonrasında *Kâne mâ Kâne* adıyla 1938 yılında mecmuası meydana geldi. Nu'ayme çoğunlukla kırsalın saf insanların sıkıntılarını Lübnan köy toplumunda nasıl yaşıyorsa öyle tasvir eder ve onlara fikrî düşüncesine göre çareler üretir. Mahalli olmasına rağmen yine de hikâyeler insanî yönünü kaybetmez. Bu durum mahallî ve insânî iki çeşitin birbiriyle çelişmeyeceğine, ilkinin içinden geçerek ikinciye ulaşabileceğimize bir delildir. Hikâyelerinde hâkeza kız çocuğu sorununu (*Senetuha'l-cedîde*), neslin çoğalmasına ve onunla övünülmesine tamah edilen bir ortamda kısırlık sorununu (*el-Âkir*) ele alır.²⁰

Mihâil Nu'ayme, genel kanaat olarak öykücülüğü sanatsal yönüyle icrâ eden önemli hikâyecilerdendir. Tarz olarak eserlerinde romantizmin izlerine rastlansa da realizmin daha ağır bastığı söylenebilir. *Savtu'l-âlem* (1948), *en-Nûr ve'd-Deycûr* (1950) gibi bazı eserlerinde yaşadığı ve etrafında gördüğü olayları realizmin ağır bastığı bir tasvirle ele alışı ile dikkat çeker. Mükemmel bir tahlil sanatı ortaya koymakla tanınan Nu'ayme ile ilgili olarak Arapların Maupassant'ı²¹ olduğu söylenir. Öykülerinde yurt dışına göç ve bu göçün doğurduğu ıstırap ve felaket

¹⁹ Suheyl İdrîs, "Zeydân ve Cibrân ve Nu'ayme: Ruvvâdu'l-Kıssati fi Lubnân", *el-Âdâb*, Yıl:5, Sayı:3, Mart 1957, s. 20; Ğassân Hâlid, *Cibrânu'l-Feylesûf*, Beyrut 1983, s. 23; Cibrân Halil Cibrân, *el-Ecnihatu'l-Mütekesşira*, n.r. Nâzik Sâbâyad, Beyrut 1984, s. 23.; Yazıcı, a.g.m., s.137-138; Kenan Demirayak, "Cibrân Halil Cibrân", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, 2016, İstanbul, EK-1, s.261; Halil Çatal, *Cubrân Halil Cubrân ve Öykücülüğü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2011, ss. 32-33;

²⁰ Naîm el- Yâfi'î, *et-Tatavvuru'l-Fennî li Şekli'l-Kıssati'l-Kasîra fi'l-Edebiyyi's-Şamiyyi'l-Hadîs: Sûriyâ, Lubnân, Urdun, Filistîn*, Menşûrâtu İttihâdi'l-Kitâbu'l-Arab, Şam, 1982, s. 210-212; Alî Hicâzî, *el-Kıssatu'l-kasîra fi Lubnân 1950-1975 Tatavvuruha ve A'lâmuha*, Beyrut 2004, s. 50-51; İdrîs, a.g.m., s. 90.

²¹ Guy de Maupassant, Fransız romancı ve kısa hikâye yazarı 5 Ağustos 1850 tarihinde Fransa'nın Tourville şehrinde doğdu. Natüralist ve psikolojik roman türünde eserler vermiştir. Bkz. <https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=5141>, Erişim tarihi, 06.05.2019, 21:47.

neticesinde insan ruhunda meydana gelen çatışmaları ustalıkla işlemektedir. Nu‘ayme, diğer bir Mehcer edebiyatçısı olan Emîn er-Reyhânî (ö.1940)‘den teknik bakımından daha üstün sayılır. İnsan unsurunun önemi hemen hemen her öyküsünde dikkati çeker ve her öyküsünde yaşamın, dolayısıyla da insanın bir yönünü ortaya koyar, bu sebeple Nu‘ayme’nin, öykülerinde yerine göre psikolog veya sosyolog ya da filozof olarak davrandığı gözlenebilir. Süheyl İdrîs’e göre Nu‘ayme, modern Arap edebiyatının romantizm alanında en büyük yazarıdır. Nitekim fakirler Nu‘ayme’nin romantizm noktasındaki en önemli unsurlarındandır. Özellikle bayramlarda ve özel günlerde onların ezildiğine, itildiğine ve ihmal edildiğine inanan Mîhâîl Nu‘ayme “*ve yezûbu’l-celîd*” adlı öyküsünde bu yöndeki örnekleri işlemektedir. Nu‘ayme, öykülerinde hikmetli sözlere de yer vermiştir. Ona göre toprak, hayatın esasıdır. Öykülerinde kullanmış olduğu dil, şiirsel olmakla birlikte atasözlerini de fazlaca kullanır. Karakterleri, toplumun farklı kesimlerinden olup bunların her biri sosyal, sınıfsal ve dinsel ayrışmaları temsil etmektedir.²²

1.1.2.3.3. Emîn Reyhânî

Mehcer Edebiyatı’nın öncülerinden olan Emîn er-Reyhânî de bu türe önemli hizmetlerde bulunmuştur. Roman ve tiyatro türünde olduğu gibi hikâye türünde de ortaya koyduğu eserlerde dönemine ait bu sahalardaki çalışmaların hususiyetlerini taşır. Emîn er-Reyhânî’nin *Sicillu’t-tevbe* adlı çalışmasında “*Şerîf Efendi*”, “*Nabukodonosor*”, “*İklîlu’lâr*”, “*Bi kadâ ve kader*” olmak üzere dört hikâye yer almaktadır. “*Şerîf Efendi*” hikâyesinin olayları İstanbul Galata’da bir kitapçı dükkânında geçmektedir. Hikâyede Osmanlı Devletinin baskı politikasına eleştiri üzerine yoğunlaşmış ve insanların bir korku psikolojisi içinde hareket ettikleri gösterilmiştir. Eser edebî olmaktan ziyade siyasal ve tarihsel bir anlam taşımaktadır. Reyhânî’nin hikâyeleri asıl önem ve değerini modern Arap öykücülüğüne geçişte katkısı olması yönünden alır.²³

²² İdrîs, a.g.m., s. 91; Atvî, a.g.e., s. 126-127; Murat Göçer, *Ğassân Kenefânî ve Öykücülüğü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006, s. 27-29; Yazıcı, a.g.m., s.141-142

²³ Şener Şahin, *Emîn er-Reyhânî ve Mehcer Edebiyatı’ndaki yeri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s. 84, 107; Hüseyin Yazıcı, “Lübnanlı Yazar Emin Er-Reyhânî’nin “Şerif Efendi” Adlı Öyküsü ve Tahlili”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sy. 34, İstanbul, 2006, s. 237-244; Yazıcı, a.g.m., 2009, ss. 143-144.

1.1.2.4. Lübnan'daki Çalışmalar

Mehcer edebiyatı dışında Lübnan yerelindeki isimler de Lübnan hikâyeciliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu hususta birçok ismin içerisinde özellikle öncü isimleri zikretmek de gerekmektedir.

1.1.2.4.1. Mârûn Abbûd

Mârûn Abbûd (ö.1962) kırsal Lübnan öyküsünün üstadıdır. Hakkında çokça araştırma yapan Es'ad es-Sekkâf'a göre o kırsal bölgenin olaylarını ele almaktadır. Lübnan köylerini ve sakinlerini, köylülerin saflığını, hayatlarının sadeliğini iyisiyle kötüsüyle tasvir etmektedir. Mârûn'u Lübnan edebiyatçısından çok köy hayatını ayrıntılarıyla canlandıran bir köy edebiyatçısı olarak kabul etmek gerekir. Bu onun içine kapanık bölgesel bir yazar olduğundan değil, bölgesel konularıyla umumî insan duygularını incelediğindedir.²⁴

1.1.2.4.2. Halîl Takiyyuddîn ve Saîd Takiyyuddîn

Aşru kisas (Beyrut 1927) ve *el-İ'dâm* (1940) adlı eserlerinde Lübnan'ın gelenek ve göreneklerinin canlı bir dille ifade edişiyile Halîl Takiyyuddîn (1906-1987) önemli bir yeri vardır. Halîl Takiyyuddîn, Lübnan insanının hayatını tahlil etmiş, Lübnan öyküsünü zirveye taşımıştır. Halîl Takiyyuddîn'de diğer edebiyatçılar gibi, Lübnan köy halkının psikolojik yapısını farklı açılardan ele almıştır. Eserlerinde önem verdiği konular toprak, göç, kadın ve sevgi kavramlarıdır. Göç etmek zorunda kalmış Lübnanlıların anavatanına olan özlemini gerçekçi anlatım tarzı ile okuyucusuna aktarmıştır. Lübnan öykücülüğünün şimdiye kadar yapılmış çalışmalarda adı geçen yazar, bu alanda önemli bir pay sahibi olarak hep yer almıştır. Onun öykülerinde realizm ile romantizm iç içedir. Halîl Takiyyuddîn, Cibrân Halîl Cibrân, Mîhâil Nu'ayme ve Tâhâ Huseyn'den oldukça etkilenmiştir.²⁵

Lübnan'ın bir diğer edibi olan ve *Tamârâ* (1955) adlı öyküsüyle uzun öyküde başarı elde etmiş olan Halîl Takiyyuddîn'in kardeşi Saîd Takiyyuddîn (1904-1960)'in öykülerinde Amerikan öykü kültürünün izlerini görmek mümkündür. Kabiliyeti

²⁴ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Cami' fi'l-edebi'l-arabiyyi-el-Edebu'l-Hadîs*, Dâru'l-Ceyl, Beyrût, 1986, s. 331-332; Hamza Özasan, *Mârûn Abbûd ve Eserleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001, ss.101-102; İdrîs, a.g.m., s. 90

²⁵ Suheyl İdrîs, "Halîl Takiyyuddîn ve Mârûn 'Abbûd: Kassâsâni min Lubnân", *el-Âdâb*, Yıl:3, Sayı:4, Nisan 1957, s. 20; el-Yâfî, ag.e., s. 180-181; Yazıcı, a.g.m., 2009, s. 144-145.

sayesinde Lübnan'da İkinci Dünya Savaşı sonrası öykü telifi alanında önemli bir yer edinmiş olan Saîd Takiyuddîn'in öne çıkan öykü kitapları *es-Selcu'l-esved* (Beyrut 1946), *Mevcetü nâr* (Beyrut 1948), *Gâbetü'l-kâfûr* (Beyrut 1951) ve *Rabî'u'l-harîf* (1954) adlı eserleridir. Yazarın öyküleri, bir olayı, mücadeleyi veya bir şahsiyeti betimlemekten ibaret olmayıp aynı zamanda psikolojik tahlil ile gerçekçi yaklaşımlar sergilemektedir. Eserlerinde sıklıkla Lübnan'ın güzelliklerinden, çevresinden bahseden yazara göre Lübnan, her şeyin kaynağıdır. Eserlerinde insanlarla ilgili olarak hem Lübnan'daki hem de Lübnan'dan göç edenlerin sorunlarını işler.²⁶

1.1.2.4.3. Süheyl İdris

Süheyl İdris, *Eşvâk*, *Ruhamâke yâ Dimeşk* ve *Nîrân ve's-Selc* öykülerinden bir mecmua yazmıştır. Bu mecmualar *Esdâ*, *Kıbletu'l-Yed*, *Ehlâmün Hâfiyetun* ve *es-Samtu'l-muharrem* hikâyelerini şamildir. Tematik unsurlu hikâye yerine daha çok eleştirel bir üslubun hâkim olduğu hikâyeleri görmek mümkündür. Karakter tahlil ve analizini sanatsal bir üslup ve yöntemle icrâ etmektedir. Karakterleri bazen psikolojik bazen de hümanist bir temayül ile canlandırmaktadır.

1.2. Lübnanlı Öykücülerden Tefîk Yûsuf Âvâd'ın Hayatı ve Eserleri

1.2.1 Hayatı

Tefîk Yusuf I. Dünya Savaşının başlamasından az önce 1911 yılında Lübnan'ın Behersâf köyünde yedi çocuktan ikincisi olarak dünyaya geldi. Orta halli bir ailede büyüdü. Babası Yûsuf Zâhir Avvâd emekli öğretmen, mütaahhitlik ve emlak işleriyle meşguldü. Annesi Meryem komşu köy olan Sakiyetu'l-misk köyünden. Şahsiyetinin oluşmasında ve psikolojik eğilimlerinde anne ve babasının mutlak bir etkisi olmuştur. Avvâd köyünde Lübnan'lıların açlıktan üçte birini yok eden kıtlığın sıkıntılarını yaşadı. Bu yaşadıkları hafızasında iz bıraktı ve vicdanına iyice yerleşti, öyleki acımasız savaşın havasından esinlenerek ilk romanı *er-Rağîf* ikaleme aldı.²⁷

²⁶ Atvî, a.g.e. ss. 153-154.

²⁷ Cân Tannûs, *Tefîk Yûsuf 'Avvâd: Dirâsetu'n- Nefsiyye fî Şahsiyyetihi ve Edebihi*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyyeh, Beyrut, 1994, s.10.; Paul Starkey, "Tawfiq Yûsuf 'Awwad", *Essays in Arabic Literary Biography 1850-1950*, ed. Roger Allen, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2010, s.38.

Edebî eğilimleri ilkokul döneminde arapça ve fransızca kitap okumalarına yönelerek başladı. Behrsâf ve civar okullarda aldığı eğitimden sonra Beyrut'u hedefledi ve orada hristiyan okulunda babasının hocası olan kendisine ilgi gösteren ve ona yenilik ve yaratıcılık sevgisini yerleştiren ve bu sebeple üzerinde büyük etkisi olan edip Rufail Nahle ile tanıştı.²⁸

Çok geçmeden, daha ikinci sınıftayken, lisans eğitiminden bir yıl önce, *Katolik Basımevi*'nin kendisiyle fransız dilinden iki roman tercüme etmesi için anlaşmasıyla Avvad'ın kabiliyetleri ortaya çıktı. Fakat Avvâd bu iki kitabta ismini tam olarak yayınlamadı, Tevfik Avvad isminin baş harfleriyle yetindi. Edebiyata olan tutkusu sebebiyle avukatlık ve ticaret mesleğine girişim konusundaki başarısız denemelerin ardından bir sene Arap Dili öğretmeni olarak çalıştı. Fakat edebiyat dergilerinden olan, *Ânzâk* adıyla yayımlanan dergide, yazı denemelerinin neşrini sürdürdü.²⁹

Basın alanına katılmasıyla 1928'de hayatında yeni bir dönem başladı. Şair Beşşare el-Hûrî'nin *el-Berk* adlı dergisinde çalıştı, sonra *en-Nidâ* dergisinde, üç sene sonra *el-Bayrak*, sonrasında *el-Kabes* dergisinde yazmaya başladı. Sene 1932'de New York'daki Göç Edebiyatçısı Mihail Nuayma hakkında Nâsik eş-Şehrubünvanıylabir makale serisi kaleme aldı. Bu, iki edip arasında Nuayme'nin vefatına kadar sürecektir olan kalıcı sıkı bir dostluğu doğurdu.1933 senesinde Suriye'nin başkentinde hukuk okurken mücadelesindeki yol arkadaşı ve eşi olacak olan OrtânisBeşşâreHadîc ile tanıştı.³⁰

Avvâd'ın gazetecilik serüveni devam etti. Kısa bir müddet *er-Râsid*'de genel yayın yönetmeni olarak çalıştı. Sahibinin vefatından sonra Cubran Tuveynî'nin *en-Nehâr* dergisinin genel yayın yönetmenliğini üstlendi ve burada 8 seneden fazla kaldı. 1941'de istifâ etti ve *el-Cedîd*'i kurdu. Haftalık yayınlanan edebî, sosyal ve siyasî bir dergiydi, derginin ömrü dört seneden fazla olmadı.³¹

²⁸Paul Starkey, a.g.m., s.38.

²⁹Cân Tannûs, a.g.e., s.10-11.

³⁰Cân Tannûs, a.g.e., s.11.; Paul Starkey, a.g.m. 38.

³¹Cân Tannûs, a.g.e., s.11-12.

1946'da diplomatik göreve çağırıldı çok sayıda şehre gönderildi, Arjantin Konsoloslugu'na atandı. 1951 senesinde İnan'daki Lübnan Elçiliğine müsteşar olarak atandı. 1953 senesinde İspanya'da elçiliğe vekâlet etti. 1956 yılında Kahire Lübnan Sefaretin'de Bakan Müsteşarı rütbesinde görev yaptı. 1959 yılında ise Meksika'ya orta elçi olarak tayin edildi. Sene 1960'da Dışişleri Bakanlığı'ndaki idare merkezine çağırıldı. Sonrasında diplomatik yolculuğu devam etti. 1966'da Japonya'ya elçi olarak atandı. Aynı zamanda Çin, Filipin, Avusturalya elçiliğini de yürüttü ve son olarak bu dönüp dolaşma İtalya'da son buldu, 1972 senesinde ise buraya elçi oldu. İtalya'da Yahudiler Filistinlileri destekleyen Lübnan siyasetinden dolayı Lübnan Elçiliğini kötü bir saldırıyla karşı karşıya bırakarak protesto ettiler. Avvâd son anda ölümden kurtuldu. Emekli olmadan önce 1975'de yolcu uçağıyla Behersâf'daki Vekra'ya döndü. Tefik Yusuf başkent Beyrut'taki savaşın sıcaklığından kaçarak dağ evine yerleşti. 1989 yılında Beyrut'ta çıkan harp esnasında bombalardan biri İspanya Elçiliği'nin evine isabet etti, yazar iki kızı ve İspanya sefiri damadı ile saklanıyordu, Avvad oracıkta öldü.³²

1.2.2 Eserleri

1.2.2.1 es-Sabiyyu'l-A'rac

Tefik Avvâd hikâye yazarlığına, kısa hikâyelerden bir mecmua olan ve on dört hikâyeyi içeren, toplumunun günlük yaşayışını ve farklı kesimlerinin sorunlarını okuyucuya aktardığı *es-Sabiyyu'l-'Arac*(1936) kitabı ile başlamıştır. Kitapta aşk hikâyelerine yer verildiği gibi, toprak, kıtlık, açlık, sefâlet, çaresizlik, kısırlık ve aile kavramlarının işlendiğini de görürüz.³³

1.2.2.2 Kamîsu's-Sûf

Tefik Yusuf'un sekiz hikâyeden oluşan ikinci hikâye kitabıdır, 1937'de *Sabiyyu'l-'Arac*'dan bir yıl sonra yayınlanmıştır. Tıpkı ilk eseri gibi ilgi görmüş ve yazarın eserleri arasında seçkin bir yer edinmiştir.³⁴

1.2.2.3 er-Rağif

³² Paus Starkey, a.g.m., s.40-41; Cân Tannûs, a.g.e., s.12.

³³ Tefik Yûsuf 'Avvad, *es-Sabiyyu'l-'Arac*, Mektebetu Lübnan, Beyrut 2007, 19.

³⁴ Paul Starkey, a.g.m., s.38.

1939 yılında Lübnan'da I. dünya savaşında cereyan eden olaylardan ilham alarak yazdığı romanıdır. Roman sırasıyla Lübnan'da açlık, Cemal paşanın darağacına gönderdiği şehitler ve arapların türklere başkaldırması konularını ele almaktadır.³⁵

1.2.2.4 el-‘Azârâ

1944'de neşredilen hikâye mecmuası yayınlandığında Tevfik Yûsuf önceki yazdığı eserlerle birlikte öykü dünyasında zirveye ulaşmıştı.³⁶

1.2.2.4. Fursânu'l-Kelâm

Avvâd'ın diplomatik kariyeri onu pek çok yıl yazarlıktan alıkoymuştur. 1963'de ise eski edebiyat ve edebiyatçılar hakkındaki düşüncelerini içeren bu çalışmasını neşreder.³⁷

1.2.2.4 Ğubâru'l-Eyyâm

1963 yılında yayınladığı *Ğubâru'l- Eyyâm* çeşitli gazete ve dergilere yazdığı ve günlük hayatından hatıraların olduğu makaleler mecmuasıdır.³⁸

1.2.2.5 Metâru's-Saki

1966'da dördüncü hikâye mecmuası olan *Metâru's-Saki* kitabını kaleme aldı. Tevfik Yûsuf'un bu eserinde ifadeleri şiirseldir ve mükemmel bir şair olarak karşımıza çıkmıştır.³⁹

1.2.2.6 Tavâhînu Beyrût

1966'da Tokyo'da hikâye türündeki üstün yeteneklerini ve Lübnan gerçekliğinin ortaya çıkardığı sorunlar karşısındaki ince anlayışını gösterdiği *Tavâhînu Beyrût* romanını yazdı, fakat bu eserini 1973'de Lübnan Savaşının çıkmasından iki sene önce yayımladı.⁴⁰

1.2.2.7 Hasâdu'l-Umr

³⁵ Tevfik Yûsuf Avvad, *er-Rağîf*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 1984, ss. 8-235.

³⁶ <https://www.goodreads.com/book/show/18585165> erişim tarihi: 10.09.2019, 10.00.

³⁷ Tevfik Yûsuf Avvad, *Fursânu'l-Kelâm*, Mektebetu Lübnan, 1995, ss. 1-176.

³⁸ <https://www.goodreads.com/book/show/31950118>, erişim tarihi: 11.09.2019, 00.20.

³⁹ Cân Tannûs, a.g.e., s.12.

⁴⁰ Tevfik Yûsuf Avvad, *Tavâhînu Beyrût*, Mektebetu Lübnan, 1991, ss. 7-271.

Son eseri olan *Hasâdu'l-Umr* kitabı ise 1911'den 1983 yılına kadarki hayat hikayesini anlattığı biyografi kitabıdır⁴¹

1.2.3. Üslûbu

Öykünün gelişmesi konusunda Arap Edebiyatı'na en büyük katkıyı sağlayanlardan Tevfik Yûsuf, savaştan çıkan Lübnan halkının günlük hayatını ve toplumun farklı kesimlerinin sorunlarını etkileyici bir tarz ile aktardığı *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı öykü kitabı özellikle dikkat çeker.⁴² Sanatsal bir duygu ile ele aldığı öykülerdeki, yorumları, psikolojik tasvirleri eski kalıpların dışına çıkılmasını sağlamıştır. Öykülerinde anlatılan olay ve kahramanların canlılığı okuyucuları öyküye bağlı bir halde tutmuş ve öykülerinin canlılığını korumuştur. Avvâd'ın belki de en önemli özelliği zamanına kadar birkaç konu etrafında sıkışıp kalan Lübnan öyküsüne sosyal meseleleri de ekleyerek yeni bir rota çizmiş olmasıdır. Örneğin din adamlarının gerçek Hristiyanlığı temsil etmemesi ve fakir tabakanın sorunlarının zenginlere bağlı olması gibi farklı hususlara sıklıkla değinmektedir.⁴³

1.2.3.1 Realizm Akımının Eserlerine Etkisi

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli akımların edebiyat alanına hâkim olması kaleme alınan eserleri de her yönüyle etkilemiştir. Nitekim ilk ve ortaçağa bakıldığında klasisizmin revaçta olduğu, bu akımın etkisiyle de daha çok dogmatik fikirlere dayalı olarak edebi ürünler ortaya konmuştur. Klasisizmden sonra ise hayal dünyasının merkezde olduğu romantik akım edebiyat dünyasını büyük ölçüde etkilemiştir. 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali ise başta Fransa olmak üzere tüm batı medeniyetini temelden sarsmıştır. O günkü mevcut değerler sorgulanmaya başlanmış birçoğunun yerine yenileri getirilmiştir. Öte yandan ileriki zamanlarda sanayileşme alanında büyük devrimler yapan Avrupa dünya ekonomisinde büyük bir güç elde etmiş ve her alanda dünyaya yön verir hale gelmiştir. Bir taraftan da bilimsel alandaki gelişmeler hızlanmış bunun neticesinde de nesnellik ve bilimsellik tek ölçüt olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bir felsefi akım olan pozitivizm yaygınlaşmıştır. İşte bu aşamada edebiyat alanında da büyük ölçüde dogma fikirlere

⁴¹ Cân Tannûs, a.g.e., s.13.

⁴² Hafez, a.g.m. s. 44-45.

⁴³ Yazıcı, a.g.m., 2009, s. 148-150.

dayanan klasisizm ve hayal ve duyguların temelde yer aldığı romantizme bir tepki olarak gerçekçilik doğmuş, insanı ve gerçek kavramını edebiyata ve sanata yerleştirmiştir.⁴⁴

Gerçekçiliğin temelinde toplumsal olayların kaydedilmesi vardır. Konusu genelde iyi yahut kötü olsun sıradan insanlardır. Bazen bu insan tiplerinin iç içe olduğu da görülür. Bu insanların başından geçen iyi ve kötü olaylar anlatılır. Ancak yazarın gözü genelde kötü olayların üstündedir. Romantizm genel olarak insanın ve kâinattaki insan varlığının hakikatini bulmaya çalışırken gerçekçilik herhangi bir toplumdaki herhangi bir insanın hakikatini sorgular. Bu akımda mübalağa sevilmediği için temelde deney ve gözlem vardır. Ayrıca romantizm şiirde daha etkin bir şekilde hâkim olurken gerçekçilik nesirde şiire göre daha çok anlam bulmuştur.⁴⁵ Gerçekçilik akımı kendi içerisinde toplumsal gerçekçilik denen bir akımı da doğurmuştur. Bu akımda da toplumsal hayatta bir problem olarak öne çıkan olgular işlenmiştir. Gerçekçilik akımından farklı olarak bu tarzda eser verenler problemlerin çözüm yollarını ortaya koymaya gayret etmişler ve farklı alternatifler sunmuşlardır.⁴⁶

Tevfik Yûsuf Avvad da Lübnan'da 1930'lı yıllarda yazdığı toplumsal gerçekçilik tarzında kaleme aldığı öykü ve romanlarla Arap edebiyatında hikâye ve roman alanlarında öncü isimlerden biri olarak kabul edilmektedir.⁴⁷

1.2.3.2 Arap Milliyetçiliği

Avvâd, Arap dünyasında milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı Devleti aleyhinde yürütülen çalışmaların yoğun olduğu ve Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı kasvetli bir dönemde yetişmiş, fikriyatı bu zeminde oluşmuştur. Eserlerinde çoğunlukla açlık, sefalet, işkence ve özgürlük mücadelesi gibi konuların ele alınması, cereyan eden olayların ve kahramanların da çoğunlukla bu yönde

⁴⁴ Muhammed Hasen Abdullah, *el-Vâkı'iyeyfi'r-rivâyeti'l-Arabiyye*, Mektebetu'l-Usra, Kahire, 2005, s. 17-20; Kantemir, Enise, "Gerçekçilik", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c. 6, sy. 1, Ankara 1973, s. 139, (139-155).

⁴⁵Şükrî Muhammed Ayyâd, *el-Mezâhibu'l-edebiyye ve'n-nakdiyye 'inde'l-'Arabve'l-Ğarbiyyîn, el-Meclisu'l-vatanî li's-sekâfetine'l-funûnive'l-âdâb*, Kuveyt, 1993, s. 120-121.

⁴⁶ Mücahit Küçüksarı, "TevfikYûsuf el-Avvâd'ın "er-Rağîf" adlı Romanında Türk İmajı", *Mütefekkir: Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Aksaray, c.3, 2016, s.10.

⁴⁷ Küçüksarı, a.g.m., s. 309.

şekillenmesi, bununla birlikte Osmanlı'ya karşı menfî tutumu bu fikirlerin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁸

1.2.4 Hikâyeciliği

Avvâd öykü türünü, kırsal kesimin zor hayat koşulları ile göçle ilgili mühim sorunlar arasında yoğunlaşan toplumun temel meseleleri ile bütünleştirmiştir. Avvad'ın öykülerindeki insanlar Lübnan toplumunun alt ve orta tabakasından, sıradan insanlardır. Bu insanların sadeliği sevgi ve sempati yoluyla bireylerin kişisel özelliklerinden ziyade, insanın özünü ortaya koyarak anlatılmaktadır. Avvâd karakter betimlemelerine ehemmiyet vermektedir. Karakterlerin çoğu ağır toplumsal ve psikolojik şartlar altında olup, gergin ve karmaşık durumlar içinde sunulmaktadır. Bu durum dakarakterlerini geliştirmesine yardımcı olmakta ve yaptığı işe de kendisini teşvîk etmektedir. Onun en etkileyici eserleri, derin insanî duyguları, özellikle sevgi ve tutkuyu, mâsumiyeti, şefkat ve merhameti aydınlatmaya çalışan ve sade yaşamın günlük merâsim ile güçlü insan bağlarını kayda geçiren eserleridir.⁴⁹

⁴⁸ Küçüksarı, a.g.m., s. 309

⁴⁹ Sabrî Hafez, Çev. Azmi Yüksel, “ Modern Arap Kısa Öyküsü (II)”, Nüsha, Yıl: 3, Sayı: 10, Yaz 2003, ss. 44-45

İKİNCİ BÖLÜM

**TEVFİK YÛSUF AVVÂD'IN ES-SABİYYU'L-A'RAC ADLI
ESERİNDEKİ HİKÂYELERİN TEKNİK-TEMATİK AÇIDAN
İNCELENMESİ**

2.1 “Topal Çocuk” Hikâyesinin Tanıtımı

Amcası tarafından türlü eziyetlerle dilencilığe zorlanan ve az para getirdiğinde de dayak yiyen topal çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Hükümet günlerden bir gün yeni bir kanun yayınlar ve dilenmeyi yasaklar. Topal çocuk kek satıcısı olur, tam bu işi sevmeye başlarken bazı sokak çocukları musallat olur. Onu döverler ve elindeki kekleri alırlar. Kekleri satın aldığı Kerim’den yumruk atmayı ve dövüşmeyi öğrenene kadar bu durum devam eder. Dövüşmeyi öğrendikten sonra çocuklardan intikamını alır. Eve döndüğü bir gün Tramvaya binmek ister, üstü başı kirli olduğu için biletleçi çocuğu dışarı iter. Topal çocuğun kekleri koyduğu sandığı yere düşer, o sırada bir araba geçer ve sandığı paramparça olur. Eve döndüğünde ise acımasız amcası onu cezalandırır. Geceleyin öfkeyle kalkar amcasına ayaklanır ve sopayla onu dövmeye başlar. Bu esnada lambanın yağı akar ve yangın çıkar. Çocuk hızlıca evden çıkar, amcasının üzerine de kapıyı kilitler. Amca kulübeden çıkamaz ve kulübeyle birlikte yanar.

2.1.1. Olay Örgüsü

Hikâyenin girişinde yazar bize hikâyenin başkahramanı topal çocuğu tanıtır. Kahramanımızın adı, yaşı, fiziksel özelliği ve topallığına değinilir. İnsanların sevdiği ve alışageldiği dilencilliği ve topal çocuğun yaptığı dilencilliği ele alır. Çocuk, sabahtan akşama kadar ve akşamın büyük bir kısmında dilenmektedir. Devamında ise Furunu’ş-Şibbak’ta yaşadığı pejmürde kulübe ve birlikte yaşadığı dilencilikten emekli, kötürüm İbrahim Amca hikâyeye dâhil olur. Gecenin geç vaktinde eve dönerken ilerledikçe topal çocuğun korkusu artar. İbrahim Amca’ya hesap verilecektir. İbrahim Amca’nın istediği, her gün için biçtiği bir miktar vardır, diğer dilenciler gibi olmadığı için topal çocuk, istediği miktarı asla getiremez, bu sebeple acımasız amcadan eksik kalan miktar kadar sopa yer.

Hikâyede çocuğun hayatının gidişatını değiştirecek en önemli olay ise dilencilığın yasaklanması olur. Çok korkuyor, dilenemeyeceği ve para getiremeyeceği için her gün daha fazla dayak yiyeceğini düşünür. İbrahim Amca çoktan bu durum için bir şeyler düşünmüştür. Topal çocuğun artık yeni işi günde dört düzine kek satmaktır. Yeni işine hemen alışır ve işini sever ama başına gelecek

belalardan habersizdir. Üç sokak çocuğu musallat olur topal çocuğa, onu döverler ve keklerini alırlar. Tekrar amcasından dayak yemeye başlar. Hayatı tekrar eski halini alır.

Bir gün yine sokak çocukları etrafını sarar. Topal çocuğu hırpalamaya başlarlar ve onunla alay ederler. Tam bu noktada ise bir ses imdadına yetişir. Çocukları tehdit ederek bağırın bir sesle, çocukların her biri bir tarafa kaçar. Kek kutusunu yoklayarak toprağa bulanmış başını kaldırır. Her sabah kendisinden kek satın aldığı Tatlıcı Kerim'in sesin sahibi olduğunu anlar. Aralarında bir konuşma geçer:

- Hergün beni yakalıyorlar, beni dövüyorlar ve tatlıları yiyorlar.

Kutuya yöneldi ve onu tuttu. Kirli bir elbise giyinmiş ve oraya buraya dağılmış kekleri yerden aldı. Kerim:

- Bırak onları, sana başkalarını vereceğim.

Topal çocuk "ama parası?" diye soran gözlerini kaldırdı.

- Kalk. Gerek yok. Sana dört tam düzine vereceğim ve senden bir kuruş almayacağım. O sokak çocuklarını nasıl alt edeceğini sana öğreteceğim.⁵⁰

Mahallelinin hürmet gösterip çekindiği Kerim, mahallenin eski kabadayılardanıdır. Fakat tatlıcı işine yönelmiştir, işiyle meşguldür.

Çocuk yeni arkadaşı Kerim'le birlikte dükkâna gider. Kerim, topal çocuğu tramvaya bindirir. Çocuk öyle mutlu olur ki, başına geleni nerdeyse unutmuştur; çünkü bu, tramvaya ilk defa binışıdır. Dükkâna varırlar. Kerim, çocuğu dükkânın arka tarafına götürür ve aralarında çocuğu cesaretlendirecek şu diyalog geçer:

- Boks yapmayı biliyor musun?

- Hayır.

⁵⁰Tevfik Yûsuf 'Avvad, es-Sabiyyu'l-A'rac, Mektebetu Lübnan, Beyrut 2007, 19.

- Sağ avucunu birleştir.

- Ha.

Kerim onun yumruğunu tutar ve düzeltir.

- Eğer çocuklar sana bir daha gelirse, avcunu böyle birleştir ve onlara vur. Darbelerini çeneye, burna ve böğre yönelt. Hadi bana vurda bir göreyim.

“Sana nasıl vururum” der gibi utangaç bir bakış atar total çocuk.

-Vur. Vur. Korkma.

Total çocuk avucunu toplar ve vurmaya niyetlenir. Kerim yumruğunu eliyle karşılar ve şöyle der:

- Antrenman yapman gerekiyor. Buraya gel ve boks çalış.

Orada kömürle dolu bir çuval vardı. Elleri kararasiya ve yorulasiya kadar vurmaya başladı. Bu esnada Kerim kalktı ve omzunu sıvazlayarak dedi ki:

-Hergün buraya gel ve antrenman yap. Bir hafta sonra çarşıdaki sokak çocuklarının en büyüğüne bile galip gelirsin.⁵¹

Total çocuk onun gökyüzünden bir mucize olduğunu, kendisine bir mucize olarak gönderildiğini hisseder. Kerim’in yanına gidip gelmeye başlar. Her sabah kek almaya gittiğinde bir saat antrenman yapar. Aralarındaki yaş farkına rağmen dostlukları artar. Ama total çocuk Kerim’e dramını, İbrahim Amca’dan acımasızca dayak yediğini anlatamaz, onu evladına şefkat gösteren bir baba gibi tanıtır. Ardından total çocuğun safiyetini gösteren şu diyalog geçer aralarında:

Kerim ona anne ve babasını sorduğunda:

- Onları tanımıyorum. Amcam bana onların beni çocukken terkettiklerini söyler. Onları sen tanıyor musun?

⁵¹ ‘Avvâd, 20.

Kerim gülümsedi ve başını sallayarak cevap verdi:

-Hayır oğlum! Onları tanımıyorum.⁵²

Topal çocuk fuarda kek satarken bir akşam gecikir. Elinde üç kek kalmıştır. Kaldırımdan kaldırıma geçerek onları da satmaya çalışır. Üç sokak çocuğu yine karşısına çıkar. Saldıracaklarını bilir.

Duvara geriler, omuzunu ona yaslar, kutuyu yanına koyar, kollarını sıvar, burun deliklerinden nefes alır ve onlara bağıır:

- Gelin. Burdan yaklaşın.⁵³

Çocukların başı yavaşça yaklaşıp kutuya elini uzatınca avucunu toplar ve Kerim'in öğrettiği şekilde onlara vurur ve onları döver. Hemen kaçırlar, topal onlara bakar ve inanamaz. İlk intikamını almıştır. Gururlanır. Kendini bu zaferle birlikte daha güçlü hissetmeye başlar. Cesaretlenir, yeniden doğmuş gibidir. Hatta kendini ödüllendirerek kalan üç tane keki de yer.

Bitiş kısmında ise ilk zaferinden sonra sıra İbrahim Amca'ya gelecektir. Acımasız İbrahim Amca'dan intikamını feci bir şekilde alacaktır. Saatlerce yağmurun yağdığı soğuk bir kış gününde topal çocuk, evine dönecektir ama ıslanmamak için bir dükkân çıkıntısının altında beklemektedir. Arabalar içindekilerle birlikte geçmektedir, topal çocuk gibi bekleyenlerin üzerine çamurlu suları serpmektedir geçerken. Topal çocuk, beklemekten sıkılır ve tramvayla gitmeye niyetlenir. Tramvaya binecek olursa ne hesap vereceğini düşünür. Bu sırada tramvayın biri geçer. İkinci tramvaya binmek ister, fakat biletçi üstünün kirliliğini görünce çocuğu kovar. Yola düşer, geçen bir araç kek kutusuna çarpar ve kutuyu paramparça eder. Tramvay gider, çarpan araç da gider. Topal çocuk ayağa kalkar ama ağlamaz. Parçalanmış kutuyu tekmeler ve yürür gider. İbrahim Amca onu bu haliyle görünce, hesap kitap yapmadan hemen dövmeye başlar. Çocuk bütün yaptıklarını itiraf eder. Yaptıklarını da yapmaya devam edeceğini söyler. İbrahim

⁵² 'Avvâd, 21.

⁵³ 'Avvâd, 21.

Amca çok öfkelenir. Kötürüm olmasından dolayı Allah'a isyan eder, yorulunca da gider yatar.

Topal çocuğun gözüne uyku girmez. İbrahim Amca ise derin bir uykuya dalmıştır, horlama sesi gelir. Topal çocuk bu durumu saldırmak için bir fırsat bilir. Amcanın her şeyi bildiği ve onu izlediği hissiyle irkilir. Gökyüzünün gürlmesiyle ise uyumaya karar verir. Fakat gaz tenekesi kutularından olan kulübelerinde kutuların birindeki kızıl derili başı gözüne ilişir birden, bu gaz şirketlerinden birisinin markasıdır. Amcanın başının üstündedir ve korkunç bir ışık halkası oluşturur. Bundan cesaret alan Topal Halil hemen asılı olan sopayı alır ve Amca'ya saldırmaya başlar. Vücudunun çeşitli yerlerine vurur. Amca kalkmaya çalışsada topal çocuk sopa darbeleriyle buna müsaade etmez.

Topal çocuk yine vurmak için sopayı kaldırırken gaz lambasına çarpar, lamba kırılır ve yatağa devrilir. Tutuşur ve karanlık odada büyük bir ışık ortaya çıkar. Topal bugün şimşeklerden hızlıdır. Koşar, kapıyı açar, dışarı çıkar ve kapıyı İbrahim Amca'nın üzerine kapatmaya çalışır. İbrahim Amca da kapıya hücum eder, yalvararak yardım ister; çünkü kulübe ateş ocağına dönmüştür. Kapının bir tarafından Amca zorlar, bir tarafından topal. Sonrasında topal çocuk amcanın kapıyı tutan büyük ellerine doğru eğilir, öyle bir ısırır ki kan tadı gelir. Amcanın elleri çözüldünce, kapıyı güzelce kilitler ve ateşten uzaklaşır. Kulübenin yakınında bulunan eski bir tesbihağacının altında durur, yağmurdan korunur. Duvarları çöken kulübeye bakar.

İbrahim Amcanın sesini duymak için kulak kabartır. İnek böğürmesi gibi sesi güçlü çıkar, yükselir, yükselir ve yavaş yavaş zayıflar. Böğürmesi öncekinden daha güçlü olur, ardından kulübe gürültüyle devrilir. O sırada sokakta önüne arkasına baka baka yürür. Kulübe ise içindekiyle birlikte kül olmuştur. Sokakta ise tramvay durağındaki asılı lambanın verdiği ışıkla topal çocuğun gölgesi vardır, yürüdükçe uzar gölgesi ve topallığı kaybolur.

2.1.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi hâkim bakış açısıyla ele almıştır.

2.1.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Topal Çocuk (Halil): Adı Halil fakat insanlar ona topal diye sesleniyor. On üç yaşında, annesinin babasının kim olduğu bilinmiyor. Yazar hikâyede anne-babasıyla ilgili hiçbir bilgi vermemiştir, çocuk da anne-babasıyla ilgili bir şey bilmemektedir. İbrahim Amca'nın himâyesinde yaşar ve onun zorlamasıyla dilencilik yapar. Hükümet tarafından dilencilik yasaklanınca tatlı satıcısı olur.

İbrahim Amca: Topal çocukla aynı kulübede yaşar. Çocuğun öz amcası mıdır bilinmez. Dilencilikten emeklidir, çocuğa da dilencilik yaptırır. Söylediğinden eksik geldi mi çocuğu sopayla döver. Zalim, merhametsiz biridir. Kötürümdür.

Üç Sokak Çocuğu: Yalın ayaklı, üst başları yırtılmış ve yıpranmış, saç ve başlarının dağınık olduğunu biliyoruz. Ayrıca birinin, aralarında daha büyük olduğunu ve bu sokak çocuklarına liderlik ettiğini biliyoruz. Bu çocuklar topal çocuğun kek satmaya başladıktan sonra kavga ettikleri çocuklardır.

Polis Memuru: Hikâyede polis memurunun geçtiği sahne ise topal çocuğun dilencilik yasaklandığını öğrendiği sahnedir.

Kerim: Nasirah Caddesi'ndeki tatlıcı dükkânının sahibidir. Kerim, mahallenin eski kabadayılarından, üç cana kıydığı söylenir, o yüzden mahallenin sakinleri ondan çekinir ona saygı gösterirler. Ama o bu kabadayılık işlerini bırakmış, ticaretine yönelmiştir. Topal çocuk tatlı almaya başladığında henüz bir muhabbetleri yoktur. Sokak çocuklarının Halil'i dövdükleri bir esnada topal çocuğa yardım eder ve aralarında bir dostluk başlar. Kerim ona hayatı ve nasıl dövüşeceğini öğretir. Deposunda kömür çuvalları vardır. Çuvallara yumruk atarak antrenman yaptırır.

Biletçi: Tramvay durağında bilet satan biletçi iki defa hikâyemizde yer alır. Birisi Topal Çocuğun Kerim'le tramvaya bindiğinde bilet aldıklarında, diğeri ise yağmurlu bir havada topal çocuğun tramvaya binmek istediğinde üstünün kiri sebebiyle biletçi tarafından kovulduğunda.

2.1.4. Mekân

Hikâye Lübnan'ın Beyrut şehrinde yaşanmaktadır. Lübnan'ın farklı mahallelerinden yer yer bahsedilir.

Kulübe: İbrahim Amca ve topal çocuğun yaşadığı, gaz tenekesi kutularından yapılmış ev.

Tatlıcı Dükkânı: Kerim'in topal çocuğa tatlı sattığı dükkândır. Arka tarafında depo bölümü olsa gerek, çünkü kömür çuvalları var, ısınmada kullanan kömürler muhtemelen buraya istiflenmiştir. Topal çocuk bu kömür çuvallarına vurarak antrenman yapmıştır.

Sokak: Dilencilik yaparken ve kek satarken gününün çoğu Beyrut sokaklarında geçer.

Tramvay: Sokak çocuklarından dayak yerken Kerim kendisini dükkâna götürür, tramvayla giderler, topal çocuk ilk defa tramvaya biner. Daha sonra yalnız binmek istediğinde ise üstünün başının kirinden dolayı biletçi, çocuğu kovar.

Tramvay Durağı: Kerim'le tramvaya bindiği, dükkânın yakınında ise indiği yer. Elektrikli lamba var duraklarda.

2.1.5. Zaman

Topal çocuğun on üç yaşında yaşadıkları anlatılmıştır. İbrahim Amca elli beş yaşındadır. Tatlıcı Kerim kırk beş elli yaşlarındadır. Yazarımız gerçekçi bir yazar olduğu için, yaşadığı dönemi ele almıştır. Lambaların kandil olarak anlatıldığı, evlerinde gaz lambasının kullanıldığı, tramvayın ve arabaların olduğu bir dönemdir. 20.yy.'ın ilk yarısı olduğunu tahmin edebiliriz.

Hikâyenin bir bölümünde Beyrut'ta kışın ne kadar soğuk olduğu ifade ediliyor. Kulübede geçen kısımlar gece işleniyor. Diğer yaşananlar ise gündüz vaktinde yaşanıyor.

2.1.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Yazar Topal Çocuk hikâyesinde acımasızlık ve faydacılığın yanında masumiyet ve dostluk kavramlarını işlemiştir. Hikâye annesi babası bilinmeyen bir çocuğun çektiği sıkıntıları anlatır. Kimsesizdir, acımasız İbrahim Amca'nın himayesinde yaşamaktadır. İbrahim Amca topal çocuğu kullanmaktadır, bu sebeple de yanında tutmaktadır. Amcasının ve hayatının acımasızlığını taşımaktadır Arkasında duran kimsesi yoktur. İbrahim Amca'dan dayak yer, polisten dayak yer, sokak çocuklarından dayak yer. Topal Halil saf bir çocuktur. Kendisine hayatı öğretecek kimsesi yoktur. Halil hayatından memnun değildir ama bildiği hayat da budur. Dilencilik yasaklanınca kek satıcısı olur, bu işini de sever, ama sıkıntıları daha da çok artar. Tatlıcı Kerim çocuğa yardım eder. Ona hayatı ve dostluğu öğretir. Bir kere yardım eden yine yardım eder diyerek İbrahim Amca konusunda yardım istememiştir topal çocuk. Hâlbuki gözünde Kerim, tanrı tarafından kendisine gönderilmiş bir kurtarıcıdır. Bir çocuğun kendisine yardım eden birisinden tekrar yardım istemesi muhtemeldir.

Avvâd okuyucuya hüznün, mutluluk, korku, cesaret, nefret, intikam, güven duygularını başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Topal'ın yürüyüşünü, kıyafetlerini, yaşadığı kulübeyi, zalim İbrahim Amca'yı, sokak çocuklarını, dilenciliği ustaca tasvir etmiştir.

Kerim, mahallenin eski kabadayılarından. Yazarımız burada kabadayı kelimesini olduğu gibi kullanmıştır. Bu kelimenin Türkçeden Arapçaya geçtiğini görüyoruz. Yazar anlaşılır bir dil kullanmıştır Halk arasında kullanılan Batı dillerinden Arapçaya giren “Boks, Kâtû (Kek), Tramvay, el-Karmîd (Kiremit), Tenk (Teneke)” gibi kelimeleri kullanmaktan da geri durmamıştır.

Teşbihin örneklerini de görüyoruz. Topal çocuğun kimsesizliğini ve anne-babasının bilinmediğini tarif ederken yazar şöyle demiştir: “*Kaldırımda yürürken yere tükürüp sonra üstüne basan ve yoluna devam eden yaya gibidir.*”⁵⁴ Dilenirken

⁵⁴ ‘Avvâd, 13.

uzattığı titrekin elini ise sonbahar yaprağına benzetmiştir. “*Sonbahar yaprağı gibi zayıf ve titrekin eli olmasa insanlar onu put zannedebilirdi.*”⁵⁵

Tevfik Yûsuf hikâyesinin giriş kısmında hadis-i şerif’den iktibas yapmıştır. Güzel bir söz olduğu kabul edilse de hadis olmadığı görüşü daha baskındır.

Antrenman yaptıktan sonra total çocuğun sokak çocuklarıyla kavga etmesi ve onları dövmesi bir çocuktan beklenir bir davranıştır. Lübnanlı yazar ve tenkitçi Süheyl İdris total çocuğun İbrahim Amca’yı yangınlar içinde bırakması ve üzerine kapıyı kilitlemesi gerekmezdi, der.⁵⁶ İbrahim Amca kötürüm olduğu için onu yakmakla tehdit edebilirdi ve zulmüne engel olabilirdi.

2.2. “Kirlenmiş Mezarlık” Hikâyesinin Tanıtımı

Kirlenmiş Mezarlık hikâyesinde şehirde hayat kadını olan bir köylü kadın olan Selma’nın hikâyesi anlatılır. Bir gün âşığı tarafından öldürülür. Cenazesi kardeşi tarafından memleketine taşınır ve defnedilir. Bu hikâye bütün köylüyü meşgul eder. Selma’nın zengin oluşu anlatılır, parmağında hâlâ çok değerli bir yüzüğün olduğu konuşulur. Sonrasında Muhtar Süleyman sahne alır. Hayat kadını olan Selma’nın köye defnedilmesinden dolayı son derece öfkeli. Kabrine konan çelenk ve haçları yakmak ister, çünkü bu şerefe layık olmadığını düşünür. Geceleyin mezarlığa gider, mezarı kazar ve yüzüğün olduğu parmağı koparır. Gördüğü silüetlerden dolayı korkudan titrer bir halde geri döner. Sonraki gün mezarlığa yakın bir yerde çobanın biri yüzüğün olduğu koparılmış parmağı görür ve bu gördüğünden korkar. Dedesinden duyduklarına göre yüzüğün bir cine ait olduğunu zanneder. Bir avuç toprak alır, gömer ve yoluna devam eder.

2.2.1. Olay Örgüsü

Yazar hikâyeye Fevrân köyünü tanıtarak giriş yapar. Güneşin batışından sonra herkesin yattığı bir köydür. İnek sesleri de olmasa bir mezarlığı andırır.

⁵⁵ ‘Avvâd, 14.

⁵⁶ Bk. Süheyl İdris, “Min târîhi’l-kıssati fî Lübnân: ‘Avvâd ve Rağîfu’l-istiklâl”, *el-Âdâb*, Yıl:3, Sayı:2, Şubat 1957, s.11.

Gece saat on ikidir. Emsalsiz bir olay vuku bulur. Bir gün önce Selma Beyrut'ta öldürülmüştür. Kendi ayıbını ve Selma'nın ayıbını örtmek için erkek kardeşi cesedini, gizlice ayınsız ve törensiz defneder.

Köy ahalisi öfkelenir. Çünkü Fevrân'dan ayrılan bu mahlûk köyün adını lekelemiştir ve cesedi ise mezarlığı kirletmiştir. Muhtarla istişare edilmeyişi yetmezmiş gibi Selma'nın hayat kadını kardeşlerinden birisi de tabuta refakat etmiş, kabrini çelenklerle süslemiş biri de büyük bir haç koymuş

Ahali, olaylara yorum yapmak ve haberlere kulak asmak için Şeyh Süleyman'ın dükkânında toplanır. Şeyh Süleyman vazifeyi babasından devralmış olan insanların kendisine itaat ettiği köyün muhtarıdır. Dükkânı için mal almaya Beyrut'a gittiği için olaylara vakıftır.

Muhtar söz alır. On yıl önce Fevrân'dan ayrılan Selma'nın daha yirmi dört saat önce gençleri koynunda karşıladığını anlatırken, bir yandan da ne kadar mal varlığına malik olduğundan, kazancının ve mirasının ne kadar olduğundan bahseder.

Köylülerden biri haram mal diye çıkışsa da bunun bir önemi olmadığını, onun bunun elinde malın değişmediğini vurgular muhtar ve Selma'nın mücevherlerini anlatmaya devam eder. Netice olarak da bunların bir öneminin olmadığını, yapılan ahlaksızlığa, çelenk ve haç'a sessiz kalamayacaklarını söyler. Muhtarın öfkesiyle köylü de öfkelenir.

Köyün kadınlarının gündemi de zina eden kadındır. Kocasından korkanlar evde kalırken, kadınların bir kısmı da köy kadınların buluşma yerindedirler, kimi de erkeklerin konuştuklarına muttalî olmak için gizlice dükkânın arkasında toplanırlar.

Aralarında aşağıdaki konuşmalar geçer:

-Ey kız kardeşim! Her gün yatağında yattığı kişi onu öldürdü. Malına göz dikmiş gibi görünüyor veya başkalarıyla aşk yaşarken gördü.

- Ne zannediyorsun? Bunlar gibi kadınlar, Allah bizi korusun, her gün yataklarında on kişiden fazlasıyla yatarlar. Her defasında kişi başı iki lira alırlar.

Bir diğeri göğsünde haç işareti yaparak:

- *Oh! Zavallı Ebu Hannâ! Helalim, ayda sadece iki kere yaklaşmasına izin veriyorum.*

- *Ben senden daha bahtsızım Meryem... Saçmalıkların asılsızlığı! Papazın dediği gibi. Mal, güzellik, Beyrut ve onun tınlaması ne fayda verdi? Şimdi bütün insanlar ona tükürüyor. Cehenneme indirilecek. Onu köpek gibi defnettiler, arkasında ne bir papaz, ne de ağlayan herhangi bir mahlûk.*

- *Beyrut'un gençleri ona ölüyor diyorlar.*

- *Ona ölüyorlar. Neden? Ben Selma'yı gayet iyi hatırlıyorum. Zannedildiği gibi güzel değildi. Kardeşim, hepsi pudra, allık ve boya. Onu çok iyi hatırlıyorum. 18 yaşındayken zayıf, başı büyük, dudakları sarkık, kömür parçası gibi esmer.*

- *Bunlar gibiler hayatlarını çarşıda geçirirler ve bin tane erkekle kaynaşırlar, çocuklarını nereye koyarlar?*

- *Ey saf kadın. Bilmez misin onlar hamile kalmazlar. Sen hepsinin senin gibi bir düzine evlatları var mı sanırsın?⁵⁷*

On yıl önce kendilerini meşgul eden İlyahu'dan da konuşurlar. Seyyar satıcı olan İlyahu'nun Selma'nın hayat kadını olmasına sebep olduğunu konuşurlar. Söz, Selma'nın hâlâ parmağında olan değerli yüzüğe gelir. Değeri üçyüz Osmanlı Lirasıdır. Erkek kardeşi parmağından çıkartmayı denese de çıkaramamıştır.

Bir diğer kimse İlyâhu'nun mallarının kalitesinden, düzgün bir tüccar olmasından yola çıkarak İlyâhu'nun böyle bir şey yapacak biri olmadığını söyler.

İlyâhu; Selma'nın âşığı değildi. Ona iftira atılmıştı. Selma'nın sokağa düşmesinin sebebini üç kişi biliyordu. Biri Selma, öldü. Diğer Peder Tânyûs, Selma günah çıkarırken öğrendi, bu sebeple papaz onun sırrını ifşa etmeyecek. Üçüncü kişi ise muhtardır.

⁵⁷ 'Avvâd, 31-32.

Gece ilerleyince muhtar cemaati dağıttı, kapıyı kilitledi ve pedere gitti. Yolda kendi kendine şöyle dedi:

Ben deliyim! Parmağındaki yüzüğün durumunu açmamalıydım. Üçyüz Osmanlı Lirası!

Selma'nın kardeşini düşündü ve ahmaklığına neredeyse gülecekti.⁵⁸

Muhtar, papazı uyandırdı ve çelenk ve haçı yakmaları gerektiğini söyledi. Papaz herkesin hatalarının olduğunu, Pavlus'un ne dediğini hatırlamasını istese de muhtar ona görüşünü sormaya gelmediğini, haber vermeye geldiğini söyler.

Pazar günü insanlar ayın için kiliseye giderler. Muhtar ise kendisine has bir sandalyede oturmuş etrafa emirler yağdırır.

Muhtar, papazdan Selma hakkında bir konuşma yapmasını ister. Selma'nın ve hata yapanların sonunu anlatmasını ister. Kendisini muhtarın atadığı papaz ona itaat ederdi. Selma'nın adını anmadan konuşmasını yaptı. İncil'den recmedilmesini talep eden öfkeli bir yahudiden kaçıp hristiyan birine sığınan bir zaniyenin hikâyesini okudu. Hz. İsa ona: *"Her kim ki hatasızdır, onu bir taş ile recmedin."* dedi

Ayinden sonra Selma ile ilgili haberler devam eder, bazıları ise mezarlığa gider. Süslü kıyafeleri ile orada dururlar. Parmakları ile işaret ederler. Fevran daha önce bir ölüde böyle süs görmemişlerdir.

Merak, onları izleri araştırmaya sürükler, daha sonra ise Selma'nın doğup büyüdüğü eve giderler. Skandal olaydan bir yıl sonra kahrından ölen babasına acırlar. Oğlu Şefik de kız kardeşi Selma'nın arkasından Beyrut'a kaçar. Gece bir sokak kadınıyla birlikte cenazeyi defneden Şefik'tir.

Ahali Selma hakkında daha başka haberler edinmek için tekrar muhtarın dükkânına gider. Muhtar'ı asık suratlı görünce dönüp giderler.

⁵⁸ 'Avvâd, 34.

Gece, örtüsüyle Fevrân'ı örter. Muhtar, yüreğinde damarlarına sızan bir ürperti hisseder. Alet-edevatını yoklar. Cebinde bıçağı, elinde elektrikli feneri, diğer elinde ise gaz şişesi vardır. Kibrite ihtiyacı olduğunu hatırlayınca dükkâna iner ve ordan bir kutu kibrit alır ve dükkânın kapısını güzelce kilitler. Yüz metre uzaklıktaki mezarlığa yönelir. Zihninde garip bir düşünce, anlayamaz. Bu korku nedir. İhtiyarların anlattığı gibi mezarlığın bekçisi mi var acaba?

Hurâfe! Hepsi ancak ihtiyarların tahayyülünde var olan hurâfeler.⁵⁹

Mezarlığa varınca aklında hayaller canlanır. Selma gözünün önüne gelir. Evdelerdir sadece ikisi vardır. Olanları muhtar hiç olmamış gibi unutmuştur. Tabutlar arasında Selma'yı arar.

Selma tekrar tekrar gözünde canlanır. Tabutu açar yüzünü, gözünü, burnunu, saçlarını görür. Eve gitmek ister, gidemez. Tabutu kapatıp kaçmak ister, yapamaz. Selma'yı karşısında görür. Gençlerin toplandığını görür. Her biri isteklerine nail olup giderler. Selma hepsinin arkasından kahkaha atar. Sonra diğerini çağırır, bir diğerini, bir diğerini... Sonu gelmez.

Muhtar kendini toparlar. Bıçağıyla parmağı keser ve koparır. Cebine koyar. Kalkarken başını vurur mezarın kapısına. Kanını siler ve el fenerini yakar. Bir kibrit çöpüyle tutuşturur. Tekrar hayaller görür ve korkup kaçmaya başlar. Defalarca düşer.

Sabah güneş doğar. Güneş, ışıklarını evlerin üzerine saçar. On yaşlarında bir çoban hayvanlarını güder. Parmağı bulur ve gömer.

2.2.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyihâkim bakış açısıyla ele almıştır.

2.2.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Selma: Gece yarısı cesedi Fevrân'a defnedilen kişidir. Hayat kadını olduğu için köyün mezarlığına defnedilmesi olay olur. Âşığı tarafından öldürülmüştür. Beyrut'ta mülkü vardır, mücevherleri vardır, terikesi beş bin Osmanlı Lirasıdır.

⁵⁹ 'Avvâd, 39.

Ayrıca parmağında çıkarılmayan bir yüzük vardır. Kadınlar Beyrut'ta gençlerin ona hayran olduğunu, güzel olduğunu söyler. Bir başkası onun güzel olmadığını, pudra, allık ve boyalarla güzel görüldüğünü söyler. Selma Şefik'in ablasıdır. Muhtar Selma'yı hamile bırakmış ve ortada bırakmıştır.

Selma'nın mezarına çelenk ve haç konmuştur. Daha önce köylünün görmediği şekilde mezarı süslenir. Selma'nın ise gerçekte kim tarafından neden öldürüldüğü bilinmez.

Selma'nın Arkadaşı: Selma'nın mezarına çelenk ve haç koyan, mezarını süsleyen, arkasından ağlayan sokak kadını arkadaşlarından biridir. Selma'nın kardeşiyle birlikte gece gelip, cenazeyi defnetmişlerdir. Hikâyede ismi geçmez.

Şeyh Süleyman (Muhtar): Şeyh Süleyman, görevi babasından devralmış köyün muhtarıdır. Muhtar hikâyenin başkahramanıdır. Ahali onun emir ve yasaklarına itaat eder. Selma'nın, kendisiyle istişare edilmeden gömülmesini hazmedemez. Bu cenazenin Fevrân köyünü lekelediğini ve mezarlıklarını kirlettiğini düşünür. Selma'nın mezarına çelenk ve haç konulunca, halkı kıskırtır. Köyün papazını da kendisi atadığı için papaz da kendisine bağlıydı. Selma'yı hamile bırakan kişidir.

Muhtarın bir dükkânı vardır, bu köydeki tek dükkândı. Beyrut'tan getirdiklerini dükkânında satardı. Üçyüz lira değerindeki, Selma'nın parmağından çıkarılmayan yüzüğün peşindeydi. Derdi bu yüzüğü alıp Selma'nın mezarındaki çelenkleri, haç'ı, süslemeleri yakmaktı; bu sebeple köylüyü kıskırtıyordu. Papaza mezarı yakacağını haber vermişti. Kıskırtıcı bir konuşma yapmasını da istedi.

Erkekler: Erkekler olaylarla ilgili bilgi sahibi olmak için muhtarın dükkânında toplanıp yorumlarda bulunurlar. Muhtar, Selma'nın ciddi bir mal varlığının olduğunu anlatırken bunların, kardeşine kaldığını söyler. Köylünün biri bu malların haram olduğunu söyleyerek çıkışır.

Kadınlar: Kadınlarda erkekler kadar olaylara meraklıdırlar. Kadınların kimi kocasının korkusundan evden çıkamazken çoğunluğu kadınların köydeki toplanma

mekânında toplanır ve Selma hakkında konuşurlar. Kimi kadınlar ise erkeklerden bilgi almak için muhtarın dükkânının arkasında gizlice beklerler. Konuştuklarından, köylülerin saf olduğu anlaşılır. Kadınlardan birinin adı Meryem'dir.

İlyâhu: Yahudi bir seyyar satıcıdır, eşiyle köy köy gezer türlü eşyalar satarmış. Muhtar'ın iftirası sebebiyle yüzüne tükürerek, ayakkabı atarak onu köyden uzaklaştırmışlardır.

Peder Tânyûs: Selma'nın sırrını bilenler arasındadır, ama kimseye söyleyemez. Selma günah çıkarırken söylemiştir. Atamasını muhtar yaptığı için muhtara son derece bağlıdır. Onun istediği gibi konuşmak zorunda kalır. Muhtar, Selma ve hata yapanların sonunun ne olacağını anlatmasını ister, konuşmasını sert bir dille yapmasını ister. Papaz itiraz edemez ama Selma'nın ismini zikretmeden konuşmasını yapar. Çünkü Selma'nın başına gelenlerin müsebbibini bilir.

Köyün kenarında iki katlı bir evde oturmaktadır. Bir de hizmetçisi vardır. Ahali hizmetçisiyle aşk yaşadığı konusunda papaza kötü bir zan besliyordur.

Pederin Hizmetçisi: Papazın iki katlı evindeki üst katta kalıyordu. Papazın hizmetini görür. Ahali kendisine rahibe der ve papazın kendisini sevdiğini düşünür.

Mezarlıktaki Adam: Köylülerden birisidir. Selma'nın mezarına konan yaldızlı kitabeyi okumaya çalışır.

Selma'nın Babası: Güzel ve sessizbir adamdır. Kızına göre merhametsiz biridir. Kızının skandal olayından bir yıl sonra kahrından ölmüştür.

Şefik: Selma'nın erkek kardeşidir. Gece yarısı köye hayat kadınlarından biriyle gelip cenazeyi Fevran köyüne defneden kişidir. Muhtarın dediğine göre Selma'nın mirasına konan kişidir. Köylüler kardeşinin namusunu temizlemediği için onun hakkında da kötü konuşurlar.. Kız kardeşinin olayından sonra o da utancından köyden kaçmıştır.

Çoban: Hikâyenin son kısmında, hayvanlarını güderken koparılan parmağı bulan kişidir. On yaşındadır. Dedesinin anlattığı hikâyelerden dolayı korkmuş ve parmağı gömmüştür.

2.2.4. Mekân

Fevrân: Beyrut'a bir saat uzaklıkta bir köydür. Selma'nın memleketidir. Cenazesi bu köye defnedilmiştir. Defnedildikten sonra köyde olaylar vuku bulmuştur. Fevran halkı akşam namazından sonra erkenden yatarlar.

Beyrût: Selma Beyrut'ta âşığı tarafından öldürülmüştür. Selma, muhtar kendisini hamile bıraktıktan sonra sahip çıkmadığı için Beyruta kaçmış ve hayat kadını olmuştur. Beyrut sokaklarında geçirmiştir ömrünü.

Dükkân: Muhtarın köyde satış yaptığı dükkândır. Fevran'ın tek dükkânıdır. Definden sonra köydeki erkeklerin toplanıp, olay hakkında konuşup yorum yaptığı, muhtarın köylüleri kışkırttığı yerdir. Dükkânın üstünde ise evi vardır.

Kadınların Toplanma Yeri: Kadınların köyde toplandıkları yerdir. Definden sonra kadınların olanları konuştuğu, yorumda buldukları yer.

Kilise: Ayinlerin gerçekleştirildiği, insanların günah çıkarttıkları, papazın vaaz ettiği yerdir. Muhtara ayrılmış özel bir sandalyede vardır.

Mezarlık: Muhtarın dükkânına yüz metre uzaklıkta, manzaralı bir tepede, Selma'nın da cenazesinin defnedildiği yer.

2.2.5. Zaman

Belli bir yıl, bir günden bahsedilmez. Yaz mı kış mı olduğuyla ilgili de bir bilgi yok. Osmanlı lirasının kullanıldığı, arabanın olduğu bir dönemdir. 20. yy.'ı bize işaret eder.

2.2.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Köyler elbette küçük yerlerdir. Köyde yaşanan olaylar bir anda duyulur ve bu bütün köylüyü meşgul eder. Hikâyemizde de durum bu şekilde gerçekleşiyor.

İnsanlar yalan yanlış her şeyi konuşurlar. Herkes farklı yorumlarda bulunur. Köylünün gözünde önemli yeri olan muhtar da insanları yönlendirir.

Konuşmalarda köy halkının safiyeti de yazar tarafından okuyucuya sunulmuştur. Bunun yanında zan ve dedikodu ile hareket eden, bilgilerin doğruluğunu araştırmayan cehaletleri de okuyucuya gösterilir. Muhtarın güdümünde olan papaz da nasibini almıştır. Papaz iyi niyetlidir ama muhtar ne derse onu yapmak zorundadır, çünkü muhtar tarafından atanmıştır. Ahali arasından çıkan çatlak sesleri de muhtar ustalıkla susturmaktadır.

Köy halkının bir haram-helal anlayışı vardır, yani bir değer algısı vardır. Köylünün haram para diye çıkışması buna işaret eder. İnsanların cehaletinden faydalanan, dinî duygularını istismar eden, paradan başka bir şey düşünmeyen ahlaksız bir muhtar vardır. Papaz da onun emri altında olduğu için, insanları istediği gibi yönlendirmektedir. Attığı iftira sebebiyle İlyahu adında birini köyden kovdurmuştur.

*“Duvarların üzerine gölgeler düşüyordu sanki hayaller gibi”*⁶⁰ gölgeler hayallere benzetilmiştir. Selma gecenin bir yarısı gizlice, ayinsiz ve törensiz defnedildiği için köylülerden birisi defnedilişini bir hayvanın defnedilmesine benzetmiştir: *“Onu köpek gibi defnettiler, arkasında ne bir papaz, ne de ağlayan herhangi bir mahlûk.”*⁶¹ Hikâyedeki tüccar İlyahu’nun gözleri zeytin çekirdeğine benzetilmiştir: *“Zeytin çekirdeğine gibi gözleri var.”*⁶² Yazar bir iç monologun örneğini bize sunar: *“Ben deliyim! Parmağındaki yüzüğün durumunu açmamalıydım. Üçyüz Osmanlı Lirası!”*⁶³. Fevrân köyü bir mezarlığa benzetilmiştir. Şeyh Süleyman’ın gözleri ise kedinin gözlerine benzetilmiştir: *“Geceleyin kırmızı gözleri kedinin gözleri gibi parıldadı.”*⁶⁴

Selma’nın defin işleminden sonra olaylar okuyucunun gözünde güzel bir şekilde canlanır, ama Selma’nın niçin öldürüldüğüne dair verilen bilgiler zandan

⁶⁰ ‘Avvâd, 30.

⁶¹ ‘Avvâd, 31.

⁶² ‘Avvâd, 33.

⁶³ ‘Avvâd, 34.

⁶⁴ ‘Avvâd, 40.

ibarettir. Muhtar köyün şerefini düşünür gibi görünse de derdi Selma'nın parmağındaki yüzüğü almaktır, bu maksatla dinî söylemler kullanarak köylüyü kışkırtmaya çalışmaktadır. Baştan beri yüzüğü alma niyetinde olmasına rağmen köylüye bu yüzükten bahsetmesi Suheyl İdris'e göre teknik bir hataya yol açmıştır.⁶⁵ Ayrıca yüzüğü almaya gidesiye kadar Selma'ya yaptıklarını hiçbir şekilde hatırlamaması, tamamen unutulması ne kadar gerçekçidir?

2.3. “Kış Faresi” Hikâyesinin Tanıtımı

İki arkadaş bir araçta yolculuk etmektedir. Cemil konuşkan, muhabbetli birisidir, arkadaşına inelim der ve beraber inip yürümeye başlarlar. Cemil'in muhabbetinin ardında derin bir acı yatmaktadır. Arkadaşını kendine yakın bulduğu için ona bunu anlatmak ister. Hikâyenin adı *Kış Faresidir*. Yüreğinde derin bir iz bırakan hikâye Cemil'in çocukluğunda yaşadıklarıdır. Babası köy köy gezen ve çiftçilere buğday, mısır ve arpa karşılığında eşya satan birisidir. Ağır şartlara rağmen yaz kış demeden evini geçindirmek için canhıraş çalışan, bazen ölümle burun buruna gelen bir babadır. İki erkek üç kardeşlerdir. Şehirde bir iş bulur, çocuklarını ise yatılı bir okula bırakırlar. Çocuklarının orada yiyecek sıkıntısı çekmeyeceklerini düşünürler. Ama okul da kıtlıktan nasibini almıştır. Yurtta erkek-kız bölümü ayrıdır. İki erkek kardeş birbirlerine tutunup birbirlerinden güç almaktadır. Ama kız kardeşleri Affe yalnızdır. Sadece belli aralıklarda görüşebilirler. Kız çok zayıftır, ufak tefek yapısından dolayı da kış faresi diye kendisiyle alay edilmektedir. Erkek çocuklar kaçıp evlerine döner. Anneleri kızlarını da almalarını babalarına teklif eder ama baba buna yanaşmaz. Bir gün sabah Cemil, evin kapısını açmaya çalışır açılmaz, babası zorlaması gerektiğini söyler, zorlar kapıyı açar. Bir bakar ki kız kardeşi kanlar içinde yatmaktadır. Hangi sebepten dolayı oraya geldiğini ve ne şekilde öldüğünü anlamazlar, anne kriz geçirir ve aklını yitirir. Affe'yi defnedirler.

2.3.1. Olay Örgüsü

Hikâye bir arabada başlamaktadır. Yazar hikâyeyi ben bakış açısıyla anlatmıştır. Yazar, arkadaşı Cemil ve arabadaki yazlıkçı biriyle Brummâna'ya doğru yolculuk etmektedir. Yazarın bize verdiği bilgiye göre Cemil modern ve çekici

⁶⁵Suheyl İdris, a.g.m., s.12.

biridir ve yolculuk boyunca çeşitli konulardan bahseden muhabbetli biridir. Brummâna'ya varmadan yazlıkçı arkadaşları inince Cemil birden susar ve aralarında şu konuşma geçer:

- *Sigara ver! Benimle in.*

Paketi uzattım ve dedim ki:

- *Nereye gitmemizi isiyorsun?*

- *İnelim, hadi inelim.*⁶⁶

Önlü arkalı yürümeye başlarlar. Yazar, Cemil'in nereye gittiğini bilmediği için onu takip eder. El-Firendiz medresesine gelince Cemil içeri girer ve avlusundaki bir kayanın üzerine oturur. Yazar Cemile bakınca yüzünün renginin değiştiğini ve halsizleştiğini görür Kaygısını gizleyemez ne olduğu sorar defalarca. Cemil sözü değiştirir ve buldukları yerdeki anılarına gider. Bu bölgeye her geldiklerinde kendisini bir ağlamanın aldığını söyler. Cemil, arkadaşına Kış Faresi hikâyesini anlatacağını söyler. Yazarı yani arkadaşını kendine yakın görür, ona bu hikâyeyi anlatması hayata aynı pencereden baktıklarını düşündüren sebeptir. Gülmeye niyetlenir yazar ama Cemili ağırbaşlı ve yanaklarına gözlerinden süzülen gözyaşlarını görünce ciddiyetin farkına varır, Cemil'i teselli etmek için ona yaklaşır ve elini omuzuna koyar. Yazarın Kış Faresi hikâyesine merakı artar.

*Cemil: Kış Faresi? Kız kardeşim. Buraya yakın. Sana onu göstereceğim. Sana biraz sonra onu göstereceğim. Şimdi bana bir sigara ver. Ben çok sigara içerim. Bir dükkâna gidelim ve bir paket sigara alalım.*⁶⁷

Cemil, hikâyesini anlatmaya başlar. 1917'ye Lübnan'da kıtlığın olduğu, rızkın azalıp ölümlerin çoğaldığı bir döneme gider. Babasının yaptığı işten, ailesi için yaptığı fedakârlıklardan bahseder. Cemil'in babası yaz kış demeden her zorlu şarta rağmen sırtında kilim, fistanlar, tencere vs. gibi eşyaları köyden köye taşır ve bunları

⁶⁶ 'Avvâd, 47.

⁶⁷ 'Avvâd, 49.

buğday, arpa, mısır karşılığında satar. Bu yolda kaç defa ölümle burun buruna gelmiştir. Yankesiciler tarafında yolu kesilmiş tehdit edilmiştir.

Cemil babasını anlattıktan sonra babasıyla annesinin arasında geçen konuşmayla Kış Faresi hikâyesine geçer.

- *Meryem. Bugünden sonra yaptığım işe bir yol kalmadı. Yankesiciler çok. Korkuyorum eğer ben ölürsem siz de açlıktan ölürsünüz diye. Duydum ki insanların Brummana'da, buraya yakın, doktor diye seslendikleri biri varmış. İnşaat işçisi aradığını duydum, çünkü o köyde büyük bir köşk yapmak istiyor. Hep beraber Brummana'ya gitmeye ne dersin? Ben onun yanında çalışırım, çocukları da onun idare ettiği yatılı okula bırakırız?*

Babam bina yapma hususunda mahir bir inşaat ustasıydı. Annem dinledi ve sonra dedi ki:

- *Nasıl istersen. Eğer burada kalırsak bir hafta içinde ölürüz. Kutuda az bir ekmek kaldı.⁶⁸*

Böylelikle Cemil ve ailesi Brummana'ya taşınırlar. Ozamanlar Cemil on yaşındadır ve biri erkek diğeri kız iki kardeşi vardır. Babası doktorun yanında çalışmaya başlar. Doktor onun çalışmasını beğenir ve böylelikle Cemil ve kardeşleri de yatılı okula başlarlar. Yurt iki kısımdan oluşur. Cemil ve erkek kardeşi erkekler bölümünde, kız kardeşi ise kızlar bölümünde kalır. Yurtta kaldıkları ilk gece zor olur. Babaları onları yurda bırakıp ayrılmıştır. Yurtta kaldıkları bu ilk gece, ailelerinden ayrı kaldıkları ilk gecedir.

Haftalar geçer, arkadaşlarıyla birlikte hayatlarına alışırlar. Kız kardeşlerini haftada bir kere görebilmektedirler. Çocuklar yurttaki da aç kalırlar. Yurtta çorba ve kuru ekmek verilir. Ambarın boş olduğunu dolacağını söylerler ama o gün bir türlü gelmez. Hikâyenin bu kısmında yurttaki çocukların çektiği açlığa yer verilmiştir.

⁶⁸ 'Avvâd, 49-50

Bir perşembe günü Cemil, kız kardeşiyle buluşma günü geldiğinde kız kardeşini bir taşın üstünde titrer halde bulur. Yaklaşır kardeşine. Çok zayıf ve yüzünü sararmış görünce tanıyamaz. Afife diye seslenince yaşlı gözlerle bakışlarını abisine çevirir ve aç olduğunu söyler. Cemil'e, arkadaşı İfrit kuru incir vermiştir, birazını kendi yer, birazını erkek kardeşine vermiştir, kalanı da kız kardeşine verir. Kız kardeşi de ufak bir kutu çıkarır, içi hindiba otuyla doludur, abisine bunlardan verir.

Cemil bir süre hastalanır ve bu süre zarfında kız kardeşi Afife'yle görüşemez. Oyun sahasında bulamaz Afife'yi kızlardan birine sorar. Kız şöyle der:

- Afife, kim o? Kış Faresini mi kastediyorsun? Gel

Bu sözüyle ne demek istedi anlamadım. Ancak büyük kinin ağacının arkasına ulaştınca onu görebildim ve sordum:

- Seni kış faresi diye mi çağırıyorlar?

Başını elleri arasına aldı, ağlamaklı ve göğüs kemikleri kabarık bir şekilde:

- Güllüp oynamadığım için benimle kış faresi diye alay ediyorlar. Ben açım abicim. Eve gitmek istiyorum.

Bakışlarım rastgeldi, gördüm ki omuzunda yara var, sarkık saçlarında kan damlaları. Ona bundan sordum, alay etmelerinden dolayı kızlarla aralarında bir kavga meydana geldiğini, bu yaraların bir şey olmadığını, kızlardan üç tanesine tırnaklarını geçirdiğini bana haber verdi ve dedi ki:

- Dördüncüsünü kulağından ısırdım. Belletmen olmasaydı...

Güldü, yurda geldiğinden beri ilk defa.⁶⁹

Çocukların açlıkları iyiden iyiye artınca Cemil, annesine haber gönderir. Annesi de bir tabak yemek ve ekmek getirir ve korkulukların arasından verir. Kardeşiyle yemesini ve kız kardeşini de unutmamasını tembihler. Cemil, çocukları

⁶⁹ 'Avvâd, 53.

yesin diye annesinin yemekten feragat ettiğine emindir. Annesini zayıflamış ve elbisesinin bollaştığını görür. Ardından, Cemil hikâyesini anlattığı arkadaşına yani yazarımıza şunları söyler:

Ah! Ne zordu o günler! Arkadaşım biliyor musun ben ne yaptım? Önünde ağlar gördüğün kalbi ince arkadaşın ben! Ne yaptım biliyor musun? Yemeği aldım ve kardeşimden kaçtım. Aç olan kız kardeşimi de ziyarete gitmedim.⁷⁰

Kardeşleri de annelerinin yemek gönderdiğini öğrenirler, Cemil'e ağlayarak sorarlar ama Cemil her şeyi inkâr eder. Bir zaman sonra açlıktan kaçarak Cemil ve kardeşi eve dönerler. Sonraki perşembe kız kardeşlerini ziyarete gitmezler. Afife onları bekler, yurttan çıktıklarını öğrenince hayal kırıklığına uğrar, saatlerce ağlar. Kızlar da etrafında dönerek kış faresi diye alay ederler. Çünkü sürekli başı eğik, elleri birbirine bağlı ve titriyor. Çocuklardan ölenler olunca anne Meryem kocasına şöyle söyler:

- Afife yurttan ölecek. Onu eve getirmemiz gerekir. Yiyeceksek beraber yiyelim, aç kalacaksak beraber aç kalalım.

Kocasını kaşlarını çatar ve şöyle der:

- Yurttan kalmasında onun için de bizim için de hayır var.

Annem de ona bağıırır:

- Küçüklüğünden beri onu sevmiyorsun. Zayıfsa onun suçu ne?

Sonra canı sıkılır ve ağlar.⁷¹

Cemil bir sabah erkenden uyanır. Dışarıya çıkmak ister ama kapıyı açamaz. Babasının cesaretlendirmesiyle biraz geriye gider, kapıya hücum eder ayağıyla tekme atar. Kapı açılır ama ağır bir şey sürüklenir. Kapının arkasında Afife'nin cansız bedeni yatmaktadır. Fakat Cemil hâlâ bilmez, kardeşi açlıktan mı öldü, yoksa

⁷⁰ 'Avvâd, 54.

⁷¹ 'Avvâd, 54-55.

soğuktan mı? Hastalıktan mı? Beklemekten mi? Ya da kapıya vurup da kapının Afife'nin alınına gelmesinden mi?

Anneleri akıl sağlığını yitirir. Sanki Afife hayattaymış gibi onunla konuşur. Ağzına ekmek koyar.

- *Ye! Ye! Kızım yoksa aç değil misin?*⁷²

Babası kızına küçük bir tabut yapar. Küçük oğlunu ve eşini eve kilitledikten sonra Cemil'le birlikte Afife'yi defnedirler.

Cemil, hikâyesini anlattığı arkadaşına kız kardeşinin mezarını gösterir. Sonra yollarına devam ederler ama Cemil, hikâyenin bitmediğini söyler. Afife'yi defnettikten iki gün sonra Afife'nin arkadaşına rastlar Cemil. Afifeyle birlikte perşembe günü pencereden kaçtıklarını söyler. Cemil'den Afife'ye, geri dönmemesini, belletmenin çok öfkeli olduğunu ve onu döveceğini söylemesini ister. Cemil, arkadaşına döner ve der ki:

- *Asla dönmeyecek, öyle değil mi?*⁷³

2.3.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyenin kahramanlarından biridir. Hikâyeyi kahraman bakış açısıyla ele almıştır. Hikâyenin başındaki ben anlatıcı, yazarın kendisidir, devamındaki ben anlatıcı ise Cemil'dir.

2.3.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Cemil: Çekici, modern, çok sigara içen biri ve hikâyemizin kahramanıdır. Kendinden ufak, biri erkek biri kız iki kardeşi vardır. Muhabbetli görünümünün arkasında derin acılar yaşamaktadır. Aslında büyük bir vicdan azabı yaşamaktadır. Kız kardeşiyle gerektiği gibi ilgilenemediği için, annesinin yemek gönderdiğinde yemeği paylaşmadığı için ve belki de kız kardeşinin ölümünden kendini sorumlu tuttuğu için. Kardeşinin kapının eşliğinde cansız yatışını zihninden silememiştir. Kardeşinin ölümü üzerine ağlayamadığı için de kendine kızar. Hikâyenin bir yerinde

⁷² Avvâd, 55.

⁷³ Avvâd, 56.

yine ağlarken, kalbinin ince olduğunu, kardeşleriyle nasıl yemeğini paylaşmadığına içerler.

Cemil'in Arkadaşı (Yazar): Bu hikâyede yazar kendisini hikâyeye dâhil etmiştir. Cemil, arkadaşının ismini hiç zikretmemiştir, arkadaşım diye hitap etmiştir. Cemil'in kendine en yakın gördüğü arkadaşıdır. Ama yazarın hikâyeye esnasında sadece baş kısımda Cemil'le diyaloglarını görürüz. Geri kalan kısımda hiç konuşmamış, fikir beyan etmemiş sadece dinlemiştir.

Yazlıkçı: Hikâyenin başında arabada yolculuk esnasında üç kişiden biridir. Bir defaya mahsus zikredilmiştir. Brummana'ya varmadan araçtan iner arkasından Cemil ve arkadaşısı da iner. Birkaç paragraf sonrasında da patika yolda akşamın huzurunda gezinti yapan yazlıkçılar vardır. Hava çok sıcaktır birinin elinde yelpaze vardır.

Baba: Cemil'in babasıdır, ailesi için fedakârca çalışan bir babadır. Sırtında eşyalarla köy köy gezer, onları buğday, arpa, mısır gibi yiyecekler karşılığında satar. Bu iş iyice yapılamaz hale gelince, eşine Brummana'ya taşınmayı teklif eder. Bir köşk yapımında inşaat ustası alınacağını söyler. İşverenin idare ettiği bir de yatılı okul vardır, çocukları da oraya götürür. Babanın fedakârâne iş gayreti, ailesine sahip çıkması özellikle vurgulanmıştır.

Meryem (Anne): Hikâyede anneden çok bahsedilmez. Dört yerde anneye rastlarız. İlki Cemil'in hikâyeyi anlatmaya başladığı baş kısımda. Baba Brummana'da inşaat ustası alınacak bir iş konusunda eşyle istişare eder. İkincisinde Cemil'in haber göndermesi üzerine anne kendi yemeğinden feragat ederek çocuklarına yemek götürür. Cemil'den öğrendiğimize göre bu yemek getirişinde anne zayıflamıştır, üstündeki kıyafet üzerine bol olmaya başlamıştır. Üçüncüsünde ise Cemil ve kardeşi eve döndükten sonra, anne'nin babayla konuşmasıdır. Meryem Afife'yi de eve getirmeleri gerektiğini söylese de baba, kalmasının daha hayırlı olacağını düşünür. Sonuncusu ise annenin aklî dengesini kaybedip Afife'nin cansız bedeniyle konuştuğu ve ona yemek yedirmeye çalıştığı sahnedir.

Doktor: Brummana’’da yaşıyor. Köyde bir köşk yaptırmıştı bunun için inşaat ustası arar. Cemil’in babası onun yanında inşaat ustası olarak çalışır. Cemil ve kardeşleri ise doktorun idare ettiği yatılı okulda kalıyorlardır.

Erkek Kardeş: Cemil’den küçüktür. Hikâyede ismi geçmez. Yurtta kaldıkları ilk gece ailesinden ilk defa ayrı kaldığı için korkmuştur ve abisinin yanına gelmiştir. Afife ölünce çok ağlamıştır.

Kız Kardeş (Afife): Cemil’den küçüktür. Bünyesi zayıf, çelimsizdir. Anne (Meryem)’in dediğine göre küçükken kem gözler değmiştir. İçinde hindiba otunun olduğu ufak bir kutusu var, acıktığında onlardan yer. Cemil’in kendisine verdiği incirden sonra, Afife de abisine hindiba otundan vermiştir. Kimseyle oynamadığı ve gülmediği için kendisine arkadaşları kış faresi lakabını takmışlardır.

Afife’nin Arkadaşı: Bir seferinde Cemil kız kardeşini görmeye gidiyor ama onu bulamıyor. Kızlardan birine soruyor, o da Cemil’i Afife’ye götürüyor. Bu kız aynı zamanda Afife’yle birlikte yurttan kaçan ama adını bilmediğimiz kızdır.

Dört Kız: Afife kendisiyle alay ettikleri için dört kızla kavga etmiş. Üç kıza tırnaklarını geçirmiş, birini kulağından ısırmıştır.

İfrit: Cemil’in yurttaki arkadaşıdır. İfrit lakabıdır. Yurttan kaçıp ailesinin yanına gider. Bir defasında ailesinden getirdiği, cebine doldurduğu incirlerden Cemil’e de bir avuç verir.

Belletmenler: Belletmenlerin özelliği ile ilgili bir şey bilmiyoruz. Erkek kısmında yatakhanedeki ilk gece, başlarında bir belletmen olduğunu zikrediyor Cemil. Afife, kızların kısmında dört kızla kavga ederken, belletmenin başlarında olduğunu, olmasaydı daha neler yapacağını ifade ediyor. Son sahnede ise Afife’nin arkadaşı, kaçtıkları için belletmenin kızgın olduğunu ve onu döveceğini dile getiriyor. Belletmenlerin çok kuralcı ve sert olduklarını öğreniyoruz.

2.3.4. Mekân

Brummana: Babanın iş bulduğu ve ailesiyle taşındığı yer. Yatılı okulda burada bulunur.

Patika Yol: Brummana'ya varmadan iki arkadaşın indiği yerdir. Diğer yazlıkçılarda burada gezinti yapmaktadır.

el-Firendiz Medresesi: Avlusunda Cemil ve arkadaşının bir kayanın üzerinde oturdukları yerdir. Uzun kinin ağaçlarının uzandığı gökyüzüne dağılmış sallanan yapraklarıyla buluşan gölgeli, nemli bir mekândır.

Yatılı Okul: Doktor'un idare ettiği okuldur. İki kısımdan oluşur. İlk kısım erkekler için, ikinci kısım ise kızlar içindir. Binanın bir cephesinde büyük bir saat vardır.

Ev: Cemil ve ailesinin yaşadığı yer. Evin özelliklerine değinilmiştir.

Mezarlık: Afife'nin defnedildiği, Cemil arkadaşının Brummana'ya varmadan patika yoldan ilerledikleri, medresenin ardından ulaştıkları yerdir. Demir kapıdan girilir.

2.3.5. Zaman

Yolculuk ettikleri zaman dilimi yaz aylarındadır. Yazarın Brummana'nın sıcağından bahsettiğini görürüz, yürüdükleri günün sıcağından bahseder. Gezintiye çıkan yazlıkçıların birinin elinde yelpaze vardır.

Cemil'in hikâyesi 1917 yıllarını anlatmaktadır. Cemil bu sırada on yaşındadır. Buradan hikâyenin 20.yy.'ın ilk yarısında geçtiğini anlıyoruz. 1917'de Lübnan'da ciddi bir kıtlık vardır.

Yurtta geçen kısımlarda havanın soğuk olabileceğini tahmin ediyoruz. Afife'nin titrediğini görüyoruz hikâyede. Soğuktan olsa gerek. Çünkü hikâyenin son kısmında da Cemil, kız kardeşinin açlıktan mı soğuktan mı veya başka sebeplerden dolayı mı öldüğünü sorgular.

2.3.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Yazarımız bu hikâyede Cemil'in hikâyesini bize sunmuştur. Yazarın çektiği vicdan azabı konu edilmiştir. Cemil'i bize muhabbetli, çekici ve her konudan

konuşabilen bir yapıda tasvir etmiştir.⁷⁴ Bu yapının arkasına Cemil'in acılarını yerleştirmiştir. Afife'yi de zayıf ve çelimsiz olarak vafsetmiştir.⁷⁵ Cemil'in bir cümlesinde mecaz bir ifade kullanmıştır: “*Babamızın etinden yiyorduk.*”⁷⁶ Kastedilen babasının alın teriyle, zorlukla kazandıklarını yemektir.

Kıtlık ve açlık konusunu derinlemesine işlemiştir. Kademe kademe bir ailenin kıtlık ile imtihanını, çektikleri zorlukları anlatmıştır. Babanın merhameti, ailesini sahiplenmesi, çalışma azmi, mahareti özellikle vurgulanmıştır. Cemil hikâyeye başlamadan önce babasını ve yaptıklarını anlatmıştır. Annesini ise hiç anlatmamıştır. Hikâyenin akışında rol aldığı kadarıyla söz konusu edilmiştir. Cemil babasının kendilerine karşı şefkatli olduğunu söyler ama Afife'ye karşı bir muhabbetine değinilmemiştir. Babanın çocuklarına karşı ilgisini Cemil'in anlattığı kadarıyla biliyoruz. Afife'nin durumunu mevzu etmemiz, annenin kocasını bu konuda suçlamasıyla alakalıdır. Belki de Cemil bu konuya vukuf olmadığı için babasıyla Afife arasındaki ilişkiden hiç bahsetmemiştir. Annesinin çok geri planda kalması, erkek çocuğun gözünde babanın önemli bir rol model oluşundan kaynaklanabilir. Erkek otoritesinin baskın gelmesinden de kaynaklanabilir bu durum, ama yeni bir iş konusunda babanın eşiyle istişare ettiğine de rastlıyoruz.

Babanın Afife'yi önemsememesi, toplumda kız çocuğunun değersiz olmasından mı kaynaklı sorusu zihnimize canlanırken, anne Afife'nin zayıf olduğu için eşinin sevmediğini iddia eder. Kızının ölümünden sonra anne akıl sağlığını yitirirken, küçük kardeş ağlar, Cemil ağlayamamıştır ama bu durumu tam kavrayamadığından ileri gelir, hikâyeyi anlatırken ise ordaki pişmanlığından dolayı sürekli ağlar, ama yazar babanın hissiyatına hiç yer vermemiştir. Elindeki ahşaptan bir tabut yapar, kızını içine koyar ve Cemil'le birlikte defneder. Çok mu metanetlidir, yoksa çok mu duygusuzdur bilinmez.

Annenin Afife'yi de yurttan alma teklifinden sonra söylediği yaşayacaksa beraber yaşayalım öleceksek beraber ölelim ifadesi etkileyicidir.

⁷⁴ ‘Avvâd, 47.

⁷⁵ ‘Avvâd, 51.

⁷⁶ ‘Avvâd, 49.

*-Afife yurtta ölecek. Onu buraya getirmemiz lazım, yediğimizde yer, aç kaldığımızda aç kalır.*⁷⁷

2.4. “Şair” Hikâyesinin Tanıtımı

Kahramanımız şair lakabıyla anılan bir öğrenci. Şair olduğundan değil, şair görünümünden dolayı arkadaşları bu lakabı takmıştır. Derslerine karşı ilgisizliğinden dolayı öğretmeni ve babası tembel olduğunu söylerler. Başarısızlığı tembelliğinden değildir aslında şair aşiktir. Şairin babası bir otel işletmecisidir.

2.4.1. Olay Örgüsü

Kahramanımız öğrencidir, her öğrenci gibi sabah okula gider ve akşam döner. Arkadaşları ona şair lakabını takmıştır. Naîm şiir yazan biri değildir. Şair görünümüne sahip olduğu için bu lakabı vermişlerdir. Ders esnasındaki dalgınlığından öğretmeni bıkmıştır.

Öğretmen bir gün sınıfa girer, herkes hazırdır, Naîm hariç. Onu tembelliğe sürükleyen, dersten alıkoyan şey çok farklı bir şeydir. İtalya’dan doğu seyahatine çıkan, babasının idare ettiği otelde kalan komşusu İlina’ya veda etmek istiyordur.

Bir aydır otelde kalıyordur. Yan odasında da Naîm kalıyordur. Her sabah kahvesini içen İlina’yı görmek için balkona çıkar. Bir gün İlina rahatsızlanır ve kahvesini odasına ister. Defalarca zile basar ama görevli gelmez. Bu esnada Naîm yürüyordur. On dört numaralı odanın zile bastığını görünce koşup odasının kapısını çalar, kalbi de çarpar. Girer ve kahveyi getirme konusunda ısrarcı olur. Şeffaf, mavi ipeğin arkasından göğsü kavruluyordur. Naîm gözünün ucuyla bir bakış aşırır sonra yüzü kulaklarına varasıya kadar kızarır.

Sabah kahvesini içmek için her sabah balkona oturduğunda, İlina’nın rahatsızlandığı ve ona kahve götürdüğü günü hatırlar. Çünkü Naim, İlina’ya tutulmuştur. Fakat aşkını ona itiraf edemez.

⁷⁷Avvâd, 55.

Aradan bir ay geçer, bir gün sonra İlina İtalya'ya yolculuk edecektir. Naîm de onu uğurlamak ister. Öğretmen ona ceza verecektir ama o okulu asmayı düşünür.

Bu sabah için gezintiye gitme konusunda Naîm İlina'yla anlaşır. İlina Naîm'den hoşlanır, ona tatlı bir sevgi besler.

Naîm hazırlanır ve İlina'nın odasına gider, o sırada İlina aynada süs eşyalarını düzenler ve Naîm'e şöyle söyler:

- Yarın, yarın! Komşu odana geleceksin fakat onu göremeyeceksin.

Gülümser. Aksine Naîm gülümsemez, yüzünü bir hüznün kaplar, sararır ve cevap verir:

-Kıyafetlerini giy. Seni yolda bekliyorum.⁷⁸

Naîm okulu asacaktır. Odasının kapısını kilitler ve okula gidiyormuş gibi çantasıyla sokağa çıkar. Sahibini tanıdığı bir dükkâna gider ve çantayı emanet bırakır. Yarın veya ertesi gün geri vermek üzere de iki lira borç alır. Tamamında üzerinde 5 lira vardır. Yeteceğini düşünür. Ellerini ceplerine koyar ve beklemeye başlar. İlina gelince taksi çağırırlar. Arabaya binip deniz kenarına giderler.

Sahile varırlar, sahil sakindir sadece zayıflamak için antrenman yapan büyük bir adam vardır. Naîm arkadaşına bira sipariş eder. Otururlar beraber bira ve sigara içerler.

“Demek yarın gidiyorsun?” der ve bunu söylerken tam bir şair edasına bürünür. Söylemek istediği çok şey vardır ama unuttur. Sadece birkaç gün daha kalıp kalamayacağını sorar. Mümkün olup olmadığını sorar.

İlina, doğuyla ilgili uzun uzun anlatır. Unutamayacağı hatıralar biriktirmiştir. Naîm, İlina'yı kumların üzerinde çıplak görmek, vücudunun çekici gizli yerlerini görmek için onunla sahilde yüzmek ister. İlina'da öyle hatıralar bırakmak ister ki, doğuyu, finikeyi değil, onu hatırlasın.

⁷⁸Avvâd, 61.

İlina reddeder ve taksiyle geri dönerler. İlina “gece görecekim seni” der ve ayrılırlar. Ellerini ceplerine koyar ve nereye gittiğini bilmeden yürür Naîm. Düşüncelere dalar, ayrılma vaktinin geldiğine inanamaz. Eşyalarını emanete bıraktığı dükkâna gider eşyalarını alır ve otele döner.

Babasıyla karşılaşınca babası bağırarak:

*- Odana git! Derslerinin ve görevlerinin başına. Tembellik haberlerin bana ulaştı, bu havailik ne zamana kadar?*⁷⁹

Odasına gider ama ne ders umrundadır ne de görevleri. O geceyi İlina'nın yanında geçirmek ister. Sessizce üzerinde pijamasıyla İlina'nın odasına gider. İlina'nın kapısı açıktır, eşyalarını ütüleyip çantasına koyar. Herkes yatmıştır saat gecenin on biridir. İlina onu görünce delirir. Biri gece vakti bu kıyafetle görse ne der? Kıyafetlerini yere bırakır ve omzunu tutar:

Sen delisin! Deli! Ne istiyorsun? Bu gece niye geldin?

*Fakat o cevap vermez. Kapıya yönelir ve güzelce kilitler. Soğukkanlılıkla...*⁸⁰

Anahtarı cebine koyar ve eşyaların yanına yatağa oturur. İlina yolculuğundan dolayı üzgün olup olmağını sorar. Naîm onunla birlikte yolculuk etmek istediğini söyler.

- Nereye? İtalya 'ya mı? Ne yapacaksın İtalya 'da?

*- Sana bakarım. Yanında hizmetçi olurum. Sabahları kahveni getiririm ve yatağını düzenlerim.*⁸¹

Naîm'in sözleri yürektendir. İlina alay etmek ister ama şefkat duygusu ağır basar. Kalmak istesede biletini almıştır artık kalamaz.

⁷⁹ Avvâd, 64.

⁸⁰ Avvâd, 65.

⁸¹ Avvâd, 65.

- *Akıllı ol Naîm. Beni hatırlaman için sana fotoğrafımı vereceğim. Ama bir şartla, kimseye göstermeyeceksin. Babana sakın gösterme. Yarın on iki buçukta limana gel ve beni vapura uğurla.*

Fotoğrafi almak için elini uzattı. Koltuğunun altından büyük bir şey düştü. Onu kaldırmak için İlina eğildi.

- *Bu nedir Naîm?*

Yüzü kızardı ve cevap verdi:

- *Lübnan manzaraları ve Finike eserlerini haiz bir albüm, beni İtalya'da hatırlaman için.*

- *Finike'den eserler!*⁸²

İlina albümü sevinçle çevirmeye başlar. Yatağın üstüne oturur, lambayı yaklaştırır ve albümü inceler. Naîm albümü İlina'nın elinden alır ve fotoğrafların üstüne sırasıyla isminin, aile isminin, ülkesinin harflerini ve buldukları yılın rakamlarını yazar.

Gece ilerler, Naîm İlina'nın çantalarına yardımcı olur onları kapatır. Naîm'i kapıya uğurlar ve ona bir öpücük verir.

Saat onda çocuklar sahada hoplaşırlar, itişirler bağıışırlar. Gözetmen ise onlara hakemlik eder. Gözü Naîm'i görür, oynamasını söyler. Naîm ise oynamak istemediğini, yalnız kalmak istediğini söyler. Gözetmen bu sefer sinirlidir. Elindeki topu Naîm'in yüzüne atar. Naîm'in elindeki fotoğraf yere düşünce alır. Bir kadın fotoğrafıdır. Naîm'i elinden tuttuğu gibi müdüre götürür.

Müdür, Naîm'i sorgulamaya başlar. Kimi zaman kurnazlıkla, kimi zaman cetvelle ellerine ayaklarına vurarak, eziyet ederek sorgular. Naîm her şeyi inkâr eder, halasının fotoğrafı olduğunu söyler. Müdür inanmaz ve kiliseye günah çıkartmaya gitmesini emreder.

⁸² 'Avvâd, 66.

İtiraftan sonra bir de müdür ceza verir. Bu son uyarıdır bir daha tekrar ederse okuldan atılacaktır. Genel tarih kitabını açar, Naîm'e yaz der ve okumaya başlar. Müdür okur Naîm yazar. Müdür okumaktan yorulunca Naîme yaklaşır, kulağından çeker ve onu sürükler. Zemin üzerine diz çöktürür kapıyı üzerine kilitler ve gider.

Naîm, müdürün gitmesinden dolayı rahatlar. Pencereye kalkar beş metre veya daha fazla olan yükseklikten atlar. Korkuluklardan sokağa atlar. İlina'yı uğurlamaya yetişmek için hızlıca koşar. Saat bire dokuz vardır ümitsizliğe düşer, duraksamaz ama nafile, gemi çoktan hareket etmiştir.

2.4.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi hâkim bakış açısıyla ele almıştır.

2.4.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Naîm: Hikâyenin başkahramanıdır. Lakabı şairdir, ayrıca hikâyenin de adıdır. Hayalperest gözlere, uzun bir burna ve yerde sürünen bol bir pantolona sahiptir. Babası otel işletmecisidir. İlina'ya âşıktır ama ona itiraf edemez. İlina'nın rahatsızlanıp da kahvesini odaya istediği bir gün görevli zili duymadığı için İlina'ya kahveyi o servis eder ve muhtemelen aralarında bu sebeple bir muhabbet oluşur. İlina Naîm'den biraz biraz hoşlanır. Naîm İlina'nın memleketine dönecek olmasından dolayı mahzundur. Bu yüzden okulu da boşlamıştır, ayrıca devamsızlık da yapmaktadır. Ailesinden gizli sigara içmektedir.

İlina: Doğu seyahatine çıkan 25 yaşlarında güzel dul bir kadındır. Naîm'in babasının idare ettiği otelde kalmaktadır. Naîm'in oda komşusudur. İtalyan'dır. Finike'ye merakından dolayı Lübnan'dadır. Naîm'le tanışır, onunla vakit geçirmektedir. Mavi gözlüdür. Doğu'ya bir hayranlığının olduğunu anlıyoruz.

Naîm'in Babası: Bir kere oğluyla konuşmasına rastlarız. O da Naîm'i azarladığı bir konuşmadır.

Öğretmen: Naîm'in tembelliğinden ve derste dalgın olmasından bıkmıştır. Bir diğer öğretmeni ise Naîm'i üzerinde İlina'nın fotoğrafıyla yakalamış ve müdüre götürmüştür.

Görevli: Otel görevlisi, müşterilere hizmet eder. Müşteriler zile basınca odalarına hizmet götürür. Bir gün İlina hastalanır defalarca zile basar ama görevli duymaz. Bunun üzerine Naîm oda hizmetini sunar.

DükkânSahibi: Naîm'in çantasını emanet bıraktığı, iki lira da borç aldığı dükkân sahibi. Tanıdığıdır, babasının arkadaşıdır.

Müdür: Müdür hikâyedeNaîm'iİlina'nın fotoğrafıyla yakalandığı için sorgulayan, cezalandıran ve günah çıkartmaya gönderen kişidir.

2.4.4. Mekân

Hikâye Lübnan'da geçmektedir.

Sınıf: Naîm'in arkadaşlarıyla birlikte derste oldukları, öğretmenin yoklama aldığı, Naîm'in pencereden dışarıya veya tavana baktığı mekân.

Otel Odası: Naîm'in kaldığı oda otelde on dört numaranın, yani İlina'nın kaldığı odanın hemen yanındır.

İlina ise 14 numarada kalmaktadır.

Balkon: İlina'nın her sabah kahve içtiği, Naîm'inde onu izlediği otelin balkonu.

Sokak: Öğrenciler sabah okula giderler, akşam da dönerler. Naîm de bu öğrencilerden biridir.

Sahile giderken Naîm eşyalarını sokak üzerindeki sahibini tanıdığı bir dükkâna bırakmıştır ve sokakta İlina'yı beklemiştir.

Ayrıca okulun korkuluklarından sokağa atlamış ve limana gitmiştir. Herhangi bir sokak, cadde ismine rastlamayız.

Sahil: Naîm'inİlina'yı taksikle götürdüğü sahil. Burada bira ve sigara içip denizi, sandalları ve vapurları izlemişlerdir. O esnada sahil sakindir, sadece zayıflamak için spor yapan bir adam vardır.

Kilise: Naîm'in günah çıkarmak için götürüldüğü kilise.

Derslik: Müdür'ün kitaptan okuyupdaNaîm'in yazmasını emrettiği oda. Müdür okumaktan bıkınca Naîm'i bu dersliğe kilitler ve gider. Naîm buranın penceresinden atlar ve kaçır.

Liman: İlina'nın gemisinin hareket edeceği, Naîm'indeİlina'yı uğurlayacağı mekân.

2.4.5. Zaman

Hikâye 1925 yılında cereyan etmektedir. İlina bir ay kalmıştır Lübnan'da. Gitmeden önceki son gün Naîm Okulu asmıştır ve sahile gitmişlerdir. Gecesinde ise saat on bir den itibaren İlina'nın odasında görüşmüşlerdir.

Sabahında saat onda Naîm elindeki fotoğrafla yakalanmıştır. Saat on iki buçukta İlina'nın gemisi hareket etmiştir. On üç civarında ise Naîm limana gitmiştir.

2.4.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Hikâyede bir öğrencinin kendinden büyük bir dul kadına aşkı işlenmiştir. Naîm'in duygularına sık yer verilmiştir ve davranışları üzerinde de durulmuştur. Yazar daha hikâyenin başında İlinâ'nın Naîm'den hoşlandığını, ona tatlı bir sevgi beslediğini söyler. Okuyucu hikâyenin bu hakikat üzerinde ilerleyeceğini düşünür ama hikâye bir başarısızlık ve mahrumiyetle sonuçlanır. Süheyl İdris bu durumun teknik bir hata olduğunu dile getirmiştir.⁸³

Naîm, İlina ve sahildeki adam tasvir edilmiştir.

Sahil gezintisinden sonra akşam görüşürüz diyen İlina'nın, gece Naîm gelince çok şaşırması ve niye geldin demesi de ayrı bir konu.

Naîm İlina'dan fotoğrafını hediye almıştır. Hemen sabahında onu uğurlayacağı günde kaptırması hikâyeyi fazla dramatize etmiş. Zaten imkânsız bir aşkla karşı karşıyadır. Âşık olduğu kadını belki bir ömür boyu görmeyecektir.

⁸³Suheyl İdris, a.g.m. s. 12.

Fotoğrafi da kaptırmıştır. Üstüne üstlük bir de ceza alıpta uğurlamaya yetişememesi de cabası olmuştur.

2.5. “Uçurum” Hikâyesinin Tanıtımı

Bu hikâyemizde Sabır ailesine misafir oluyoruz. Ailenin reisi Halil köyde yaşayan, çiftçilikle geçinen birisidir. Kardeşi Salih çocuklarını eğitmek için köyden kente taşınır. Halil de okusun diye oğlunu kardeşinin yanına verir. Salih ticaretle iştigal etmek maksadıyla kredi çekmek ister, bunun için de ipotek mal göstermesi gerekir. Köydeki evi, arsayı ipotek göstermeyi teklif eder. Halil başta bu teklifi kabul etmese de, oğlunun okuması için ikna olur. Kredi geri ödenmeyince banka ipotek gösterilen emlak el koyar. Müşkil duruma düşen Sabır ailesine evi boşaltmaları için 15 gün müddet verilmiştir. Ne yapacağını kendine dert eden Halil, bir gün sabah evden çıkıp bağa gider. Babasının atlarken düşüp öldüğü uçurumdan geçmesi gerekir bağa ulaşması için. Ne yapacağını düşünürken, uçurum onu da yutuverir.

2.5.1. Olay Örgüsü

Sehameh ahalisi Halil Sabır’ın evinde toplanırlar. Kimi divanda oturur, kimi ev sahibinin etrafında dolanır. Halil ise dişlerini gıcırdatarak dudaklarını kemirir. Diğerleri ise evin önünde fısıldaşır, bankaya lanetler okur.

Köylülerin başına nadiren bir şey gelirdi. Böyle kalabalık halde pek toplanmazlar. Halil düşünür ve böyle kalabalığa iki defa şahit olduğunu hatırlar, biri yirmi yıl önceki düğünü, diğeri ise en son hasat mevsiminden dokuz sene öncesi babasının vefatı. Düşünceleri düğün üzerinde değil, babasının ölümü üzerinde yoğunlaşır. Ölürken o eziyet çeken hali gözünde tekrar canlanır. Babası bir gün sabah erkenden odun toplamaya gider. Gelmeyince her yerde onu ararlar. Tepede, vadide ve uçurumda onu ararlar. Uçurum bağdaki iki kayanın arasındaki kopukluktan ibarettir. Ancak atlanarak geçilir. Kayanın önüne gelince babasına bağırma başlar. Yakınında bir inilti yankılanır. Allah rahmet etsin, hiçbir nasihat dinlemeyen inatçı babası, yetmişinde ağaçların tepesindeydi, sanki torunu Enis’in yaşında. Onu sırtında taşır ve sesini köye savurur. Herkes toplanır ama hiçbir ilaç fayda vermez. Oğluna şunları diyerek ruhunu teslim eder:

- *Lanet okuma oğlum. Bu, Allah'tan nasibimdir. Bu toprak beni, babamı ve dedelerimi yetiştirdi. Ona lanet etme, onu kutsa ben de seni kutsayayım.*⁸⁴

Halil bunları hatırasından geçirirken kendi kendine söylenir. İnsanlar, bankaya ve on beş gün içinde evlerini terketmeleri konusunda uyarıda bulunan, çıkmazlarsa polis zoruyla çıkaracaklarını söyleyen memura lanet ettiğini sanıyorlardır.

Köylüler sıkılınca ayrılırlar. Halil elini başına vurur. Hanımının odasına girer, hanımı yatağında ağlıyordur. Küçük oğlu Enis de ona sarılıp neye ağladığını bilmeden ağlıyordur.

Halil'in Salih adında bir kardeşi vardır, eşiyle birlikte Beyrut'a göç etmişlerdir, maksatları çocuklarına iyi bir eğitim imkânı hazırlamaktır. Halil de ilerde doktor, avukat veya hükümette memur olur diye oğlu Cabir'i kardeşinin yanına verir. Beyrut'ta amca oğullarıyla birlikte yüksekokullarda okur. Salih, çocuklarını ve yeğenini okutmak için ticaret yapmak ister ve bankadan kredi çeker. Halil de köydeki malı mülkü kardeşine teslim eder. Kardeşi Salih de köydeki mülkü ipotek gösterir ve 400 lira kredi çeker. İşleri de zarar edince, bu işin zararı sadece Halil ve ailesine yüklenir. 400 lira faiziyle öyle bir büyür ki, banka köydeki emlak el koyar.

Halil eşiyle bunları konuşup tartışırken küçük oğlu Enis gelir ve kucağına atlar.

- *Baba bugün ne yaptığımı biliyor musun? Bağa gittim, ablamın önünden koştum ve uçurumun üstünden tek başına atladım.*

Burnunu övünerek kaldırdı. Baba gayriihtiyarî gülümsedi sonra yüzünü astı:

- *Sana bin kere demedim mi! Atlama! Atlama! Uçurumun bir başından diğerine geçme! Ablan geçesiye kadar bekle çünkü o senden büyük, sana elini uzatır.*

- *Ama ben de büyüdüm.*

⁸⁴ 'Avvâd, 74.

Halil başını indirdi ve daha sekiz yaşına basmamış olan oğlunu atlamasından dolayı gururlanarak öptü. Ama düşmesinden korkuyordur bu sebeple dedi ki:

- Bu ilk ve son seferdi. Tekrar etmeyeceksin!

Anne bir saattir macerayı bilmiyordur. Gözleri açılır ve bağıırır:

- Bana dolabın arkasındaki değneği ver. Uçuruma bir köprü yapmanı söylemedim mi? Allah çocuğu korumuş bugün. Bir kere ayağımızın kaymayacağını kim bize garanti edebilir ki? Allah korusun.⁸⁵

Halil o uçurumu daha da büyütmek istediğini söyler ki memurlar evini arazisini almaya gelemesinler. Tekrar mevzu bankaya döner. Halil faizin nasıl büyüdüğünü bir türlü anlamaz. Eşi daha önce de çok anlayamaya çalıştığını ama anlayamadığını söyler. Halil'in eşine göre Salihin eşi Halil'i kandırmıştır. Çünkü Halil deli olmadığını, oğlu Beyrutta okusun veya okumasın, evinin mülkünün değerli olduğunu söyleyerek geri çevirmiştir ama Salih'in eşi onu bir şekilde ikna etmiştir. Hanımı Halil'e bunları hatırlatınca, öfkelenir ve susmasını söyler.

Hanımı susmaz, kardeşinin ve eşinin yaptıklarını anlatmaya devam eder. Söylediğine göre, kendisi hastadır ama doktora verecekleri paraları yoktur, buna mukabil ise Salih ve eşi gezerler, tozarlar, alışveriş yaparlar, arabaya binerler, sinemaya giderler, Cabir'e ise çocuklarının fazlalarını verirler.

Halil tekrar susmasını söyler ama hanımı susmayacağını söyler ve devam eder:

- Şimdi Beyrut'a inmek istiyorum. Evinin önünde sokağın ortasında duracağım ve sesleneceğim: Ey insanlar!...

- Sus! Sus! dedim sana. Aklım bugün benimle değil. Senin için en iyisi susmandır.

⁸⁵ 'Avvâd, 76-77.

- *İki elimle tutacağım onun fistanlarını yırtacağım ve diyeceğim ki: Bu bizim malımız!*

- *Sus! Sus' Sevgilim.*

- *Susmak istemiyorum. Sen onu seviyorsun öyle değil mi?*⁸⁶

Halil daha fazla dayanamaz ve bilinçsizce bir tokat atar. Hışımına odadan çıkar oğluna da çarpar. Bir yandan eşi bir yandan oğlu ağlar. Seslerine mutfaktan kızları Helena çıkar gelir ikisinin de arasına dolaşır ve teselli ederek sarılır. Annesi bağırır:

- *Bilmek isiyorum ben miyim onun karısı yoksa Rosa mı? Beyrut'a git beni terket! Bırak öleyim! Kurtulacağım bu hayattan, kendimi kuyuya atacağım!*⁸⁷

Gece ilerler, Halil ise yatağında döner durur. Başından sonuna hayatını zihninden geçer. Sonra eşiyle kavga etmesi ve ona vurması gelir aklına. Odasına gitmeyi düşünür ama gururu ona engel olur. Hanımı yanlış yapmıştır, Halil emlakini ipotek ederken Cabir'in eğitiminden başka bir şey düşünmemiştir. Halil'i yatılı okula yerleştirmeyi düşünmüştür ama pahalı olduğu için Salih'in dediğine göre vazgeçmiştir. Şimdi ise daha pahalıya mal olmuştur.

Halil pantolonunu giyer, bir kibrit yakarak duvardaki büyük seleyi alır ve bağa gitmek üzere evden çıkar. Eşiğe varmadan daha sabaha çok olduğunu düşünerek vazgeçmek ister ama uykudan da bir fayda yoktur. Bir haftadır geceleri bir veya iki saat uyuyordur. Bağa gitmeye niyetlenir. Eylül başlarıdır. Ezbere yolu takip eder. Giderken evden atıldıktan sonra nereye gideceğini düşünür. Dedesinin, babasının, amcasının alın teri var bu topraklarda. Dedesinin defnedilmesini de hatırlar. Harp zamanında Türkler, mezarlığı yıktığı için, insanlar bahçesine defnediliyordur.

Bu düşüncelerle ilerler. Halil Sabır bağa geçmek isterken olan olur. Uçurum Halil'i de yutar

⁸⁶ Avvâd, 78.

⁸⁷ Avvâd, 79.

2.5.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi kahraman bakış açısıyla ele almıştır.

2.5.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Halil Sabır: Hikâyemizin ana kahramanı. Kardeşinin telkinleriyle bankayla anlamış, nihayetinde ise evinden olmuştur. Hikâyenin sonunda ise uçurumdan karşıya atlarken düşer ve ölür.

Halil'in babası: Toprağa son derece bağlı birisidir, bu yolda uçurumdan düşerek hayatını kaybetmiştir.

Halil'in eşi: Halil'in hasta eşidir. İsmi hikâyede yer almamıştır. Halil'le uzun konuşmaları vardır hikâyede.

Salih: Halil'in Beyrut'a yerleşen kardeşidir.

Rosa: Halil'i ikna eden Salih'in eşidir.

Cabir: Halil'in Beyrut'ta okuyan ve Salih'in yanında yaşayan oğludur.

Enis: Halil'in küçük oğludur.

Helena: Halil'in kızıdır.

2.5.4. Mekân

Hikâye Sehomeh köyünde geçmektedir.

2.5.5. Zaman

Bankanın, kredinin kullanıldığı yirminci yüzyılda geçmektedir.

2.5.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Hikâyede toprak unsuru özellikle vurgulanmıştır. Hikâyemize konu olan uçurum ise burda eski dünya ile yenedünya arasındaki uzaklıktır. Yazar daha o zamanda kredi sorununu işlemiştir. Kardeşi Salih, köyden Beyrut'a yerleştiği için ihtiyaçları değişmiştir. Evi ipotek göstererek kredi almayı ve iş kurmayı önerir abisine. Halil bu teklife tamamen karşıdır. Atalarından devraldığı toprağı işlemeye

devam etmek ister. Fakat Halil, oğlu Câbir'in okumasını istiyordu. Kardeşi Salih'in yanında minnet duymadan okumasını istediği için teklifini kabul eder. Yaptıkları iş batar, fakat nedense bütün zarar Halil'e yüklenir. Alınan kredi geri ödenmediği içinde banka memurları Halil'i evlerinden çıkmaya zorlar. Halil ne yapacağını bilemez. Zaten hanımı hastadır, Cabir, amcasında kaldığı için Salih'e de bir şey diyemez. Halil'in eşi bu durumu kabullenemez. Halil de her şeyin farkındadır, çaresizce bir köşeye sıkışmıştır. Eşinin ayrıca hastalığı evden atılmalarını on beş gün daha geciktirmiştir. Burada eşi Allah'ın verdiği bu hastalığında bir faydaya dönüştüğünü ve bu hastalığından şikâyet etmeyeceğini söyleyerek örnek bir tevekkül anlayışı gösterir. Ama Halil'in eşi Salihe ve eşine çok kızar. Halil'i Salih'in eşini sevmekle suçlar. Gerçekten böyle bir durum söz konusu mu bilmiyoruz. Halil'in eşinin nasıl böyle bir sonuca vardığını da net bilmiyoruz. Defalarca susmasını söyledikten sonra Halil, eşi ısrarla devam edince ona tokat atar. Hemen kızları Helena gelir ve annesine babasına sarılır, onları teselli eder. Bu durum da aile bağlarının kuvvetli bir zemine oturduğunu gösterir. Gecesinde eşinin yanına gitmek ister, yaptığından dolayı üzgündür, ama eşinin söylediklerini kaldıramamıştır. Sadece oğlunu düşünmesini anlayamamasına kızmıştır.

Hikâyenin büyük bir kısmın Halil ve eşi arasındaki diyaloglarla geçer.

Halil gecelerdir uyuyamadığı için bir gün sabah erkenden bağa gider. Giderken de babasının ölümünü düşünür, topraklarındaki alının terini, uçurumdan düşüp de ölmesini düşünür, bu düşüncelerle ilerlerken uçurumdan atlarken ayağı kayar ve o da orada babasının öldüğü yerde ölür. O da muhtemelen o toprağa gömülecektir.

Türklerin mezarları yıktığı için ölülerini bahçelerine defnederler diye bir ifade geçmektedir, bu üzerinde durmamız gereken önemli bir konudur. Yazarımız Avvâd milliyetçi bir yazardır. Osmanlı ile ilgili olumsuz bir algısı vardır. Bu cümlede bu minvalde bir cümledir. Osmanlı'nın Lübnan'a zalimane bir tavır sergilediğini de iddia

etmektedir. Bu fikirlerinin etkisini daha çok *er-Rağîf* adlı hikâye mecmuasında görmekteyiz.⁸⁸

2.6. “Dedem ve Hikâyesi” Adlı Hikâyenin Tanıtımı

Şehirde yaşayan yazar, dağ köyünde yaşayan bir arkadaşına gece sohbetine misafir olur. Kışın dağ köylerindeki soğuk, insanları biraraya getirir, gece sohbetleri edilir, oyunlar oynanır. Ev sahibi dedesinin hikâyesini yazara anlattıktan sonra da dedesinin anlattığı hikâyeyi bize anlatır.

2.6.1. Olay Örgüsü

Kış dağ köylerinde daha şenliklidir bunu şehirlerin sakinleri bilmez. Dağların soğuğu insanları biraraya getirir, gece buluşmaları ve oyunlar tertip edilir.

Yazarın arkadaşlarından biri ocağın ortasında kendisini köyü olan Beytüş-Şebâb’a sürükler. Şöminenin başında gece sohbeti yaparlar. Ev sahiplerine uyarlar, ayakkabılarını çıkarırlar ve yastıklarına otururlar. Titrerler, ellerini ovarlar ve kestane kavururlar.

Konuşurken konudan konuya geçerler. Çoğunluğu ise köy hayatı ve onun şehir hayatıyla karşılaştırması üzerinedir. Şömine etrafında kendi zamanlarında yaşadıkları gece buluşmalarının haberleri hakkında şakalaşmaya başlarlar. Büyükler kart oynarlar. Dedeler ise çocuklara yönelirler ve onlara hikâyeler anlatırlar.

Yazarın arkadaşı birden susar ve şöyle der:

*Burada, senin oturduğun yerde, annemden dedem oturuyordu ve hikâyelerini anlatıyordu. Dedemin hayatından bir şeyler öğrenmek ister misin? Hatta yirmi sene önce hayatında yüklendiği trajediyi öğrenmek ister misin? Sana haber vereceğim. Benim ve kardeşlerimin defalarca dinlediğimiz hikâyelerinden bir hikâyesini sana tekrar edeceğim. Kendisini anlatıyor gibi anlatmayı severdi.*⁸⁹

⁸⁸Bu konuda bk. Mücahit Küçükşarı, a.g.m., s.307-327.

⁸⁹Avvâd, 86.

Ardından anlatmaya başlar. Dedesinin yetmiş beş yaşında olduğu son günleridir. Çok ağlayan birisidir dedesi, ağlamasının sebebi ise oğludur, yani hikâyeyi anlatan kişinin dayısı. Dedesinin dokuz kızı ki bunlardan birisi annesidir ve iki oğlu olmuştur. İlk çocuğu Şahin altı yaşında vefat etmiştir, bu hikâyeyi her anlattığında dedesi, onun acısını ilk andaki gibi yaşayarak anlatırmış. Diğer oğlu Emîn ise Şahin’le, yaş itibariyle hikâyeyi anlatan kahramanımızın annesi arasındaymış. Yıl 1889’da Beytu’ş-Şebâb’ın gençlerinin çoğu New York’a gitmeye başlamışlar, Beytu’ş-Şebâb ise yurt dışına gidenleriyle meşhurmüş. Ozaman yirmi yaşlarında olan Emîn de Amerika’ya gitmeye heveslenmiş. Her ne yaptıysa babası Emîn’i kalmaya ikna edememiş.

Emîn, babasına, gittikten sonra her hafta mektup atacağına ve iki seneden fazla kalmayacağına söz verir.

Hikâyeyi anlatan kahramanımız dinleyicilere döner ve amcasının hâlâ Amerika’da olduğunu söyler. Dedesi eşi vefat ettikten sonra tekrar evlendiği için amcası Emîn Amerika’ya gittikten bir sene sonra mektup yazmayı keser. Memlekete giden bazı gurbetçilerle Emîn babasına haber gönderir. Babasının o olmadığını, kendisinin de onun oğlu olmadığını, mektup yazmasına gerek olmadığını, çünkü kendisine babasından ulaşan mektupları okumadan yırttığını söyler.

Hâlbuki kızması gereken Emîn’in babasıdır. Emin Amerika’da düşüncesizce yaşamaktadır. Amcasının kızı kendisini evlenmek için beklerken, Emîn, babasına haber göndermiştir. Amcasının kızının özgür olduğunu dilediğiyle evlenebileceğini söylemiştir. Amerikalı bir sürü kız arkadaşı edinmiştir ve biriyle de dost hayatı yaşıyordur.

Emîn’in babası oğlunun yaptıklarını duyunca adeta çıldırır ve hemen oğluna mektup yazmaya başlar. Bu hayatı bırakmasını, bu hayattan ne Allah’ın, ne de insanların razı olmayacağı yönünde nasihatler yazar, ama Emîn hiçbirine cevap vermez. Emîn, çocuğunun sağlığı kötüye gidip de verem olduğunda, beş yıl sonra babasını arar.

Hikâyemizi anlatan kahramanımız o zamanlar güzel yazı yazdığı için dedesi yani Emîn'in babası onu her hafta çağırır ve şöyle derdi:

- Kağıt, kalem al ve buraya gel, benim için dayına bir mektup yaz. Ona her gün ağladığımı söyle. Dönmeyi istemiyorsa eğer, en azından bana bir resmini göndersin, yazısından bir kelime göndersin. Bir kelime! Yaz ona! Yaz!

Sonra beni kucaklayıp şöyle der:

- Sen dayına benziyorsun ama gelecekte onun gibi olmaman gerekir.

Allah şahittir dostum, ben dayıma elliden fazla mektup yazdım. Her bir mektubunda hatta her bir kelimesinde taşlar ağlar! Sonuç hep sükût oldu.⁹⁰

Dedesini her hafta postacıyı beklerdi, o hafta bir mektup gelmediyse diğer haftayı beklemeye başlardı.

Dedesinin nasıl öldüğünü anlatmadan önce söz verdiği dedesinin hikâyesini anlatacağıdır. Dedesinin anlattığı hikâyeyi anlamadan dedesinin yaşadıkları, hissettikleri ve bu hikâyesini diğerlerine tercih etmesini anlamak mümkün olmayacaktır. Sonra hikâyeyi anlatan kahramanımız iç çeker ve anlatmaya başlar.

Zamanların birinde şanlı bir kral varmış, bu kralın Hasan adında yakışıklı bir oğlu varmış. Gençlik çağına gelince babasına dünyayı gezmek istediğini söylemiş. Babası oğlu için tehlikelerden korktuğunu söyleyince oğlu dünyayı gezip eşini bulmak istediğini söylemiş. Babası kanlarından olan güzel amcasının kızı olduğunu söylese de onu istemediğini, seyahat etmek istediğini söylemiş. Oğlunun inadını gören kral, hizmetçilere emretmiş, oğlu Hasan'a yolluk ve binek hazırlattırılmış.

Kırk gün kırk gece dağlar, vâdiler ve yollar aşmış. Kırk birinci günün sabahında kendini kimsesiz bir çölde bulmuş. Parlayan bir şey görünce oraya gitmiş, yüksek bir sarayın önüne gelmiş. Sarayın önünde bir su birikintisi varmış. Yakınlaşınca oniki tane güvercin görmüş, bunlardan altısı siyah altısı beyazmış.

⁹⁰Avvâd, 87..

Siyah güvercinler ona bakıp suya dalmışlar, arkalarından da beyaz güvercinler suya dalmışlar. Sudan oniki tane güzel kız çıkmış.

Birden onlardan biri kralın oğluna yaklaştı elini tuttu ve dedi ki:

- Sen zamanın kralının oğlu Hasan değil misin?

Hasan, kız çocuklarına dönüşen güvercinlere ve aralarındaki ismini bilen kıza hayret etti. Sonra kız dedi ki:

- Bu sarayı görüyor musun? O senin. Benimle gel.

Onu atından indirdi ve “Meymûn” diye seslendi.⁹¹

Hasan'ı on iki zira uzunluğunda bir dev karşılamış. Diğer kızlar da gelip beşi siyah elbiseli olmak üzere sağında, beşi beyaz elbiseli olmak üzere solunda, biri önünde biri yanında saraya yürümüşler. Hasan ise gördükleri ve duydukları karşısında şaşkın bir vaziyettedir. Saraya girmişler ve ipeklerle döşenmiş garip ışıklarla aydınlatılmış bir odaya gelmişler. Dev kaybolmuş, sadece yanında refakat eden arkadaşı kalmış, o da Hasan'a dünyayı gezip de aradığı eşin kendisi olduğunu, sarayda mutlu bir şekilde yaşayacaklarını, hergün başka bir odada uyuyacaklarını, sarayı tanıyasıya kadar yüz tane odada kalacaklarını söylemiş.

Hasan sarayda yaşamaya başlamış yüz gün yüz dakika gibi geçmiş gitmiş. Yüz günden sonraki gün Hasan uyanmış, eşine seslenmiş ama kimse cevap vermemiş. Yatağına bakınca siyah bir güvercin görmüş. Güvercin ona inip su birkintisinde banyo yapmayı teklif etmiş. Hasan onunla beraber inmiş, su birkintisinin ortasına gelince eşi başta olmak üzere siyah ve beyaz bütün güvercinler suya dalmış ardından suyun ortasından on iki tane yılan çıkmış.

Hasan'ın korkudan tüyleri diken diken olmuş. Kaçmak ve bağırarak istediysede yılanlardan biri onu yakalamış ve boynuna dolanmış ve nerdeyse nefesi kesilesiye kadar sıkılmış. Birden adı Meymun olan dev, Hasan'ı almış ve dehlizlerden

⁹¹Avvâd, 89.

geçerek onu yerin altında bulunan karanlık bir odaya götürmüş. Bu esnada yılan boynundan inmiş ve kuyruğunun üstünde dikilerek:

- Bu ilk oda, orada bundan sonra yüz tane oda var, her birinde bir gece ve bir gündüz geçireceksin, sana yüz beyaz gün gösterdikten sonra yüz siyah gün göstereceğim. Sonra yüz gündün sonraki günün sabahında sana saldıracağım, boynuna dolanacağım ve seni sokacağım ve öleceksin!

Kapının altındaki delikten süzüldü ve kayboldu.⁹²

Yılan hergün gelip boynuna dolanmış. Meymun gelip onu diğer odaya taşımış. Yılan, Hasan'a hayatından kalan günleri saymaya başlamış.

Kral uzun süre oğlundan haber alamayınca derin bir telaşa düşmüş en son onu bulmak adına dünyayı gezmeye karar vermiş. Kırk gün kırk gece dereleri, tepeleri aşmış, kırk birinci gün ihtiyar bir kadınla karşılaşmış ve ona selam vermiş. Kadın, krala demiş ki:

- Eğer selamın kelamını geçmemiş olsaydı seni etin ve kemiklerinle yerdim. Ben açım bana yemek ver yiyeyim ve her türlü ihtiyacını gidereyim. Senin muradını ben biliyorum. Hasan'ı bulmak için yeryüzünde geziyorsun. Beni doyur, ben açım.

Kral ona dedi ki:

- Bana arttır hepsi bitti.

- Ben açım, yemedikçe seni oğluna yönlendirmeyeceğim.

Kral kılıcını çekti, uyluğunu açığa çıkardı ve ondan bir parça kesti, ihtiyar kadın onu yedi ve dedi ki:

Ey zamanın kralı, oğlun bu saatte hâlâ hayatta. Fakat cin taifesinden kadınların elinde, onlardan birisi ölmesini istiyor, ona yetiş. Al, bu Süleymanın yüzüğü (ona yüzüğü verdi) dara düşersen ona seslen o da "emret, kulun ellerinin arasında" diyerek cevap verir.

⁹²Avvâd, 90.

*İhtiyar kadın yüzüğe seslendi. Yüzük ona cevap verdi. Kralın uyluğunu sağlıklı bir şekilde geri vermesini emretti. Kral bir baktı, kendisinden hiçbir şey kesilmemiş gibiydi!*⁹³

Kral biraz ilerlemiş ve saray görünmüş. Kız çocukları kralı karşılamışlar ve önünde eğilip kralı selamlamışlar. Ancak kralın iki gözü karşılığında kralın oğlu Hasan'ı bırakacaklarını söylemişler. Hasan'ı serbest bırakmaları karşılığında kendisinden ne istiyorlarsa alabileceklerini söylemiş kral. Güvercinler gözlerini gagalamışlar kralın ve oğlunu serbest bırakmışlar. Kral oğluna kavuşmuş ve beraberce saraydan ayrılmışlar. Birbirlerine yaşadıklarını anlatmışlar. Oğlu, Süleyman'ın yüzüğünü sormuş, kral cebinden çıkarmış ve gözlerini istemiş ve kral daha önce kör olmamış gibi görmeye başlamış.

Kral kendi sarayına dönünce büyük bir kutlama yapmışlar. Kralın oğlu amcasının kızıyla evlenmiş. Yüz bir gece yenmiş içilmiş. Mutlu mesut bir ömür sürmüşler.

Burada yazar devreye girer ve arkadaşının hikâyeyi buraya getirdiğini söyler ve yine son sözü arkadaşına bırakır. Arkadaşı anlatmaya devam eder.

Dedesinin bu hikâyesi mutlu sonla bitmemektedir. Dedesinin de kendi yaşadıklarının mutlu sona bağlanmasını arzu ettiğini o yüzden bu hikâyeye ayrı bir değer kattığını ifade eder. Hikâyedeki kral da oğlu için gözlerinden fedakârlık yapmıştır, dedesid e oğluna olan hasretinden ağlaya ağlaya gözlerini yitirmiştir. Bütün bir ömrünü bu hikâyeden güç alarak umutla geçirmiştir.

1927 yılının 15 Ekiminde evlerinde iki büyük haber yankılanmıştır. Emin'den babasına bir mektup ve fotoğrafı gelmiştir. İkinci haber ise dedesinin ölümüdür.

2.6.2. Yazarın Bakış Açısı

Hikâye kahraman bakış açısıyla yazılmıştır.

⁹³Avvâd, 91.

2.6.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Yazar: Şehirde yaşayan, dağ köyüne misafir olan ve bize hikâyeyi anlatan kahramandır.

Yazarın arkadaşı: Dedesinin hayat hikâyesini ve dedesinin anlattığı bir hikâyeyi bize aktaran kişidir. Dedesi için dayısına elliden fazla mektup yazmıştır.

Dede: Hayat hikâyesi anlatılan yazarın arkadaşının dedesidir. Gece sohbetlerini çocuklara hikâyeye anlatarak geçiren kişidir. Oğlu Şahin küçük yaşta öldükten sonra, diğer oğlu Emin gurbete gitmiştir.

Şahin: Dedenin küçük yaşta vefat eden oğludur.

Emin: Dedenin Amerika'ya giden oğlu.

Emin'in amcasının kızı: Emin'in Amerika'dan dönmesini bekleyen kişidir. Emin'le evlenmek istiyordur ama hayal kırıklığına uğrar.

Kral: Eski bir dönemin kralı. Hasan adında bir oğlu var.

Kralın oğlu Hasan: Kral'ın dünyayı gezmek için saraydan ayrılan ve cin taifesinden kadınların eline düşen oğlu.

Hasan'ın amcasının kızı: İlk başta evlenmeyi reddettiği ve daha sonra evlendiği kişi...

2.6.4. Mekân

Hikâyeye Beytü's-Şebap adlı dağ köyündeki bir evin içinde geçmektedir. Bu köy Amerika'ya göç eden vatandaşlarıyla meşhurdur.

Hikâyedeki kahraman dedenin anlattığı hikâyede de kralın sarayı ve kralın oğlu Hasan'ın esir kaldığı sarayında olaylar vuku bulmuştur. Hasan'ın esir kaldığı sarayın çok lüks döşenmiş olduğunu hatta kralın sarayından daha göz kamaştırıcı olduğunu biliyoruz.

2.6.5. Zaman

Hikâyede Emin'in Amerika'ya gittiği yıl 1889 olarak geçiyor. 15 Ekim 1927'de ise Emin'in babasının öldüğünü öğreniyoruz. Yazarın anlatmaya başladığı ve devamında arkadaşının hikâyeyi anlattığı zaman ise dağ köyünde bir kış günüdür. Kral ve oğlunun hikâyesi ise eski bir döneme aittir.

2.6.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Hikâye bize evlat sevgisini anlatıyor. Bir babanın evladı için neler yapabileceği kral ve oğlunun hikâyesinde tekrar vurgulanmıştır. Aile vurgusu yapılmıştır. Bu hikâye ayrıca bize köy ve şehir kültürü, bunun yanında Batı ve Doğu kültürünü kıyas imkânı da sunmuştur.

Yazar bize iki hikâye sunar. Biri klasik hikâye diğeri modern hikâyedir. Yazar burda hikâyenin Arap toplumunda geçmişten bu yana varolduğunu okurlarına göstermek istemiş olabilir. Netice olarak iki hikâye türünün de bize örneklerini ustaca göstermiştir.

Lübnan'da halk yaz günleri ara sokaklarda ve kahvelerde, kış günleri ise soba etrafında toplanırlar ve birbirlerine hikâyeler, fıkralar anlatırlar, oyunlar oynarlar, şehir hayatıyla köy hayatını kıyaslarlar. Bu durum bize giriş bölümünde de takdim ettiğimiz, Arap halkının hikâyeyle içli dışlı olduğunu gösterir. Fakat bu hikâyelerin toplandığı kapsamlı bir çalışma olmadığı için Arap dünyasının kısa hikâye serüveninde ne derece bir etkisi olduğu bilinmez. Yazar sanki modern usûlde bir hikâyenin içinde klasik ve halk edebiyatının bir ürünü olan hikâyeyle, biz okuyuculara Arap toplumu için hikâyenin yeni bir şey olmadığını göstermenin yanında, klasik edebiyat türünün tanıtılması veya aktarılması görevini de ihmal etmiyor. Modern edebiyattan etkilenirken, Arap mirasını da bir nevî yabana atmıyor.

Göç meselesi sorunlarıyla birlikte ele alınmıştır. Lübnan'dan çok sayıda Batı'ya göç olmuştur. Bu göç geride gözü yaşlı anne-babalar bırakmıştır. Göç eden gençleri yönlendirecek aileleri geride kaldığı için, rahatlık ortamının verdiği rehavetle heva ve heveslerine göre bir hayat sürmüşlerdir. Birçoğu dinlerinden, kültür değerlerinden uzaklaşmış, gittikleri ülkenin ortamına, kültürüne, yaşantısına

ayak uydurmuştur, bu yaşantılarını eleştiren ailelerinden ise iyiden iyiye uzaklaşmıştır. Hikâyedeki gözü yaşlı dede bunun sadece bir örneğidir. Evladının yaşantısını eleştirmiştir. Yaşadığı hayattan ne kültürlerindeki insanların, ne de Allah'ın razı olacağını söylese de evladı ellerinin arasından kayıp gitmiştir.

2.7. “Yakılan Mektuplar” Hikâyesinin Tanıtımı

Yazar okuyucuya birbirine komşu olan Leyla ve Besim'in aşk hikâyesini anlatır. Besim uzun yıllardır Leyla'ya âşıktır, aşkına karşılık bulunca ona mektuplar yazar ve şiirler nazmeder. Leyla ise mezun olduktan sonra Semîr'le evlenecektir. Geçmişlerinde yaşadıkları şeyleri öğrenen Semîr, Besim'in yazdığı mektupları yakar.

2.7.1. Olay Örgüsü

Yazar Şam'dan söz ederek giriş yapmış hikâyeye, hikâye Şam'da cereyan etmektedir. Bir sonbahar akşamıdır. Ağaçların yaprakları yavaşça yere düşmektedir.

Bu saatte gece elbisesiyle evin sarışın kızı terasa çıkar. Baştan ayağa soğuk bir titreme hisseder. Terasın bir köşesine yürür, orada eğilir elini uzatır. Yakılmış kâğıtlar, bir kısmı ufalanmamış bir kısmı ise havayla uçuşan küller haline gelmiş.

Yakılmış mektuplardaki harf ve kelimelerin izleri hayalinde canlanır. Onun imzası ve kendi ismini hatırlar. Bu esnada hüzünlenir. Gözleri dolar. Terasın kenarlarına dayanır. Geçmiş hayatını ve yaşadıklarını hatırlar. Bu mekânda bir saat önce yaşadıklarını hatırlar.

İlk hatırladığı ise annesinin sözleridir:

- *Ey kızım! Bu dünyadaki nasibinin ne zaman ve nereden geleceğini bilemezsin.*⁹⁴

Bunu her görücü geldiğinde söylemiş annesi. Ama niye bilemesin ki nereden nezaman geleceğini. Besim'den başka kimle evlenecektir. Annesinin söylediklerine o yüzden kulak asmamaktadır.

⁹⁴Avvâd, 98.

Besim, komşusu ve çocukluk arkadaşıdır. Leyla, Besim'i dört yıldır seviyordur. Fakat Besim onu sekiz yıldan fazladır seviyordur. Leyla üst katta, Besim ise alt katta oturmaktadır.

Besim, Leyla okula gidip gelirken onu bekler. Leyla beklememesini söyler, çünkü okuldaki Katrin Ana'nın gözü kızların üzerindedir. Kızlar okuldan çıkıp evlerine varasıya kadar onları gözlemektedir. Katrin Ana'ya yakalanmaktan korkar Leyla, ama her şeye rağmen Besim onu beklemeye devam eder. Bir önceki gün kızın birisi sokakta bir gence selam verdi diye okuldan atılmıştır. Katrin Ana nasihat ederek kızları sürekli uyarmaktadır.

Leyla mezun olasıya kadar böyle devam eder. Leyla mezun olunca evliliğe büyük bir adım atar. Besim, Leyla'yı kutlamak için komşularının evine çıkar. Beraber dans ederek kutlamayı talep eder ve dans ederler.

Fakat annesi haklı çıkar Leyla'nın. İlk reddetmiştir ama Semîr'le nişanlanmıştır. Besim'in kız kardeşinde kitabını unuttuğunu bahane ederek Besim'e koşar, ona sözler verir, onu bırakmayacağını söyler, Besim onu masumane öpmeye çalışınca utanarak ondan kaçır. Öpücüğe izin vermez. Ama Semîr'in onu öpmesine müsaade etmiştir, ondan kaçmamıştır.

Hâlbuki Besim'i yıllardır sevmekteydi. Besim kendisine günlük mektup yazıyor aşkını ilan ediyor, şiirler nazmediyordu. Leyla da o mektupları ne zorluklarla okuyordu. Kimsenin görmemesi gerekiyordu.

Yaklaşık bir saat önce hayallere daldığı bu yerde Leyla, Semîr'e kendiliğinden Besim'le yaşadıklarını ve aralarında geçen her şeyi anlatır ve gizli kutusundan mektupları getirir ve Semîr'e verir.

Semîr ondan bir harf bile görmek istemez ve hepsini yakar. Hepsi kül olur. Terasta küller havada uçuşur. Leyla, evin karşısındaki duvarda Besim'in gölgesini görür. Besim yanında bir kandille belki de habersiz bir şekilde alt katta odasında oturmaktadır. Dışarda ise Besim'in büyük gölgesi vardır. Eski günlerini hatırlar Leyla.

Gece iyice ilerler. Leyla artık odasına dönmek ister. Birini uyandırma endişesiyle parmaklarının uçlarında yürür ama annesi kapının gıcirtısına uyanmıştır.

- *Kızım neredeydin? Yarın evleniyorsun ve sen düşüncesiz olmaya devam mı ediyorsun?*

Leyla bütün kalbiyle gülümsedi ve annesine doğru atıldı ona uzunca sarıldı neden olduğunu bilmeden ağladı, diyordu ki:

- *Bir şey yok, bir şey yok, bunlar küll!*

O gece Leyla annesinin yatağında uyudu, başını annesinin göğsüne gizledi ve küçük bir kız gibi uyuyordu.⁹⁵

2.7.2. Yazarın Bakış Açısı

Hikâye hâkim bakış açısıyla ele alınmıştır.

2.7.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Leyla: Hikâyemiz'in ana kahramanıdır. İlk sahnede terasa geceliğiyle çıkan sarışın kızdır. Besimle komşudur. Besim'le birbirlerine âşıktırlar ama Leyla, Semîr'le nişanlanmıştır. Her nasıl olduysa babasına Semîr'den başkasını koca olarak istemediğini söylemiştir. Semîr'le evlenmeye karşı koymasa da, Besim'le yaşadıklarını unutamaz.

Leyla'nın annesi: Kızına sürekli nasibinin nereden ve ne zaman geleceğinin hiç belli olmayacağına söyleyen annedir. Hikâyenin sonunda kapının gıcirtısına uyanıp gelen kişidir. Leyla, annesine sarılıp ağlamıştır ve evlenmeden önceki son gecesini annesinin yatağında ve annesinin kollarında geçirmiştir.

Besim: Leyla'nın alt komşusudur. Leyla okula gidip gelirken onu perdenin arkasından gizlice izleyen kişidir. Leyla ile çocukluktan beri arkadaşlardır, Besim uzun yıllardır ona âşıktır.

⁹⁵Avvâd, 104.

Katrin Ana: Okulda kızların giriş çıkışını takip eden rahibedir. Belletmenlik gibi bir görev sürdürüyor, öğrencilerin ahlaki gelişimlerini takip ediyor. Kız öğrenciler eve gidip gelirlerken onları gözetler, yanlış davranışlarda bulunanları sert bir şekilde uyarır ve onlara nasihat eder. Leyla ve diğer kızlar kendisinden korkmaktadır.

Leyla'nın erkek kardeşi: Hikâyede herhangi bir konuşması ve rolü yok. Leyla mezun olduğunda Besim, Leyla'ya bir hediye yapsa yanlış anlaşılacağından, Leyla'nın kardeşine aslında Leyla için bir plak hediye eder.

Semîr: Leyla'nın evleneceği kişidir. Besim'le Leyla'nın geçmişteki ilişkisini öğrenince, durumu çok soğukkanlı karşılamış, Besim'in yaptıklarını küçümsemiş ve yazdığı mektupları yakmıştır.

Besim'in kız kardeşi: Leyla'yı ailesi Semîr'e verince, Leyla'nın Besim'le görüşmek için bahane ettiği kişidir.

Leyla'nın babası: Babası Hamidiye çarşısında kendini işine kaptırmış işiyle meşgul biridir.

2.7.4. Mekân

Hikâye Şam'ın Babu Tûmâ bölgesinde geçmektedir. Harman Dağı ve Şam Emeviyye Camii'nin adı da geçmektedir. Hikâye terasta başlıyor ve terasta bitiyor. Leyla ve Besim altlı üstlü oturuyorlar. Merdivenlerin olduğu kısımdan Leyla okul için girip çıkarken Besim onu gizlice izler. Mektuplaşmalarını da burda yaparlar. Leyla, Besim'den aldığı mektupları kimse görmesin diye banyo da okumaktadır.

Leyla'nın evinde mezuniyet kutlaması yapılmış bu esnada yenilmiş, içilmiş ve dans edilmiştir. Besim, Leyla'yla burda dans etmiştir.

Terasta ise Leyla, Semîr'e Besim'le geçmişteki ilişkilerini anlatmış ve Besim'in mektuplarını ona getirmiştir. Semîr de onları yakmıştır. Külleri havada uçuşurken de Leyla hayallere dalmış, odasında oturan Besim'in karşı duvara yansıyan gölgesini izlemiştir.

Leyla'nın gidip geldiği okul vardır mekân olarak. Besim Leyla'yı bu okulun çıkışında hep beklemiştir. Okulun yukardaki terasında Katrin Ana okuldan çıkan kızları izlemektedir.

2.7.5. Zaman

Besim, Leyla'nın erkek kardeşine bir plak hediye eder, bunun haricinde hikâyenin geçtiği yıllarla ilgili bir işarete yer verilmemiştir. Yazarımızın gerçekçi bir yazar olduğunu söylemiştik. Yaşadığı zamanda geçmektedir hikâyeleri.

Hikâye sonbahar döneminde bir akşam vaktinde cereyan eder. Leyla burada Semîr'le görüşür, Annesine sarılır, mektuplar burada yanar, küller havada uçuşur ve Besim'in gölgesini izler ve burada hikâyede geçen diğer olayları hatırlar.

2.7.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

“Yakılmış Mektuplar” hikâyesinde yazar toprak, aile, açlık, kıtlık unsurlarını içeren hikâyelerinden farklı olarak bir aşk hikâyesiyle karşımıza çıkmıştır. Hikâye “nasibinin nereden ve ne zaman geleceğini bilemezsin” cümlesi üzerinden ilerlemiştir.

Yazar Şam'ı güzel betimlemiştir. Yakılan mektupların küllerinin uçuşunu da güzel tasvir etmiştir. Leyla'yı sarışın kız olarak vasfetmiştir.

Leyla ile Besim aşkını bize tanıtmış ama Leyla'nın Besim'e onu bırakmayacağına dair sözler vermesine rağmen hangi sebeple Semîr'le evlenmeyi kabul ettiği bir muamma olarak kalmıştır. Evlenmek için Besim'den başkasına ihtimal vermezken, acaba ne olmuştur da Leyla, babasına Semîr'den başkasını eş olarak kabul etmeyeceğini söylemiştir. Leyla'nın âşık olduğu Besim hangi sebeple birden “zavallı Besim” olmuştur? Bu durum karşısında Besim'in duygularına, tepkisine, düşüncelerine yer verilmemiştir.

2.8. “Paskalya Bayramı” Hikâyesinin Tanıtımı

Çocuğu olmayan Peder ve eşinin hikâyesi anlatılır bize. Ana kahraman pederin karısıdır. Bir çocuk bayramı olan Paskalya günü peder, ayini icraa etmek için gayret ederken, eşi ayindeki çocukları izler ve aileleriyle onları değerlendirir.

2.8.1. Olay Örgüsü

Köy halkı kilisenin çan sesiyle paskalyanın ilk gününe uyanır. Peder Ğistîn neşe ile yatağından kalkar ve karısını uyandırır.

Peder sakallarını tarar, bütük bayram günleri için muhafaza ettiği altın işlemeli cübbesini giyinir. Karısı da kuşanmasında yardımcı olur.

Sonra ona gülümsedi ve dedi ki:

- Bu cübbe Başpiskoposlara layık, sen de Başpiskopos olmayı hak ediyorsun Ebû Hassûn.⁹⁶

Ebû Hassûn diye seslenir kocasına. Ebû Hassûn ayrıca köyde ismi Yusuf olanlara verilen bir künyedir. Peder Ğistîn rahip olmadan önceki ismi de Yusuf'tur, fakat o Aziz Augustinyus'tan esinlenerek Peder Ğistîn ismini almıştır.

Peder inşaatçılık işini bırakmış Allah'tan dünyayı terketmeye ve hatalardan kurtulmaya çağıldığı için rahipliği seçmiştir. Allah'tan inşaat işiyle uğraşıp dine söven bir evlat değil, kendilerine hizmet eden iyi bir evlat istemektedirler.

İnşaatçılık zor ve kirli bir meslektir. Peder inşaat işi yaptığı zamanlar eve yorularak ve homurdanarak, üstü başı toz içinde, avucu şişmiş bazen de kanıyor vaziyette gidermiş.

Pederin karısı şu veya bu kadının yanlışlarını bilmek ister fakat pedere soramaz. Günah çıkarmada sırrın kutsal olduğunu biliyordur. Pederin canının çıkması bu sırrın ağzından çıkmasından daha kolaydır. Herşeye rağmen bir kadının hatalarını bilmek istiyordur. On iki çocuğun annesi Ümmü İbrahim daima onu komşuların önünde yermektedir, onun hakkında söylediği kötü sözleri komşuları ona aktarmaktadır. Bununla birlikte Ümmü İbrahim kurbanlarını her Pazar ve bayram günlerinde kocası pederin eliyle sunuyordu.

⁹⁶Avvâd, 107.

Kendilerine bir çocuk dahi vermezken dedikoducu, ahlaksız Ümmü İbrahim'e ve yaşlı kocasına Allah'ın on iki tane çocuk bahşeyemesi Allah'tan reva mıdır diye düşünür. Nerededir Allah'ın adaleti?

Hazırlanıp kiliseye giderler. Saat sekiz buçukta ayin başlar. Her zaman pederi dikkatle dinleyen, dualar eden eşi ne pedere bakıyordur ne de onu dinliyordur. Kilisedeki insanların bir kısmı pederin eşinin bu durumuyla ilgili diğerlerine eğilip fısıldaşrlar. Kadınlar ve erkekler kilisenin kapısında durup ona bakarlar. Yerinde diz çökmüş halde değildir. Onun yerine geçmeye kimse cesaret edemez de. Çocuklar yeni elbiseleri ve süslü mumları ile görünüp sahne almak isterler çünkü ayin hazırdır ve çocuklar başlamak üzeredir. Ama pederin eşi yerinde değildir hala kapıdadır. Ümmü İbrahim de komşularına söylenir:

- *Rahibeyi görüyor musunuz? Ey mel'un kadın! On dört yaşındaki kız çocukları gibi.*⁹⁷

Kilise yavaş yavaş kadın, erkek ve çocuklarla dolar. Anne babalar kiliseye gelmekte geç kalmışlardır. Peder sunak yerinden başını çevirebilse geç kaldıları için onları azarlardı. Ama bu paskalya bayramı, çocukların bayramıdır. Anne babalar çocuklarını süslemek ve hazırlamakla meşguldürler, bu yüzden peder geç kalmalarını mazur görürdü.

Dini topluluğun sahne alacağı merhaleye gelinir. Peder elinde haç ile dinleyenlere başını çevirir, sunak yerinin önündeki masaya konmuş zeytin dallarını kutsar ve bakışlarını kilisede dolaştırır. Eşi de gider ve yerini alır.

Tavaf başlar, kilise festival yerine döner deniz gibi dalgalanır. Her iki cinsten farklı yaşlarda, farklı renklerde kıyafetlerle, kimi babasının, kimi akrabasının omzunda, kimi annesinin kucağında, kimi neşeyle koşan, kimi konuşan, kimi sevinen, ağlayan çocuklar... Sarışın, esmer, kumral, kıvrıcık saçlı, yanakları kızarmış çocuklar... En büyük bayramlarında göz dolduruyorlar. Ruhları, sesleri ve ışıltıları yükselir de sanki kilisenin tavanını çatlatırcasına, kubbesine tırmanır. Sonra gökyüzüne ulaşır.

⁹⁷Avvâd, 110.

Pederin eşi hissiz bir şekilde sandalyesinde durur ve tören alayının kilisedeki tavafına eşlik eder. Gözlerini çocukların üzerinde gezdirir. Her birinin hayatını, annelerinin hayatını, babalarının hayatını gözden geçirir ve kendi hayatını evlendiğinden şimdiki ana kadar gözden geçirir.

Tanus el-Câbî'nin oğlu Na'im gözüne ilişir. Yüzünde bir gülümseme belirir. Sekiz yıl önceki vaftizini hatırlar. Kocasının köyün rahibi olduğu ilk vaftiz ayinidir. O gün hissettiği mutluluğu ve acıyı da hatırlar. Pederin Rahiplik hayatında ki ilk kutsal icraatını gerçekleştirmesi mutluluğunu, kendi kendine "neden bize de Allah bu çocuk gibi bir çocuk vermiyor, Tanûs el-Câbî'nin karısını bir çocukla rızıklandırdı da beni niye rızıklandırmadı" demesi ise acısını oluşturuyordu hatıralarında.

O günün akşamında duygulanmış gözleri dolmuştu, peder içinden geçenleri anlayıp onu kucaklamış, onu alnından öpmüş ve demişti ki:

- Ey Ümmü Hassûn ümitsizliğe düşme. Allah'a dua et. Senin duanı işitecek ve bizi bir çocukla rızıklandıracaktır.⁹⁸

Aylar, yıllar geçiyordu ama Allah dualarına karşılık vermemişti. "Neden" diye düşünüyordu. Sık sık kilisesinin avlusunda yerden çakıl taşları toplar, dizlerinin altına koyar, kan akasıya kadar diz çökerdi. Bunu zühtlük, nefsini köreltmek ve çocuk ummak için yapıyordu.

Mârûn el-Fevvâz'ın oğlu Viktor, amcasının omzunda amcasının kafasına basmak için ayaklarını kaldırıyor, amcası ise gülüyor. Ümmü Hassûn ona Biktor diyordu. Biktor beş yaşındaydı, üzerinde kırmızıçizgili bir Fransız takımı vardı. Çocuklar ona bakıp takımını kıskanıyorlardı. "Takımın içinde ne kadar güzel, Allah bilir arkasından yürürken annesi ne kadar mutludur, babası onu tutunca ne kadar mutludur" diye düşünür. Köyün en zengin oğludur Biktor.

Biktor'un vaftiz törenini hatırlar. Köyün en zengin adamı, oğluna dua etmesi için pedere bir lira vermişti. Fakir Marangoz Tanûs bile iki lira vermişti.

⁹⁸Avvâd, 112.

Cürçüs el-Kellâs'ın kızı Helena. Melek gibi kız. Helana'nın annesi de evlendiği ilk iki sene hamile kalamamış. Aziz Abden'e gitmiş, köye döndükten sonra hamile kalmış. Çünkü nasıl ki Aziz Metânyus'un ihtisas alanı kayıp anahtarları öğrenme ise bu azizin ihtisas alanı da kısırlık tedavisiymiş. Fakat peder karısına ona gitmeyi yasaklamış.

Pederin eşi, bedevîlerdende yardım istemiş onların otlarını denemiş. Peder'in başpiskoposluğa gittiği bir günü fırsat bilip onlardan ot ve tütsü almış. Otu kaynatmış ve suyundan içmiş. Tütsü yakmış, sabah üzerinden üç kere atlamış, öğlen atlamış, bir akşam kalmış. Peder beklenmedik bir şekilde gelince her şeyi saklamak zorunda olduğu için tütsülere ayaklarıyla basmış öğrenir de kızar korkusuyla ayaklarını yakmış. Çünkü peder bunlara da inanmıyormuş.

Zâhir er-Remilî'nin oğlu Fuad. Dedesi mutlu bir şekilde kollarında taşır. Pederin eşi dört sene önceki Zâhir'in düğününü hatırlar. Fuad çok güzel bir çocuktur ama topaldır zavallı, neden total olduğunu da kimse bilmez. Çıkıkçı amcanın bile bir faydası olmamıştır. Çıkıkçı amca köyün özel doktorudur. Köylülerden biri çam ağacından düştüğünde, bir inek, bir köylüyü süstüğünde yaraları sarar. Hiçbir okul okumamıştır ama hastalara ve sancısı olanlara şifa verir ve herkes ona güvenir.

Bazı kimseler Zâhir'e oğlunu Beyrut'a götürmesi için nasihat eder ama o bunu reddeder. Beyrut'a köyden her kim hastalığının tedavisi için gittiyse ölmüştür. Fuad'ın topallığına adaklar da fayda etmemiştir. Yine de pederin eşi, Fuad'ı sever total da olsa. Total da olsa Allah'ın bir çocuk bahşetmesini ister.

Hannâ Ğarâz'ın eşi Necla. Çocuğu yok çocuklarla oynar. Hamiledir. Daha önce sağlıklı bir çocuğu vardır. Ümmü İbrahim, çocuğu kapıda görüp de Allah'ın adını anmadan övünce çocuğun betinin benzinin attığını ve Ümmü İbrahim'in nazarının değmesi sonucu öldüğünü düşünüyorlar. Ümmü Hassûn cenazeyi dahi hatırlamaktadır. Tabuttayken çocuğu görmek istemiştir ama peder izin vermemiştir.

- *Allah beni niye bir çocukla rızıklandırmıyor? Altı ay sonra ölen bir çocukla?*

*Ümmü Hassûn, bu rüya gerçekleşirse, en azından kısırlık ayıbından kendini kurtaracaktır.*⁹⁹

Hikâyenin son kısmına gelindiğinde ise pederin eşi bir rüyaya dalar. Necla gibi o da çocuk istemektedir. Necla'nın çocuğu gibi ölmesini istemez. Rüyasında çocuğunu Ümmü İbrahim'in gözlerinden sakınmalıdır. Bebeği odasına koymalıdır. Onu yanında yedirmeli, içirmeli, gözetmelidir. Peder de Başpiskoposluğa gidip, çocukları gözleriyle öldüren, süt veren ineklerin sütünü bakışlarıyla kurutan Ümmü İbrahim'i anlatmalıdır, başpiskopos köyden o kadını uzaklaştırmalıdır.

Ümmü İbrahim, uyuyan Ümmü Hassûn'u öksürerek uyandırır ve elini ağzına koyarak kahkaha atar. Ümmü Hassûn tek bir kelime etmez, yerinden kalkar, dinleyicileri delip geçer, kimine çarpar, kiminin ayağına basar, şamdanları alır aynı edayla parlaklığı sönmüş şamdanlarla dolaşır ve yüzünden güzel bir tebessüm belirir.

2.8.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyede hâkim bakış açısını kullanmıştır.

2.8.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Peder Ğistîn: Daha önceleri inşaat ustası olarak çalışan Yusuf bu işten bıkmıştır, ağır ve kirlili bir iştir bu. Elleri keskinden dolayı şişer, çatlaklar ve kanarmış. Rahip olmaya karar verir ve bir köyün rahibi olur. Aziz Augustinyus'tan esinlenerek ismini Peder Ğistîn yapar. Eşi ona Ebû Hassûn diye hitap eder. Köyde ismi Yusuf olanlara da bu isim verilmiş. Eşine de bu sebepten Ümmü Hassûn diye hitap ederler.

Peder Ğistîn çocukları vaftiz eder. Çocuklara dua eder. Adakları, sunakları takip eder. Bayram günleri organizasyonu yapar. Çocuğu olmamıştır ama ümidini asla yitirmemiştir. Hurafelere kanıp peşinden gitmemiştir. Eşini de daima bu yönde teselli etmiştir.

Ümmü Hassûn: Gerçek adını tam anlamıyla bilmemekteyiz. Ümmü Hassûn veya rahibe diye hitap ederler. Hikâyemizin ana kahramanıdır. Çocuğa olan hasreti,

⁹⁹Avvâd, 116.

çocuk sahibi olma arzusu kademe kademe işlenmiştir. Çocukları çok sever ve törendeki çocukları teker teker, aileleriyle birlikte değerlendirir.

Ümmü Hassûn karakterini çok güzel işlemiştir yazar. Karakterin yaşadıklarını, hissettiklerini okuyucuya objektif bir biçimde aktarmıştır.

Ümmü İbrahim: On iki çocuk annesi bir kadındır. Yaşlı da bir kocası vardır. Kocasını yaşlıyken son iki çocuğu dünyaya gelmiş. Ümmü İbrahim'in Ümmü Hassûn'u sevmediği, her fırsatta onu yerdiği bir gerçektir.

Na'im ve Ailesi: Tanûs el- Câbi'nin oğludur. Peder'in il vaftiz ettiği çocuktur. Dokuz on yaşlarında. Tanûs ie fakir bir marangozdur. Köyün en zengini peder'e oğluna dua etmesi için bir lira verirken, Tanûs'un iki lira verdiğini biliyoruz.

Viktor ve ailesi: Mârûn el-Fevvâz'ın oğludur. Amerika'ya gitmiş orda bir servet biriktirmiş, memleketine dönmüş, evlenmiş ve kendine kiremitten bir ev yaptırmıştır. Köyün en zenginidir. Oğlu beş yaşındadır. Diğer çocuklar yerel kıyafetlerini giyerken, Viktor'un üzerinde kırmızıçizgili bir Fransız takım elbisesi vardır, diğer çocuklar onun kıyafetine imreniyordur. Adı Viktor pederin eşi ise Biktor diye sesleniyor.

Fuad ve ailesi: Zahîr er-Remîlî'nin oğludur. Hikâyemizde dedesinin kollarında gülerken tasvir edilmiştir. Fuad topaldır, köyün doktoru çıkıkçı amcanın da ona bir faydası olmamıştır. Zâhir, Fuad'ın babasıdır. Pederin eşi onun düğününü hatırlar, çünkü geline eşlik eden sağdıç olmuştur.

Çıkıkçı Amca: Altmış yaşında mektep görmemiş ama köyün özel doktorudur. Kırık, çıkık tedavisi yapar, hasta olanlara, ağrısı olanlara şifa olur. Ağaçtan düşenlerin, hayvanlardan çifte yiyenlerin yaralarını sarar ama Fuad'a şifa olamamıştır.

Helena ve ailesi: Cürçüs'ün melek gibi olan güzel kızıdır. Saf beyaz elbisesinin içinde melek gibidir. Mavi gözlüdür. Annesi evlendiği ilk iki sene hamile kalmamıştır. Bu yüzden bu alanda uzmanlaşmış olan Aziz Abden'e gittikten sonra

bir çocukları olmuş. Bu sebeple Ümmü Hassûn da ona gitmek ister ama peder yasaklamıştır.

Hannâ Ğaraz'ın eşi Necla: Daha önce çocuğu olmuş fakat altı aylıkken ölmüş. Sağlıklı hopleyan zıplayan bir çocukmuş, ama bir gün rengi solmuş, annesinin kucağına düşmüş. Pedere götürmüş, şifa bulsun diye kiliseye nezretmiş ama yine de ölmüş. Küçük bir sandığa koymuşlar cenazesini, Necla hamiledir, Ümmü Hassûn'dan öğrendiğimize göre Necla çocuğunun ölümünde müsebbip olarak Ümmü İbrahim'in nazarının değmesini görüyormuş.

2.8.4. Mekân

Hikâye pederin evinde başlamaktadır. Bayram için kiliseye geçerler bütün hikâye burada geçer.

Yer yer bazı mekânlar zikredilmiştir. Zahir'in, oğlunu Beyrut'a götürmesi tavsiye edilmiştir. Mârûn, Amerika'da servet biriktiren kişidir. Mârûn ve diğer bir kimsenin kiremitten yapılan evinden bahsedilmiştir.

2.8.5. Zaman

Hikâyenin geçtiği zamanla ilgili herhangi bir iz yoktur. Paskalyanın saat sekiz buçukta başladığını biliyoruz. Pederin eşi çocukları izlerken, onların yaşlarından, yıllar önce vuku bulan olayların yıllarını zikretmiştir.

2.8.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Tevfik Yusuf, çocukların bayramı olan Paskalya bayramının yanında, sosyal bir mesele olan kısırlık meselesini, çocuğu olmayan pederin karısının hissiyatını işleyerek okuyucuya sunmuştur.

Bir nimetten mahrum kalan kişinin aynı nimeti elde eden kişiye bakışını gerçekçi bir şekilde işlemiştir. Nimetten mahrum olan kimse o nimetin değerini daha iyi bilir. Bu duyguyu okuyucuya Ümmü Hassûn'un psikolojik durumu üzerinden başarılı bir şekilde aktarmıştır.

Her türlü çocuğu gözlemlemektedir Ümmü Hassûn. Yeter ki bir çocuğu olsun. Çocuğu sakat olan ve ölenlere dahi imrenir Ümmü Hassûn, en azından evlat

sahibi olma duygusunu tatmak ister. Bunun yanında bir de toplum zindanı yer alır. Çocuğu olmayana fikir veren çok olur. Helena'nın annesinin evlendiği ilk iki sene çocuğu olmayıştır. Tedavi için bir azize gitmiştir. Azize gitme ihtiyacı biraz da toplumun bakışından kaynaklanıyor. İnsanlar konuştuğu için bir çözüm arayışına giriyorlar. Ümmü Hassûn gerçekten de çocuk istiyordur aslında ama kısırlık yaftası da bilinçaltında bir yer edinmiştir. Çocuğu olmadığı için zaten bir acı çekiyordur, bari yaftalanmaktan kurtulayım diye dua eder. Toplum onu bu düşünceye itmiştir. Ümmü İbrahim'in onunla alay etmesi muhtemelen bu sebeptendir. Allah'a bol bol dua eder, yalvarır yakarır ama kendince günahkâr kişilerin çocukları vardır ama kendinin yoktur. Hurâfelere başvurmak istese de peder bunu yasakladığı için ona da yanaşamaz. Toplumun acımasızlığı da burada gözler önüne serilmiştir.

Pederin her şeye rağmen ümidini kaybetmeyişi onun inancını göstermektedir. Karısını daima teselli etmesi, çocuğu olmasa da gözyaşlarını silip onu öpmesi de karı-koca bağlarının güçlü olduğunu gösterir.

Festivalın başladığı an güzel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çocukların kilisedeki tavaflı dalgalı bir denize benzetilmiştir. Ümmü Hassûn'un izdiği çocuklarda vafedilmiştir. Cürçüs'ün kızı Helena mavi gözlü olarak tasvir edilmiş, beyaz elbisesinin içinde bir meleğe benzetilmiştir.

2.9. “Hannûn” Hikâyesinin Tanıtımı

Hannûn hikâyesi adı Hannâ olan, Lübnan'ın kıtlık yıllarında mesleğini icra edemeyip ailesiyle birlikte açlık çeken bir kocanın, ailesinin karnını doyurmak amacıyla çaresizlikten ona ihanet etme yoluna giden karısı Esmâ'yı öldürmesi sonucu aklını kaybeden bir meczubun trajedisini anlatan bir hikâyedir.

2.9.1. Olay Örgüsü

Beyrut'un Zeytuniyye sokağında dolaşanlar Hannûn'u çok iyi tanır. Gidip gelip kahveleri doldurur, masadan masaya dolaşır, onun bunun yemeğine izinsiz elini sokar.

Herhangi birisi ona seslendiğinde kahkahalara boğulurdu. Başı bazen açık, bazen de başında delikli bir kep olurdu. Bir bakarsın Fransız pantolonu giymiştir, biraz sonra bakarsın şalvarla çıkar gelirdi.

Ağzında çeşitli dillerin kelimeleri İngiliz, Fransız ve İtalyan dillerinden bir veya iki kelime bilir, onları birbirine karıştırır, parklarda gezenlerin arasında gezinir, onları eğlendirirdi.

Asıl ismi Hannûn değil Hannâ'dır. Hikâye'nin devamında bunun sebebi öğrenilecektir.

İnsanlar Birinci Dünya Savaşı'nın ahvalini çok çabuk unutmuşlardır. Açlık ve ölümle burun buruna gelmişler. Neşeleri azalmış. Hannûn'dan başka geriye dönüp yönelen kalmamış, mazisi şimdide devam etmekte, ağlayanların yanında, onunla çokça alay eden dünyayla sanki kahkahasını çoğaltarak alay etmektedir.

Beyrut 1917'nin güzünde büyük bir kıtlıkla karşılaşır. Bu durum memleketin farklı yerlerinden gelen aç göçmenlerden kaynaklanır. Beyrut hastalıkların ve atıkların merkezi olur.

Hanna ayakkabıcıymış. Yaşlı bir baba, bir eş ve küçük bir çocuktan oluşan küçük bir ailesi varmış. Ayakkabı zanaati duraksamış. Bir parça ekmek için koşturan kimse ayakkabı derdine düşmez.

Yaşlı babası bu duruma çok katlanamamış. Hanna babasını çok severmiş ve ona bakmak istermiş. Eve iki üç ekmekten fazlası girmediği için babası yiyecek bir şey verilirse yer, bir şey kalmazsa köşeye kıvrılırmış. Sessizce ölümü beklemekteymiş. İnce bir kalbe sahipmiş, ölümüne sebep olan da buymuş. Öldüğü gün yemekten payını torununa vermiş ve demiş ki:

- Ye ey oğlum senin hayata daha çok ihtiyacın var.

İlyas sekiz yaşındaydı.¹⁰⁰

¹⁰⁰Avvâd, 122.

Hannâ evinin mobilyalarını çok ucuza satmıştır. Hatta evini bile un karşılığında zengin komşusu insanların Bey diye seslendiği Yusuf Bey'e satmıştır. Bu zengin adamın on yaşlarında bir de oğlu varmış. Şımarık, güzel kıyafetler giyen, güzel yemekler yiyen, sokağa inip çocuklara söven ve onları döven bir çocukmuş. Beyin oğlu olduğu için kimse ona karşı çıkmaya cesaret edemezmiş. Onlarca çocuk beyin oğlunun etrafında toplanır, attığı artık yiyecekler karşılığında ona katlanırlarmış.

Bir gün İlyas çok acıkır. Annesi açlığını nasıl gidereceğini bilmez bir şekilde ağlar. Babası da belki bir şeyler bulurum diye çarşıya gitmiştir. Annesi başını sallamaya başlar, kendini yere atıp bağırır ciğer paresine bakar:

- Yemek yemek istiyorum! Açım! Yemek yemek istiyorum!¹⁰¹

İlyas'ın yüzündeki kemikler belirginleşmiş, ayakları incecik olmuştur. Annesi ona sarılır ve onu belki yiyecek bir şeyler verir diye beyin oğluna yönlendirir,. Beyin oğlu âdeti üzere babasının köşkünün bahçesinde oynuyordur. Etrafında ceylanlar hoplaşır, tavus kuşları süslü kuyruklarını açar, hindiler uzun boynu ve kabarık tüyüyle övünür, semiz tavuklar yerden taneleri yerler.

Tavuklar doyar, âdemoğlu açlıktan ölür. Tavuklar, hindiler, tavus kuşları, köpekler ve kediler bu sarayda karınlarını doyurmakta ve semizleşmektedir. Sarayın civarında, önünde, arkasında kadınlı erkekli, genç yaşlı, kemikleri belirgin, mideleri boşluktan guruldayan, elbiseleri eskimiş insanlar kötü kokulu bataklıklarda, bitlerin cirit attığı sokaklarda kümelenmişlerdir. Yusuf Bey'in köşkü onların evlerini bir bir yutmakta, bir parça ekmek karşılığında insanların onurlarını zedelemeyi kendine mübah görmektedir. Köşkün etrafında kümelenen insanlar yeryüzünde haşerelerin bile öyle ölmediği zelil bir şekilde ölmektedir.

İlyas, elini beyin oğluna uzatır ve başını eğer. Beyin oğlu bahçe korkuluklarına gelir ve der ki:

-Yemek yemek mi istiyorsun? Bekle beni.

¹⁰¹Avvâd, 123.

Mermer merdivenlerden yukarı çıkarak koştu, kızarmış beyaz ekmek getirdi, İlyas 'ın, görür görmez ağzının suyu aktı, gözleri açıldı ve umutla yüzü parıldadı.¹⁰²

Korkuluktan ona yaklaşır, yanına gelir manalı bir şekilde “bu ekmek senin için” der. İlyas gördüğüne ve duyduğuna inanamaz. Kalbi çarpmaya başlar. Eli hâlâ açıktır. Beyin oğlu ekmeği yakınlaştırır, İlyas tam alacakken gülererek ekmeği uzaklaştırır ve ekmeği bir şartla vereceğini söyler.

Sonra ekmeği küçük parçalar halinde böldü ve bahçede dolaşmaya başladı. Ayağı tavuk dışkısına tokezleyesiye kadar İlyas davranışlarına şaşırды ve ne istediğini anlamadı. Ekmek parçalarını aldı, eli kirlenmesin diye onları maşa gibi yaptı, arasını dışkıyla doldurdu, onları takdim etti ve dedi ki:

- Al ve ye. Sana içi dolu lokma verdim. İstiyor musun?

İlyas lokmayı yedi ve yuttu. Sanki helvayla doluymuş gibi ağzını şapırdattı.

- Bir daha istiyor musun?

- Onu doldurunca ne kazandın? Onu bana olduğu gibi ver.

Beyin oğlu gözünü dikerek baktı, İlyasa, annesine, babasına sövdü ve dedi ki:

- Sana hiçbir şey vermeyeceğim.¹⁰³

Ekmek parçasını kulübeye bağlı olan köpeğe atar, İlyas ise dilenen gözlerle takip eder. Köpek lokmalardan yüz çevirince beyin oğlu tekrar İlyas'a döner ve onları dolu yeyip yemeyeceğini sorar. Kabul edince yerdeki lokmaları toplar, bahçede tavuk dışkısı arar, sırasıyla dışkıyla doldurur ve İlyas'a uzatır. On parça ekmek olsa da içini doldursa İlyas onları da alacak ama Beyin oğlu der ki:

- Bugün nasibini aldın. Yarın gel seni başka ekmek parçalarıyla doyurayım.¹⁰⁴

¹⁰² Avvâd, 124.

¹⁰³ Avvâd, 124-125.

¹⁰⁴ Avvâd, 125.

İlyas öğlen vakitlerinde gitmeye başlar beyin köşküne ve içi tavuk dışkısı dolu ekme alır. Bu durumu gören Yusuf Bey çocuğu tanır ve yanına çağırır. Annesine İlyas'la haber gönderir, eğer gelirse ekme vereceğini söyler.

Hannâ'nın eşi Esmâ güzel bir kadındır. Dinine bağlıdır. Haber ulaşınca bunun ahlaksız bir teklif olduğunu düşünerek yüreği hoplar, sonra da beyin oğluna yakınlık hissedebileceğini düşünür. Beyin köşküne gitmeye niyetlenerek oğlunun elinden tutar ve çıkar evden. Bunun masum bir teklif olamayacağını düşününce tekrar geri döner. Oğlu direnir kendini yerlere atar, bağırır çağırır ama umursamaz Esmâ onu sürükleyerek eve geri götürür.

Yusuf Bey oğlunun İlyas'a verdiği dışkı dolu ekme kleri yasaklar ve evden çıkmaları için eşi Hannâ'ya değil Esmâ'ya uyarı gönderir.

İlyas açlıktan kıvrır. Hayvanların yerden yediği çimenleri, dut yapraklarını yemektirler. Kedi tutup, kesip, pişirip yemektirler.

- *Yemek yemek istiyorum. Anne ben öliyorum! Komşumuz olan beyin ekmeğini niye kabul etmiyorsun? Sen beni öldürmek mi istiyorsun? Beni öldürmek mi istiyorsun?*¹⁰⁵

Esmâ, zayıflığına rağmen güzel bir kadındır. Oğlunun yakarışına dayanamaz. Endişesine yenilir. Oğlunun ve eşinin yaşamasını ister. Kendisi için hayatla ölümün bir farkı yoktur. Oğlu için ömründen yirmi dakika fedakârlık etmeye karar verir. Şerefini, iffetini ve eşlik emanetini düşünür ama oğlu ve kocası hayatına devam etsin diye Yusuf Bey'in davetini çaresizce kabul eder. İlyas'ın üzerine kapıyı kilitler. Ağlamamasını, yiyecek getireceğini, yirmi dakikada geleceğini tembihler.

Esmâ, zengin köşkünden çıktı. Esmâ'yı bıyığını bükerek karşıladığı gibi giderken de uğurladı ve ona dedi ki:

- *Ye, göğsünü doldurmak için kocan ve oğlundan önce sen kendini doyur.*

¹⁰⁵Avvâd, 127.

Ne ona cevap verdi ne de baktı. Yürüdü, koltuk altına altı tane ekmek sıkıştırarak. Yürüyüşünü biriciğine ulaşabilmek için hızlandırdı, ölmeden önce ona yetişmek için.¹⁰⁶

Esmâ'nın yokluğunda Hannâ eve gelir. Hayatı bilmediği için İlyas babasına masumane her şeyi anlatır. Beyin oğlunun attığı içi tavuk dışkısı dolu ekmekleri yediğini, ardından Yusuf Bey'in ekmek vermek için annesine haber gönderdiğini, annesi icabet etmeyince beyin oğlunun dışkı dolu ekmekleri vermeyi kestiğini, beyin annesini evden atmakla tehdit ettiğini anlatır. Durumu anlayan Hannâ'nın kan beynine sıçrar, o sırada Esmâ, oğluna seslenerek içeri girer. Hannâ ile karşılaşır. Hanna Esmâ'nın çenesini tutar ve başparmağıyla kaldırır. Dişlerini gıcırdatarak ekmeğin nereden geldiğini sorar. Koltuğu altındaki ekmek demetine vurur. Ekmekler yere düşer. Esmâ gözlerini Hannâ'ya kaldırmadan ve dudaklarını kıpırdatmadan Hannâ ona saldırır. İlyas bağırır ve annesini kurtarmak için sürünür. Belki de sürünüşü etrafına dağılan ekmekler içindir kim bilir?

Hannâ, karısını bıçaklar ve öldürür. Esmâ öldüğü yerde altı gün kalır. Cesedini kokusundan bulurlar ve deniz kenarında bir mezara naklederler. Onunla birlikte yüzünde kuru kan, ekmeğin bir tarafını ısırmış bir halde İlyas'ın cesedini de naklederler.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Hannâ gözlerden kaybolur. Daha sonra ise Zeytuniye'ye meczup olarak geri döner. İnsanlar onun meczupluğunu görünce ismini değiştirmeye karar verirler. Ona Hannûn diye hitap etmeğe başlarlar.

Hannûn her ismini duyduğunda gülmeye başlar. Kendisine seslenen birisi olmazsa kendi kendine söyler ismini. Sonra da kahkaha atar... Ağlayasıya kadar.

2.9.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi hâkim bakış açısıyla sunmuştur.

¹⁰⁶Avvâd, 138.

2.9.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Hannûn: İnsanların adını duyduğunda kahkhalara boğulduğu meczup kişidir. Asıl adı Hannâ'dır. Yaşadığı trajedi dolu hayatından sonra aklını yitirmiştir. Esmâ'nın eşi, İlyas'ın babasıdır.

Hannûn'un babası: Yaşlı ve bakıma muhtaçtır. İnce bir kalbe sahiptir. Torunu İlyas doysun ve hayatını devam ettirsin diye son yemeğini ona vermiş, muhtemelen bu sebeple de vefat etmiştir.

Esmâ: Hannâ'nın karısıdır. Bekârlığında dillerde dolanan bir güzelliğe sahipmiş. Esmâ olduğu için Semra lakabı takmışlar. Yazarın anlattığına göre çok dindar bir kadındır.

İlyas: Hannâ ve Esmâ'nın oğludur. Sekiz yaşındayken dedesi İlyas doysun diye son yemeğini ona vermiştir ve bunun ardından vefat etmiştir. Dedesi, İlyas'ın hayatı yaşamaya daha layık olduğunu düşünür. Esmâ'nın cesedi bulunduğu, İlyas'ın cansız bedeni de oradadır. Neden öldüğü bilinmez ama cesedi ekmeği ısırmış bir şekilde bulunur. Dedesi de annesi de oğullarının yaşaması için fedakârlıkta bulundular ama İlyas hayatını sürdüremedi.

Yusuf Bey: İnsanların onurunu zedelemeyi kendine mübah gören şeref yoksunu, insanlıktan nasipsiz, karakersiz birisidir. Evinin etrafında insanlar sefil ve perişan vaziyette hayatta kalma mücadelesi verirken, Yusuf Bey onların evlerini de fırsattan istifade az bir pahaya satın alır, nimetler içinde refah bir hayat sürer. Bir de oğlu vardır. Esmâ'ya ahlaksız teklifte bulunan kişidir.

Beyin oğlu: Yusuf Bey'in on yaşlarındaki oğludur. Şımarık bir çocuktur, güzel kıyafetler giyinir. Sokağa inip çocuklara söver ve onları döver. Kendisinden ekme isteyen İlyas'a ekmeğin içini dışkıyla doldurarak veren çocuktur.

2.9.4. Mekân

Hikâye Beyrut'un Zeytuniyye Mahallesi'nde geçer. Hikâyenin başında meczup Hannâ, Zeytuniyye Mahallesi'nin kahvelerinde, parklarında ve sokaklarında gezen kişidir. Hannâ'nın hayat hikâyesi anlatılmaya başlandığında ise konuşmaların

olduğu iki sahneyi görüyoruz. Birisi Hannâ, karısı Esmâ, oğlu İlyas ve babasının yaşadığı kendilerine ait evleridir. Bu evi daha sonra Yusuf Bey satın alacaktır. İlyas'ın dedesiyle, annesiyle ve babasıyla konuştuğu mekân bu evleridir. Hannâ'nın, karısını öldürdüğü, İlyas'ın da ölü bulunduğu ve cesetlerinin altı gün kaldığı ev de yine bu evdir.

Diğer konuşmaların ise Yusuf Bey'in köşkünde ve köşkünün bahçesinde geçtiğini biliyoruz. İlyas'la beyin oğlunun bu bahçede konuşmaları olmuştur. Bahçede ceylan, tavuk, hindi, tavus kuşu gibi hayvanların olduğunu öğreniyoruz. Bir de köpekleri ve köpeğe ait bir de kulübe vardır. Yine Yusuf Bey'in bir sahnede bahçedeyken İlyas'ı yanına çağırıp, onunla annesi Esmâ'ya haber gönderdiğini biliyoruz. Esmâ, Yusuf Bey'in davetini kabul edip köşküne gidiyor. Muhtemelen mutfaktan ekmek alıyor. Yusuf Bey, Esmâ'yı kapıda karşılıyor ve giderken uğurluyor. Esmâ bahçeden geçerek evine gidiyor.

Son olarak ise Esmâ ve oğlunun defnedildiği sahil kenarındaki mezarlıktan haberdar oluyoruz.

2.9.5. Zaman

1917 yılının sonbaharında yaşanan kıtlık döneminde vuku buluyor olaylar. Bu esnada Birinci Dünya Savaşı da devam etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminin 1918'in kış dönemi olduğunu biliyoruz. Hannâ karısını öldürdükten sonra ortadan kayboluyor, savaş bittikten sonra meczup olarak geri dönüyor Zeytuniye'ye.

Öğlen vakitlerinde İlyas, beyin oğlunun yanına gider ve orada ekmek yer. Zaman çerçevesinde Esmâ oğluna on beş dakika sonra döneceğini söylüyor. Esmâ ve oğlunun cesetlerinin ise altı gün boyunca evde bulunmayı beklediğini de biliyoruz.

2.9.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Açlık, kıtlık, hastalık, çaresizlik kavramlarını yazar derinlemesine işlemiştir. Ülkedeki açlık insanların şehir merkezlerine akın etmesine sebep olmuş, bu durum beraberinde hastalıkları getirmiştir. Dünya Savaşı'nın olduğu bir dönem olması, ekonomik durumu da kötüye götürmüştür. Ayakkabıcı olan Hannâ mesleğini icraa

edemez olmuş, çünkü insanlar ekmeğin derdine düşmüştür. Açlık ve hastalığın ise insanı nasıl bir çaresizliğe ittiğini Avvad bize Hannâ ailesi özelinde derinlemesine anlatmaktadır. Hannâ'nın babası açlığın bir sonucu olarak ölürken, yine açlığın sonucu olarak İlyas içi dışkı dolu bir ekmeği iştahla yer ve annesi bu duruma sessiz kalır, aynı şekilde açlığın ve çaresizliğin bir sonucu olarak Esmâ da Yusuf Bey'in teklifini kabul eder. Açlık, çaresizliğin yanında bir de ihanetle karşılaşan Hannâ ise bütün yaşananların bir sonucu olarak katil olur, nihayetinde ise aklını da yitirir. Karşımızda evini, eşyalarını, ailesini, onurunu, masumiyetini, sabrını, aklını elhasıl herşeyini yitirmiş bir karakter görüyoruz.

Yaşanan genel kıtlık da bize özetle ifade edilmiş. İnsanların biraz ekmek, un, yiyecek karşılığında evlerini satması, ardından ise sokaklarda ve bataklıklarda perişan bir halde yaşaması ve zelil bir şekilde ölmeleri bu durumu gözler önüne seriyor. Kıtlığın etkileri ise dediğimiz gibi Hannâ ailesinin özelinde daha derinlemesine irdeleniyor ve okuyucuya aktarılıyor.

Hikâyede bize genel bir kıtlığın çerçevesi çiziliyor. Hannâ, mesleğini dahi devam ettiremeyecek hâle geliyor, çünkü insanların tek derdi karnını doyurmak olmuştur. Böyle bir çerçevede Yusuf Bey'in zenginliğinin nereden geldiğini bilmiyoruz. Tüm bunların üstüne bu durumu fırsata çeviren ve insanların evlerini de yok pahasına satın alan bir Yusuf Bey var karşımızda. İnsanlar açken, semiz hayvanlar besliyor bahçesinde. Nimetle oynamaktan çekinmediği gibi, insanların şerefiyle ve gururuyla oynamaktan da çekinmiyor. Aynı davranışı şımarık oğlunun da sergilediğini görmekteyiz.

Hannû'nun kıyafeti vasfedilmiştir.¹⁰⁷

Bey anlamında “bek/el-beyk” kelimesini görüyoruz. Yusuf Bey bu kelimeyle anılmıştır. Bu kelime de Türkçe dilinden Arapça'ya geçmiştir. Yusuf Bey denmesi acaba Yusuf Türk olabilir mi sorusunu akla getiriyor. Daha önce de dile getirdiğimiz gibi, yazar Arap milliyetçisi bir yazardır, Osmanlı ve Türklerle ilgili olumsuz bir tutumu vardır. *es-Sabiyu'l-A'rac adlı* eserinde bu tutumu çok belirgin olmasa da yer

¹⁰⁷ Avvâd, 121.

yer dolaylı yönden atıflara rastlarız. Bu tutumu *er-Rağîf* adlı romanında bariz bir şekilde ortaya çıkar.¹⁰⁸

2.10. “Dul” Hikâyesinin Tanıtımı

Beş gün önce kocası ölen ve dul kalan Helena'nın hikâyesi ele alınıyor. Helena dolaptan içinde mektuplarla dolu olan bir kutu çıkarır. Mektupları okudukça dul kadının gözünün önünde hatıraları canlanır. Mektuplar arasında bir de sahibine ulaşmamış bir mektup vardır, asıl hikâye ise bu mektupta gizlidir.

2.10.1. Olay Örgüsü

Hikâye yazarın kahramanımızın şehir merkezinde güzel bahçesi olan beyaz büyük evinin etrafındaki hava durumunun tasviriyle başlıyor. Ardından şömine başındaki kahramanımız Helena hikâyeye dâhil olur.

Helena beş gündür duldur. Merhumun ölümünün tesiriyle kız kardeşi Saydâdan gelir ve dört gün yanında kalır, onu teselli eder, onunla birlikte ağlar ve evi düzenler. Dördüncü günün gecesinde ise kardeşine unutmasını, herkesin bir gün öleceğini, ağlamanın gidene getirmeyeceğini tavsiye ettikten sonra ayrılır.

Helena unutmayı dener ama başaramaz, aslında Kemîl'i hatırlamaya çalışır. Sanki kocası beş yıl önce ölmüş, kendisi ise beş gün önce ölmüş gibi.

Helena'nın üzüntüsü ortaya çıkar. Yüklüğe gider ve kocasının kendisine nişan döneminde yazdığı mektup mecmuasını arar. Çekmecedan ufak bir kutu çıkarır. İçinde parlak kâğıtların üzerine güzel bir yazıyla özenle yazılmış onlarca mektup vardır. Mektubun birinde evlendikten sonraki ortak hayatlarını vafetmiş, bir diğerinde şefkat beklemiş, bir diğerinde rüyasını anlatmıştır. Rüyasında öldüğünü görmüş, ama ölmek istemediğini çünkü eşini mutlu etmek istediğini yazmış. Kemîl ilk mektubunda heyecanla, gözyaşlarıyla aşkını itiraf etmiş. Sırasıyla Helena, Kemîl'in sonrasında utanıp kızardığı ilk öpücüğünü, nişanlı olduğu zamanları, düğünlerini hatırlar. Hepsini önünden bir film şeridi gibi geçip gider.

¹⁰⁸Bu konuda bk. Mücahit Küçükşarı, a.g.m., s.307-327.

Birden gözü diğer kâğıtların arasındaki farklı kâğıttan olan yıpranmış sarı bir mektuba ilişir. Okudukça zihninde bu hikâyenin hatıraları canlanır. Defalarca okur.

Yazar bize mektubun hikâyesini anlatmaya başlar. Nişandan öncedir. Helena yirmi bir yaşındadır. Saîd Hattâm onu seviyordur. Sonrasında Saîd, Helena'dan iki sene sonra evlenmiştir. Fakat Saîd, eşine katlanamamıştır, şimdilerde ayırdırlar.

Saîd, Helena'yı sevmiştir, Helena da onu. Nasıl tanıştıklarını hatırlamaz. Helena, Saîd'i hergün görür ama onunla ilgilenmez. Bir gece karşılaşırlar. Helena'ya daha önce hiçbir gençten duymadığı şeyler söyler.

- Dinle beni Helena. Belki de güzelsindir ama ben seni sevmiyorum. Öyle bir şey yap ki seni seveyim.¹⁰⁹

Saîd istediğini elde eder. Helena karşı koyamaz. Saîd izinsiz onu dudaklarından öper, karşı koymak ister Helena ama başaramaz teslim olur.

Bir gün Helena arkadaşlarını evine davet eder. Arkadaşları da abileriyle gelir. Saîd de gelir.

Ziyafet bitince arkadaşlarından Mârî, Helena'nın kulağına eğildi ve şöyle dedi:

- O kim?

Göz ucuyla Saîd'i işaret etti.

Davetliler ayrılınca Saîd kapıda oyalandı ve Helena'ya dedi ki:

- O kim?

Göz ucuyla önünde, zarif uzun boyuyla yürüyen Mârî'ye işaret etti. Helena yüreğinde büyük bir çarpıntı hissetti fakat Saîd'e itiraz edemedi ve şöyle dedi:

- O filandır, okul döneminden beri arkadaşımıdır.

¹⁰⁹ 'Avvâd, 135.

Saîd onunla tanışmak istediğini çünkü onu beğendiğini söyleyerek cevap verdi.¹¹⁰

Saîd ve Mârî için istedikleri olur. Saîd'e olan sevgisine ve kıskançlığına rağmen onları iki gün sonra evinde buluşturur. Saîd'i kendisinin daha önce sevdiğini ve Saîd'in de onu sevdiğini itiraf edemez. Beraber otururlar Saîd bütün alakasını Mârî'ye yönlendirir.

Sonraki gün Saîd, Helena'ya bir mektup verir ve der ki:

-Bu mektubu al ve Mârî'ye ver!¹¹¹

Helena, Saîd'in Mârî'yi sevmeye başlayacağını ve kendi sevgisinin yok olacağını bilir. Mektubu alır, hüznle ona bakar. Bakışları keskindir ama Saîd anlamaz veya anlamamış gibi yapar. Aslında anlar ama umursamaz.

Sana olan sevgim devam edecek ama bu mektubu Mârî'ye ulaştır.¹¹²

Helena'ya eğilir ve onu oyuncağı elinde kırılan bir çocuğu teselli etmek için öpen bir baba gibi öper O oyuncak Helena'nın kalbidir. Helena bir cümle bile edemez, ağlamakla yetinir. Saîd onu ağlar vaziyette görünce güler ve ikinci defa öper ve gider.

Solmuş, eski mektubu eline alır. Bir defterden koparılmış sayfaya eğri büğrü büyükçe yazılmış bir mektup. Güzellikten eser yok. Helena mektubu Mârî'ye vermez. Saîd gidince mektubu açar, defalarca okur ve ağlamaya başlar. Mektubu yırtıp atmaya istesede kutuya kaldırır ve muhafaza eder. Mârî'yi sevmemeye başlar. Ama Mârî Helena'nın Saîd'e olan aşkıdan habersizdir. Helena'yı bir gece ziyarete gelir ve aralarında aşağıdaki konuşma geçer.

- Biliyor musun Helena? Saîd beni seviyor?

- Sana aşkını ilan mı etti?

¹¹⁰ 'Avvâd, 136-137.

¹¹¹ 'Avvâd, 137.

¹¹² 'Avvâd, 137.

- *Elbette hayır. İlan etmesini beklemem gerekir mi? Ben bunu farkettim. Aşkı gözlerinden davranışından ve duruşundan okunuyor görüyor musun? Biz kızlarda, sen de biliyorsun, vuku bulmadan önce her bir olay için kalbimizde gizli delil olur ve kalbim bana diyor ki: Saîd seni seviyor, seviyor, seviyor!*

- *Sen de onu seviyorsun, öyle değil mi?*

- *Ben mutluyum, mutluyum, mutluyum!¹¹³*

Helena aşkını Mârî'nin yüzüne haykırmak istiyordu. Yanağına tokat atmak, saçlarından tutup merdivenden yuvarlamak istiyordu ama hiçbir şey söylemedi sadece gülümsedi, şöyle dedi:

- *Güzel, güzel gerçekten. Saîd iyi bir çocuk, abimin de arkadaşı. Onunla burada, evimizde buluşabilirsin.¹¹⁴*

Helena sabah evlerinde buluşma ayarlar. Önce Mârî sonra da Saîd gelir. Evde kimse yoktur. Saîd gelince gülümser ve Helena'ya selam verir. Helena anlar ki kendisi ikisinin arasında sadece bir aracıdır. Mutfağa gider ve meşgulmuş gibi davranır. Gözü büyük bıçağa ilişir. Eline alır ve bakmaya başlar. Ters çevirir ve ağlamaya niyetlenir. Fakat dişlerini gıcırdatır. Gözyaşlarını göz kapağında durdurur. İntiharı düşünür. Saîd kendi eliyle kendi evinde kendisine ihanet ediyordur. Bıçağın yarası kalbindedir. Helena bu evhamın içinde boğulurken salondan kakhahalar yükselir. Öfkesinden nefesi kesilir, mutfaktan çıkar ve salona gitmek için koşar. Daha salona varmadan ayakları birden durur, bakışları sarmaş dolaş olan Saîd ve Mârî'de donar. İkisi de Helena'yı farkedip de bakışlarını kaldırır kaldırmaz Helena kapının eşiğine yığılır kalır. Uyandığında yatağındadır, yanı başında Saîd kendisinin kandırıldığını söyler. Helena ise sadece ailesinin dönüş vaktinin geldiğini söyler ve Saîd oradan ayrılır.

Saîd'le evlendiğini hayal eder, Saîd onu karısını dövdüğü gibi döver, yüzüne ibrik atar, Helena da ayağına kapanır, yaşlı gözlerle ayaklarını öper. Öyle olunca

¹¹³ 'Avvâd, 138-139.

¹¹⁴ 'Avvâd, 139.

Saîd, Helena'ya geri döner, onu tekrar sever. Sonra ondan uzaklaşıp başka kadınlar için onu terkeder. Ama yine kendisine döneceğini bilir Helena.

Fakat eşini düşünmez, düşünmek istemez. Eşinin isteklerine teslim olmayı kötü görür. Eşi ki bakışlarını ondan hiç çevirmemiştir, sesini ona asla yükseltmemiştir, hiçbir işte ona karşı inat etmemiştir. Hayatı efendiler gibi değil köleler gibi geçmiştir. Ona zulmederdi, eşi bütün parasını eline sayardı. “Böyle yapmamız gerekir” dediğinde “evet” der, “Hayır” dediğinde “nasıl istersen sevgilim” derdi.

Kemîl, Helena'nın mutluluğunu isiyordu. Hiçbir isteğini geri çevirmezdi. Etrafında pervane olurdu, her ihtiyacını karşılar, her fısıltısına, göz kırpmasına, hareketine koşardı.

Helena, kocasının mektuplarına döner, okumak ister. Sonra hepsini toplayıp kaldırır. Şiddetli fırtınanın sesini dinler. Aşkına olan hüznü ona eşlik eder.

2.10.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi hâkim bakış açısıyla ele almıştır.

2.10.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Helena: Beyrut'un merkezinde bahçeli büyük bir evde oturan, beş gün öncesinde kocası ölen dul bir kadındır. Dolabında merhum kocasının nişanlılık döneminde kendisine yazdığı mektupları bir kutunun içinde saklar. Hikâyenin başında kocasının ölümünden dolayı çok müteessir olduğu hissine varılsada, esasında akli nişanlanmadan önce sevdiği Saîd'dedir.

Helena'nın ablası: Kardeşini teselli etmek için gelen ve bir süre yanında kalan ablasıdır.

Kemîl: Helena'nın ölmüş eşidir.

Saîd: Helena'nın evlenmeden önce sevdiği ve unutamadığı kişidir.

Mârî: Helena'nın okuldan beri arkadaşıdır.

2.10.4. Mekân

Hikâye Beyrut'ta geçmektedir.

2.10.5. Zaman

Hikâyede bir zaman dilimine işaret edilmemiştir.

2.10.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Hikâyenin başında Helena'nın evinin bulunduğu yerdeki hava durumu anlatılmıştır. *"Fırtına, Beyrutun merkezinde güzel bir bahçenin orta yerinde duran büyük beyaz evin etrafında korkutucu turlar atarak dolanıyordu ve demirin demire sürtünmesi gibi ıslık çalıyordu."*¹¹⁵ Fırtınanın betimlenmesinin yanında fırtınanın ıslığı da, demirin demire sürtünme sesine benzetilerek teşbihe de örnek verilmiştir. Metnin devamında ise yağmurun yağışı tasvir edilmiştir. Yazar Kemâl'in Helena'ya nişanlılık döneminde yazdığı mektupları, yazısının güzelliği, kâğıdının kalitesi, kılıfına ve içeriğine varana kadar anlatmıştır. Saîd'in Helenaya atılıp da onu öpmesinin ifade edildiği yerde meknî istiâreye yer verilmiştir: *"Birinde (Helena Saîd'in) kollarına düştüğünde dudaklarından izinsiz bir şekilde bir öpücük avladı."*¹¹⁶ Burda kendisine benzetilen kurt hafzedilmiş, onunla alakalı avlama, avını parçalama, saldırma fiiliyle işaretle bulunulmuştur. Yazar bu hikâyede aşk ve ihaneti birarada işlemiştir. Helena dolabı açıp mektupları yerine koyarken bir teşbihe daha yer verilmiştir: *Dolabı açtı ve kutuyu yerine koydu – kocasının mezarı gibi bir mezara – sonra dolabı güzelce kapattı...*¹¹⁷ Kutuyu koyduğu yeri Kemâl'in mezarına benzetmiştir. Burda kinaye de vardır. Helena kocasını mezara koyduğu gibi, gerçek anlamda onun mektuplarını yerine diğer bir anlamda ise onun hatıralarını da mezara koymuştur.

2.11. "Kan Tutkusu" Hikâyesinin Tanıtımı

Masum çocuğunu masum köpeğiyle oynarken izleyen baba ayrıca bize hikâyeyi anlatan kişidir. Kendi çocukluğunu hatırlar ve köpeğe hitaben bize

¹¹⁵ 'Avvâd, 133.

¹¹⁶ 'Avvâd, 136.

¹¹⁷ 'Avvâd, 142

hatırasını anlatır. Bu hatıra kötü bir hatıradır Çocukluğunda yaptığı acımasızlıkları ve arkadaşlarıyla birlikte öldüresiye işkence ettiği köpeği anlatır.

2.11.1. Olay Örgüsü

Yazar hikâyeye halının üzerinde köpekle oynayan çocuğunu izlerken başlar. Köpeğe hitaben bir hikâyeye anlatmak ister. Anlatacağı unutamayacağı hatıralardan biridir.

Yazar altı yaşlarında bir çocukken, elinde bir sopayla arkadaşlarını döverek sokaklarda gezermiş. Ruhunda da o sopanın bir benzeri varmış. Ruhundaki sopa aciz kalınca meşeden bir sopaya dönüşürmüş. Emretmeyi yeğlemiş ama itaat görmeyince can yakarmış. Ardından ise arkadaşları teslimiyetle önüne dizilirmiş.

Bir gün kasabanın meydanında bir köpeğin etrafını sarmışlar. Çocuk, köpeğin boynuna ip bağlayarak arkasından sürüklemiş.

Şimşim ormanına gitmişler. Köpeği bir çam ağacına bağlamışlar. Çocuk, arkadaşlarıyla birlikte ormanı dolaşmış ve değnek toplamışlar. Çocuk, değneğin sağlamlığını denedikten sonra köpeğe ilk darbesini indirmiş. Şefkat dilenen köpeğe ikinci darbeyi indirmiş, darbeler köpeğin vücudunun farklı yerlerine sırasıyla inmiş. Köpek acı acı ulumuş ama çocuk köpeğin acı ulumasına aldırmamış.

Köpek karşı koymaya, saldırmaya çalışmışsa da nafiye. Darbeler üst üste gelmiş, yaralarından kanlar akmış. Kan aktıkça köpeğin uluması da artmış. Çocukların darbeleri yorgunluktan hafifleyince, çocuk öfkelenmiş. Arkadaşlarını tehdit etmiş devam etmezlerse onların derisini yüzeceğini söylemiş. Bunun üzerine tekrar başlamışlar.

Köpek, darbeleri sessizce karşılamış. Dili sarkmış bir şekilde inlemiş. Çocuk, bıçağını çıkarıp hayvanın dilini kesince sesi de kesilmiş. Çocuk, köpeği belinden tutup vadiye doğru fırlatmış.

2.11.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeye kahraman bakış açısıyla başlamış, hâkim bakış açısıyla hikâyeye devam etmiştir.

2.11.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Yazar: Köpeğiyle oynayan çocuğun babasıdır. Çocukken arkadaşlarını kendine itaate zorlayan ve onlarla birlikte zavallı bir köpeğe işkence eden ve ayrıca bize hikâyeyi anlatan, hikâyenin başkahramanıdır.

Yazarın çocuğu: Köpeğiyle boğuşan çocuktur.

Yazarın çocukluk arkadaşları: Çocukluğunda kendisine itaat eden arkadaşlarıdır.

2.11.4. Mekân

Köpeğe işkence edilen yerin Şimşim ormanı olduğunu biliyoruz.

2.11.5. Zaman

Hikâyenin geçtiği zamanla ilgili net bir ipucu yoktur.

2.11.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Bir köpeğe yaptığı fenalıktan dolayı köpeğiyle oynayan çocuğuna imrenerek bakan bir babanın vicdan azabı hikâyeye konu olmuştur. Bir yandan masum köpeğiyle oynayan masum çocuğun izlerini, diğer yandan ise onların oyununa imrenen, çocukluğunda zavallı bir köpeğe acımasızca işkence eden bir babayı pişmanlıklarıyla okuyucuya yaşatmıştır.

Köpeğin çocuğuyla oynaşmasını şu şekilde tasvir etmiştir: “*Bu akşam, halının üzerin de oynayan oğlumu ve evin köpeğini izlemeye başladım. Yarı şaka yarı ciddi güreşiyorlardı. Ancak bu; şakanın kısa sürede baskın geldiği bir ciddiyetti. Sarmaş dolaş bağrışıp yuvarlanıyorlardı. Bu esnada oğlumun kumral, kıvrıcık saçları köpeğin sarkık, beyaz tüyelerine karışıyordu.*”¹¹⁸

2.12. “Ömer Efendi” Hikâyesinin Tanıtımı

Yazar, hikâyeye dâhil olarak, kendisine komşu, bir otel odasında kalan Ömer Efendi’yi kaleme almıştır. Ömer Efendi, projesi olan ve bunu arkadaşlarıyla

¹¹⁸ ‘Avvâd, 145.

uygulamak için planlar yapan birisidir. Yazarın uyarılarına rağmen planını uygulamaya koyan Ömer Efendi kendini hapiste bulur.

2.12.1. Olay Örgüsü

Ömer Efendi, yazarın evine yakın küçük bir otel odasında ikamet eden birisidir. Yazar, Ömer Efendi'yi her sabah balkonda sigara içerken görür, Ömer Efendi hakkında isminden başka bir şeyi bilmez. Selam verdiğiinde alır sonra herkes yoluna devam eder.

Yazar bir gün akşam güneşin batışından önce şehirden döndüğünü görür Ömer Efendi'nin, daha önce bu vakitte döndüğüne şahit olmamıştır.

- *Merhaba Ömer Efendi. Hâlin nasıl?*

- *Vallahi dostum en kötü hal.*

- *Neyden yakınıyorsun ey Ömer Efendi?*

- *Yeryüzünde insan iflastan başka neyden yakınır?*

- *Elinde bir iş yok mudur?*

Bir an duraksadı:

-*Şehirde bir dükkânım var. Fakat çarşı durgun.*

- *Krizden dolayı. Biliyorsun ki kriz çetin ve tacirlerin hepsini zarara uğrattıyor, sadece seni değil.*

- *Bu yönünden dolayı ticareti bırakmak istiyorum. Bir proje düşünüyorum. Uygulamasında bazı arkadaşlarımla yardımlaşacağımız büyük bir proje. Sana şimdi söyleyemem. Vakti gelmedi.*

- *Hayırlısı inşaallah.¹¹⁹*

¹¹⁹ 'Avvâd, 151-152.

Yazar Ömer Efendi'nin her sabahki düşünceli hâlini anlar, Ömer Efendi'den ayrılır ve evine döner.

Bir akşam Ömer Efendi ud çalar ve şarkı söyler. Yazar, pencereden belirince aralarında şu konuşma geçer:

- *Bazı bestelerimi dinlemek ister misin?*

- *Söyle. Udu severim.*

Udun tellerine vurmaya başlar ve sarhoşlar gibi sallanır. Sonra birden tutar ve şöyle der:

- *Birazdan görüşmek için arkadaşlarım gelecek.*

- *İnşaallah muvaffak olursunuz Ömer Efendi.¹²⁰*

Ömer Efendi hafta boyunca her akşam arkadaşlarıyla oturur, şarap içerler ve sohbet ederler.

Yazar bir gün eve dönerken Ömer Efendi'ye tesadüf eder. Ömer Efendi omzunda bir sandık, seyyar çorap havlu satıyor. Yazarı görünce utanıp yüzünü döner görmesin diye, yazar da Ömer Efendinin izzet-i nefsinin yaralamamak için yoluna devam eder.

Yazar yine bir gün Ömer Efendi'yle karşılaşır ve projelerini sorar. Ömer Efendi de anlatmaya başlar. Ömer Efendi çok vilayet gezmiştir ama şimdi bulunduğu şehirdeki kadar korkak insan görmemiştir. Projeye kimse cesaret edememiştir. Gittiği yerlerde gördüğü zenginler çalarak bu zenginliklerini elde etmişlerdir.

Ömer Efendi İstanbul'daki bir adamı anlatmaya başlar. Seçkin bilinen bir adamdır anlattığı kişi, adı Abdulhâdi el-Haşşâs'tır. Daha önce fakir fukara biridir. Bir gün zarif bir kıyafet giyer, bir tüccara gider, bin Osmanlı Lirası karşılığında eşya

¹²⁰ 'Avvâd, 152.

almaya ikna eder, bir başkasından aldığı borcu da teminat olarak verir bir aydan az bir sürede onları satıp kaçar gider.

Yazar Ömer Efendi'nin de bu neviden bir proje yaptığını anlar. Aralarında aşağıdaki konuşma geçer:

- *Ömer Efendi söylediklerin doğru mu? Ben bunlara inanmıyorum.*

- *Gözlerimle gördüm.*

- *Hayır.*

Sade bir gülüş attı ve bana sordu:

- *Sen ne iş yapıyorsun? Maaşın ne kadar? Yüz liradan fazla, yüzelli lira mı? Ne pahasına olursa olsun belirli. Bu önemsiz kâğıtların sana ne faydası var? İstesen arzu ettiğin gibi yaşarsın, istediğin mekâna gidersin, parmağının ucuyla istediğin kadına işaret edersin...*

- *Sen ne diyorsun Ömer Efendi? Bu proje işine beni de mi ayartmaya çalışıyorsun?*

- *Bunu demedim. Lakin sana güvendiğim için sen halinden memnun değilsen diye?*

- *Halinden kim memnun ki Ömer Efendi?*

- *Vallahi dostum ben hayatımda sayısız kadın tanıdım. Kadınlar erkeklerden paradan başka bir şey istemiyor. Onları paradan başkası tatmin etmiyor. Ne şan, şeref, ne gençlik, ne de güzellik.*

Kadınlar hakkındaki nazariyesinden yola çıkarak aşk maceralarını anlatmaya başladı. Dedim ki:

- *Bugün sevdiğin bir kadın yok mu Ömer Efendi?*

- Ben kadınların hepsini seviyorum. Fakat aralarından bir tanesi bile beni sevmiyorsa ne faydası var?

Kahkaha attım sonra ayrılmak için kalktım ve şöyle dedim:

- Bu projenden vazgeçmeni tavsiye ediyorum, bunun hakkında asla düşünme. Sen bunu uygulayanlardan daha zekisin.

Sözüme alaysı bir şekilde tebessüm etti.¹²¹

Günler geçer Ömer Efendi kapıları kilitler, pencereleri kapatır, kendini projesine kaptırır. Bir gece projeyi uygulamaya koyduklarını söyler. Bir adam gelir balkonda uzun uzun konuşurlar, konuyu bilmez yazar ama Ömer Efendi'nin bir sonraki geceyi hapiste geçirdiğini ve hâlâ hapiste olduğunu bilir.

2.12.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi kahraman bakış açısı ile almıştır.

2.12.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Yazar: Hikâyenin anlatıcısıdır. Ömer Efendinin komşusudur.

Ömer Efendi: Kırk yaşlarında küçük bir otel odasında kalır. Her sabah balkonunda düşünceli bir vaziyette sigara içer. Boyu uzun, geniş omuzlu, siyah gözlerin parlattığı büyük bir yüzü vardır. İki gözünün arasında sarkan kemerli bir burnu vardır.

Ömer Efendi'nin Arkadaşları: Hikâyedeki projeyi Ömer Efendi'yle birlikte uygulayacak arkadaşlarıdır. Ömer Efendi'nin balkonunda geceleri toplantı yaparlar.

Abdülhâdî el-Haşşâş: İstanbul'da yaşayan seçkin ve bilinen bir zat. Evvelden fakir fukara birisiyken tüccarları dolandırarak zengin olmuş biridir.

Elbisesi Eski Püskü Adam: Bir akşam Ömer Efendi'nin odasına çıkan kişidir. Elbisesi eski, gözleri kızarık. Geceyi Ömer Efendi'nin balkonunda geçirir, uzun bir şey konuşurlar.

¹²¹ 'Avvâd, 154-155.

2.12.4. Mekân

Hikâyenin hangi şehirde geçtiği ile ilgili bilgi verilmemiştir. Hikâyenin kahramanı Ömer Efendi İstanbul'a, Mısır'a, Filistin'e gittiğinden bahsetmiştir. Hikâyenin geçtiği şehirden insanların cesaretlerinin olmadığı özelliğiyle söz etmiştir.

Otel Odasının Balkonu: Ömer Efendi'nin her sabah sigara içtiği yer. Misafirlerini de burda ağırlar. Hatta ud çalıp şarap içerler, şarkı söyler gece sohbeti yaparlar.

Yazarın Evi: Ömer Efendi'nin kaldığı odanın yakınındadır yazarın evi. Pencereden Ömer Êfendi'yle muhatap olduğu olmuştur.

Yazarın Eve Gidiş Yolu: Yolda Ömer Efendi'yi görüp konuştuğu olmuştur.

2.12.5. Zaman

Ömer Efendi'nin anlattığı hikâyeler bize yirminci yüzyılı işaret ediyor.

2.12.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Yazar, kısa yoldan zengin olmayı arzu eden Ömer Efendi örneği üzerinden insanın zenginler gibi yaşamak için hırslandığında neleri göze alabileceğini ifade etmektedir.

Yazar kimsenin yaşadığı hayattan memnun olmadığını söyler ama hayatlarını sürdürmeye devam ederler. Yazar'ın haysiyet ve şeref değerlerine önem verdiğini görürüz. Kendisine dükkân sahibi olduğunu söyleyerek yalan söyleyen Ömer Efendi'yi çarşıda seyyar bir satıcı olarak gördüğünde onun haysiyetini kırmamak adına görmezlikten gelmiştir. Bu derece insan şaysiyetini düşünen birisinin, şerefli bir hayatı seçmesi beklenen bir tavidir.

*“Udun tellerine vurmaya başlar ve sarhoşlar gibi sallanır.”*¹²² Yazar Ömer Efendi'nin ud çalarken sallanmasını sarhoşların sallanmasına benzetmiştir. Ömer Efendi'nin ince bir tasviri yapılmıştır: *“30-40 yaşlarında, boyu uzun, omuzları geniş,*

¹²² Avvâd, 152.

siyah gözlerin parlattığı büyük bir yüzü vardır. İki gözünün arasında sarkan kemerli bir burnu vardır.”¹²³

2.13. “Kahve Sâkîsi” Hikâyesinin Tanıtımı

Seyyar kahve satıcılığı yapan Ebû Emîn’in, rakı masasında âlem yapan insanlara kahve satmasıyla başlayan hikâye, Ebû Emîn’in onların masasından içki içmesi ve oğluna içirmesiyle başlayan ikili konuşmalardan oluşmaktadır.

2.13.1. Olay Örgüsü

Hikâye bir hitapla başlar.

*Ey Ebû Emîn, bir fincan kahve getir!*¹²⁴

Beyrut sokaklarında onu görenler böyle seslenirler. Belinin etrafında bağlı kemerine asılı fincanlarla çıkar. Bir elinde ibrik, diğer elinde birbirine vurduğu iki boş fincan vardır.

Hikâyenin kahramanı olan yazar, Sayfiy Sokağı’nda rakı âlemindeyken Ebû Emîn’le karşılaşır ve ondan acı kahve isterler. Peşi sıra kahveleri zarafetle dağıttıktan sonra eli kadehlerden birine uzanır, bu kadeh yazarın kadehidir. Yazardan izin isteyerek bakar ve ağzına doğru kadehi götürür. Yazar da ona “kimin sağlığına içiyorsun?” diye sorar.

Cevabı beklerken bir çocuk gelir ve Ebû Emîn’in kıyafetine sokulur. Ordakiler sorarlar:

- *Kim bu? Oğlun mu?*

Kadehi ikinci kez tutar ve yudumlayarak içer.

-*Oğlum.*

¹²³ ‘Avvâd, 152.

¹²⁴ ‘Avvâd, 159.

- *Annesi nerede? Karın mı var?*

- *Beni terketti. Erkekler benim gibi olursa kadınlar onlarla birlikte çalışır. Ben deliyim.*

- *Hâşâ Ebû Emîn hâşâ. Ne oldu? Yoksa bu Emin mi?*

Eğilir ve çocuğun küçük alnını siler.

-*Evet, bu Emîn'dir.*

Sonra kadehi çocuğa uzatır ve bir yudum içirir.

- *Onu sarhoşluğa mı alıştırıyorsun?¹²⁵*

Kendisinin dertleri unuttuğu gibi çocuğunun da unutması gerektiğini söyler. Çünkü Annesi terketmiştir. Çocuk yalnız uyumaktan korktuğu için çocuğu da yanında getirmiştir. Birlikte her akşam yemeğinde içiyorlardır. Eşinin kendisini idare etmesi gerektiğini düşünüyordur. Ebû Emîn bir gün gece yarısı sarhoş gelmiştir ve hanımından yemek hazırlamasını istemiştir. Eşi kalkmayı reddetmiştir ve ona kızmıştır. Ebû Emîn de kızıp eşini dövmüştür. Bunun üzerine hanımı evi terketmiş ve bir daha gelmemiştir.

- *Onu şimdiye kadar bulamadın mı?*

- *Onu ben mi arayacağım? Arkasından mı koşacağım!?*

- *O senin karın.*

- *Beyrut kadınlarla dolu. İhtiyacım olduğunda bir kadın bulamayacak mıyım? Fakat ben geceleri onu peşimden sürüklemek yerine Emin'in annesinin oğluyla ilgilenmesi için evde kalmasını tercih ederdim. Bu onun talihi, babasının alıştığı gibi hayata alışması gerekiyor. Ben de yollarda avare büyüdüm. Hamal olarak çalıştım. Savaştan önce ayakkabıcı olarak çalıştım. Bahisçi olarak çalıştım. Bu ibriğe*

¹²⁵ 'Avvâd, 160.

ulaşasıya kadar her işi yaptım. Dünya bu! Emîn'in annesi nerede bilmiyorum?... Ah! Kadınların hepsi boğazlanmalık.

- *Güzel mi? Karın güzel mi?*

- *Ne onu ne de yeryüzünde başka bir kadını seviyorum. Aşk! Aşk! Aşk bize göre değil. Aşk arabası, köşkleri, hizmetçileri, maiyeti olanlar, memur, kıyafeti temiz, nazik olanlar içindir. Aşk bize göre mi?!*

Bunu başını sallayarak söyledi. Sonra Emîn'in gömleğinin iki ucunu göğsüne doğru geri çevirdi. Boş fincanları birbirine vurarak sırtını döndü ve şunu tekrarlıyordu:

- *Kadınların hepsi boğazlanmalık! Hepsi!¹²⁶*

2.13.2. Yazarın Bakış Açısı

Yazar hikâyeyi ben anlatıcı olarak anlatmış, kahraman bakış açısını tercih etmiştir.

2.13.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Emîn'in Babası: Kırk, kırk beş yaşlarında, ibrik ve fincanla sokak sokak gezen, insanlara seyyar kahve satan biridir.

EbûEmîn künyesidir, adıyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur. İnsanlar kendisine künyesiyle seslenir, Emîn'in babası. Sokaklarda büyümüştür.

Yazar: Yazar, hikâyemizin kahramanlarından biridir. Arkadaşları ile birlikte rakı âlemi yaparken, Ebû Emîn'den kahve alırlar, Ebû Emîn de masalarından kadehe uzanıp içince, ardından da oğluna içirince bir nevi dertleşirler.

Yazar ve arkadaşları ilgili bildiğimiz tek şey Sayfiyy Mahallesi'nde içmeleridir.

Emîn'in Annesi: Emîn'in annesi oğlunu ve kocasını şiddet gördüğü için terkeden bir kadındır. İsmi ve cismiyle ilgili herhangi bir şey bilmiyoruz.

¹²⁶ Avvâd, 161.

Emîn: Kahve satıcısı kahramanımızın kendisiyle künyelendiği oğludur. Henüz çocuktur.

2.13.4. Mekân

Hikâye, Beyrut sokaklarında geçmektedir. Sayfiyy Mahallesi'ndeki meyhanede vuku bulmuştur.

2.13.5. Zaman

Herhangi bir zamana atıf bulunmamakla birlikte, kahve satıcısının harpten önce ayakkabı tamircisi olarak çalıştığını söylemesinden bir sonuç çıkarabiliriz. Birinci Dünya Savaşı 1914-1918 yılları arasında yaşanmıştır. 1914 yılından önce kahramanımız ayakkabı tamircisi olarak çalışmıştır. Bu durumda hikâyenin geçtiği zaman dilimi yirminci yüzyılın ilk yarısıdır.

2.13.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Ebu Emîn sokaktan bir karakterdir. İnsanlara kahve satmaktadır. Dertleri olduğu için içmektedir. Hanımı tarafından terkedilmiştir. Bu duruma üzülür ama üzülmeye sebebi hanımını sevmesi değil. Aşka, sevgiye inanmaz. Karısına verdiği bir değer yoktur. Yemek yapması ve çocuğa bakması için ona ihtiyaç duyar.

Yazar bu hikâyede hayatın zorluğuna işaret etmektedir. Ebu Emîn'e göre aşk zenginler, durumu iyi olan kimseler içindir. Hayat zordur. Ekmek parası kazanması gerekiyordur ve sokaklardadır. Çocuğunu yalnız bırakmadığı için yanında her yere götürmektedir. İçki onun için bir zevk değil, dertleri unutturan bir içecektir. Hikâyede birtakım insanlar içki âlemi yapıp eğlenirken Ebu Emîn onlara hizmet etmektedir. Ebû Emîn ise derdinden içmektedir.

Hikâyenin çoğu kısmı diyaloglardan oluşur.

2.14. “Küçük Hamal” Hikâyesinin Tanıtımı

Eşinin görevlendirmesiyle pazara giden yazar, evin ihtiyaçlarını aldıktan sonra küçük bir hamal ile anlaşır. Yazar tramvayla evine dönerken, hamal aynı mesafeyi yürüyerek alır. Hamal yorgun düşünce geç kalır. Hamala öfkelenen yazar

çocuğun yorgun ve bitap düştüğünü, eşyanın altında kaldığını görünce öfkesi diner ve çocuğa yardım eder.

2.14.1. Olay Örgüsü

“Küçük Hamal” hikâyemize yazarımız bir şeyi keşfetmesiyle başlamıştır. Bir hamal tutmuştur eşyalarını çarşıdan eve taşımak için. Hamalın da kendi seviyesinde bir insan olduğunu farketmiştir.

Yazarı, eşi bazı ihtiyaç eşyaları almak için çarşıya gönderir. Pazara uğrar daha içeri girmeden hamalların kalabalığına şahit olur. Bakışlarını yazara çevirirler ve dilenen gözlerle “ben” diye bağışırlar. Zayıflığından ve aczinden dolayı uzakta duran birine acır ve ona yaklaşması için işaretle bulunur.

Dükkan dükkan gezmeye başlar ve aldıklarını çocuğun taşıdığı sepete koyar. Alışveriş biter ve eve dönmek ister. Evi kırk beş dakikalık bir uzaklıktadır. Yazar çocuğa fiyatta indirim yapması karşılığında tramvayla gitmeyi teklif eder. Çocuk yürümeyi tercih eder. Yazar kendisinin tramvayla önden gitmesi ve filan durakta buluşmaları husunda anlaşmaya varırlar.

Yazar buluşacakları durağa gelince tam bir saat bekler ama hamal hâlâ gelmez. Endişelenir. Hamalın emanetinden şüpheye düşer. Sövmeye başlar ve bütün hamallara lanet okur. Kendi kendine şöyle der:

Şunun bunun oğlu malımla gitti. Şehirdeki yüzlerce hamalın arasında ben onu nereden tanıyacağım! Aklıma binbir düşünce geldi. Karakola gidip bu işimden şikâyetçi olmayı ve bu arsız hırsızın eşkâlini onlara sunmayı düşündüm. Yarın gazeteye gidip onun hakkında haber yapmayı ve onu lanet ile anmayı düşündüm. Pazarda onu araştırmayı da düşündüm. Gözüme görünmesine kadar pazarda sabahtan akşama kadar durmayı düşündüm. Ondan nasıl intikam alacağımı biliyordum!...¹²⁷

Yazarımız bu düşünceler içindeyken hamal çocuk yorgun argın bir şekilde gelir. Yükün altında ezilip kalmıştır. Hamal çocuk sepetin altında yere yığılır,

¹²⁷ ‘Avvâd, 165.

burnundan kan gelir. Sepettekiler her bir yana dağılır. Çocuk bunu umursamaz elinin dışıyla kanını siler. Sonra toplamaya dağılanları başlar. İki yumurta kırılır sıvısı toprağa dökülür, çocuk da gözyaşına boğulur, korkusundan yazarın yüzüne bakamaz.

Yazarın öfkesi diner. Hamala yaklaşır, o vakit sanki başka biridir. Mendil çıkarır ve çocuğun burnundaki kanı siler.

2.14.2. Yazarın Bakış Açısı

Hikâye kahraman bakış açısıyla ele alınmıştır.

2.14.3. Hikâyede Geçen Kahramanlar

Yazar: Hikâyede ismine rastlamıyoruz. Ben anlatıcı olarak hikâyeyi bize anlatıyor. Yazar, küçük bir hamalın kendisiyle aynı seviyede bir insan olması ana fikriyle bize hikâyeyi anlatan kişi ve hikâyenin kahramanlarından biridir.

Yazarın Eşi: Yazarın eşiyle ilgili hikâyede bildiğimiz tek şey, eşini pazara gönderip evin ihtiyaçlarını almasıyla görevlendirmesidir.

Küçük Hamal: Yazarın pazar alışverişini yedi kuruşa pazar yerinden eve kadar taşıyan kişidir. Hikâyemizde küçük hamalın ismine de yer verilmemiştir.

2.14.4. Mekân

Pazar: Pazarda dükkân dükkân satıcıların olduğunu biliyoruz. Beyrut şehir merkezine -ki yazarın evi de şehir merkezindedir- yürümeyle kırk beş dakikalık bir uzaklıktadır. Pazarda dükkân dükkân satıcıların olduğunu ve kalabalık bir hamal topluluğunun olduğunu biliyoruz.

Sokak: Küçük hamalda bir saatten fazla yürüyor, ama sokakla ilgili hikâyede herhangi bir ayrıntı yok.

Tramvay Durağı: Pazarın çıkışında yazarın tramvayla, çocuğun ise yürüyerek gittiği ve buluşmak üzere anlaştıkları duraktır.

2.14.5. Zaman

Hangi zamanda geçtiğine dair bir işaret görememekle birlikte tramvaydan söz edilmesi yirminci yüzyıla işaret etmektedir.

2.14.6. Hikâyenin Genel Eleştirisi

Alışveriş yapıp aldıklarını taşıması için bir hamal tutan yazar, bitkin düşüp yere yığılan, burnu kanayan hamalı o halde görünce, hamalın da canlı kanlı kendisi gibi yorulabilen bir insan olduğunu keşfeder. Yazar bu durumu görünce hamal ile hemhal olmayı başarır ve bunun sonucunda ise hamala yardım eder. Hikâye çocuk işçilere de işaret etmiştir. Hayat zordur ve çocuklar bile çalışmaktadır. Para kazanmak için türlü zorluklara katlanır.

Yazar pazardaki çocuk hamalları şu şekilde tasvir etmiştir: *“Pazar yerinde iş bekleyen bir sürü hamal vardır. Bu hamalların çoğu yedi ila on yaşlarındadır. Başları açık, kıyafetleri parçalanmış, doğduklarından beri çakıl taşlarına yalın ayakla basmışlardır. Ayaklarının alt katmanı siyah kalın bir ayakkabıdır, ona para ödemiyorlar ve bir gün değiştirmeye ihtiyaç duyuyorlar. Sırtlarında büyük sepetler, her sepet onlardan ikisinin genişliğinde. Pazarda alışveriş yapanlar kendilerini seçsinler diye çekişirler.”*¹²⁸

¹²⁸ Avvâd, 164.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yazar Tevfik Yûsuf, edebiyat türleri arasında önemli bir yere sahip olan kısa hikâyenin üslubunu da özümseyerek *es-Sabiyyu'l-arac* adlı kitabında biraraya getirdiği hikâyelerinde vakayı olduğu gibi, canlı bir şekilde aktararak edebiyat sanatını çeşitli unsurlarıyla birlikte yansıtmayı, hayatı ince ve etkili bir betimlemeyle ve her yönüyle tasvir etmeyi başarmıştır. Önsözde okuyucusuna bunu şöyle ifade etmiştir:

*“Ben bu hikâyeleri sana boş yere yazıp sunmadım. Aksine bu, yaşadığım hayatın ta kendisidir. Gözlerimi orda burda güzel ve çirkin şeylere açtım. Bu şeyleri anlatmayı istedim ve bunun için hikâyeden daha iyi bir araç bulamadım.”*¹²⁹

Hikâyeler ekseri Lübnan’da geçmiştir. Başkentte geçen hikâyeler olduğu gibi, Beyrut’a yakın köylerde geçen hikâyeler de vardır. Hikâyenin biri Brummana kentinde, bir diğeri ise Şam’da geçmiştir. Hikâyelerde Beyrut’un çeşitli mahalle isimlerine de yer verilmiştir.

Hikâyelerinin hemen hepsi Birinci Dünya Savaşı’nın sonrasındaki yıllarda yaşanmıştır. Hikâyelerin bazısında tam tarihlere rastlamak mümkündür. Bazısında tarihe dolaylı yönden işaret edilmiştir.

Tevfik Yûsuf’un hikâyelerinde geçen kahramanlar hayatın bir parçası olan sıradan insandır. ‘Avvâd’ın bu yönüyle modern öykünün doğuşunu başlattığı ileri sürülen Nikolay Gogol’dan (1809-1852) etkilendiğini söylemek mümkündür. Zira Gogol, sıradan insanları ilk defa öykü sanatına katmış olan yazardır. Gogol’un dönemine kadar anlatılmaya değer görülen, üstün insan ve kahraman karakterdir.¹³⁰

Belki okuyucunun nazarında, dikkatlerini çeken ve meraklarını arttıran en önemli şey, hikâyeleri, yazarın kullandığı ve ilk hikâyeden son hikâyeye kadar sürdürdüğü, derin toplumsal gerçekliği ve hayatın zor şartlarını aktardığı gerçekçi bir

¹²⁹ ‘Avvâd, 7.

¹³⁰ Necip Tosun, *Modern Öykü Kuramı*, Hece Yayınları, Ankara, 2011, s. 16.

tarzda okumalarıdır. Avvâd öykülerinde insanların çoğunun üzerinde karanlık gölgesiyle fakirliğin hüküm sürdüğü bir zamanı gözler önüne sermiştir. Topal Çocuk hikâyesinde olgu “dilencilik”, Kış Faresi hikâyesinde “yoksulluk ve açlık”, Dedem ve Hikâyesi’nde “göç”, Hannûn hikâyesinde “açlık ve sefalet”, Küçük Hamal hikâyesinde ise “çocuk işçiler”dir. Bütün bunlarla yazar, hayatın insanlar üzerindeki acımasızlığına işaret etmiştir. Bu yazarın kabiliyetli olduğu en önemli yönlerinden biridir.

Diğer yandan ise bazı insanlar, hırs ve aç gözlülükle çevresinden çeşitli şekil ve yollarla faydalanmaktadır. Bunlardan biri Topal Çocuk hikâyesindeki İbrahim Amca’dır, diğeri Hannûn hikâyesindeki Yusuf Bey ve oğludur. Ömer Efendi hikâyesindeki Ömer ise bu yönde hareket etmeye çalışan, plan kuran fakat başaramayan bir karakterdir.

Yazar, Lübnan toplumunun yaşadığı toplumsal yozlaşmanın çeşitli görünümüne de ışık tutmuştur. Topal Çocuk hikâyesinde bu İbrahim Amca’nın yetim ve öksüz olan topal çocuğa karşı acımasızlığıdır. Dedem ve Hikâyesi’nde Emîn gibi gurbete gidip de, anne-babalarından kopan, kültüründen uzaklaşan ve gayr-ı meşru bir hayat yaşayan Lübnanlı gençlerin göçüdür. Hannûn hikâyesinde ise insanların çaresizliğinden istifade ederek insanların şerefini, zina arzusuyla namus anlayışını ayaklar altına alan, parayla her istediğini yapabileceğini zanneden şımarık zenginlik anlayışıdır.

Avvâd düşünce ve inançlarda yaşanan dinî yozlaşmayı da tasvir etmiştir. Kilise ve din adamlarını eleştirmiştir. Dünya menfaati elde etmek adına dinî istismarın örnekleri verilmiştir. Ehadu’ş-Şe’ânîn hikâyesinde pederin karısı çocuk sahibi olmak adına din tüccarlarına itibar etmektedir. Halk ise çocuklarının ömrünün uzun olması, sağlıklı olması vs. için pedere dua etmesi için para vermektedir. Hikâyede ki peder de her ne kadar dürüst ve din tüccarlarına itimat etmeyen birisi olsa da daha az yorularak hayatının geçimini sağlamak için peder olmayı seçmiştir. Kirlenmiş mezarlık hikâyesinde ise muhtar dinî duyguları kullanarak toplumu galeyana getirme çabasıdadır, pedere de baskı uygulamaktadır.

Fransız yazar Guy de Maupassant (1850-1893), daha sonra ‐olay öykü‐ olarak adlandırılacak bir öykü yaklaşımının temellerini atan kişidir, hikâyelerinde papazları ve burjuvaziyi eleştirmiştir. Tevfik Yusuf’un hikâyelerinde de bunun örnekleri vardır. Fransız yazardan etkilenmiş olması yüksek bir ihtimaldir.¹³¹

Yazarın kabileyetli olduğu diğer bir yönü ise tasvir gücüdür. Topal ocuğun yürüyüşünü, kıyafetini, yaşadığı kulübeyi, acımasız İbrahim Amca’yı ustaca tasvir etmiştir. Yetimhânedede yaşayan ve açlıktan len Afife’yi, âşık Nedîm’i, ayrıntılı bir Şekilde Ömer Efendi’yi, Hannn’un kıyafetini ve pazarda çalışan küçük hamalları vafsetmiştir.

Avvâd’ın öykünün dünya çapında bir saygılık kazanmasında önemli bir rolü olan rus yazar Anton Çehov’dan (1860-1904) nemli ölçüde etkilendiği söylenebilir. Çehov, gösterişli ve ağdalı betimlemelere karşı olmuş, kısa ve öz yazmayı savunmuştur. Olaydan ve konudan ziyade insana önem atfetmiştir. Yalın bir dil kullanmıştır. Rus insanını doğal yönüyle anlatmış, hayata ve insana yönelmiştir.¹³²

‘Avvâd hikâyelerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmış, tasvirde de bu dilini srdrmştir. Anlaşılması zor, izah ve açıklamaya, sözlüğe bakma ihtiyacı duyuracak kelimeler kullanmamıştır. Halk arasında kullanılagelen, aslı Fransızca, Türkçe, İngilizce ve Farsça olan kelimeleri dahi kullanmıştır. Çehov’da olduğu gibi insanı ön planda tutmuş, derin psikolojik tahlillerde bulunmuş ve daha çok karakterleri vafsetmiştir. Lübnan insanını doğal yönüyle anlatmıştır ve o da hayata ve insana yönelmiştir.

Kullandığı terkipler de kolay ve alışılmış, günlük konuşmalarda olan ve kullanılmaya devam eden terkiplerdir. Derin bir edebî birikime işaret eden edebî terkiplere de yer vermiştir. Farklı kültürlerde ve farklı seviyelerde olan okuyucularını gözeterek, okuyucu kitlesinin çoğunun kalbine ve aklına ulaşmak adına edebî terkipleri sınırlı sayıda tutmltur.

¹³¹ Tosun, a.g.e., s. 19.

¹³² Tosun, a.g.e., s. 20-21.

Hikâyelerin başlangıç kısmında ve hikâyenin içinde önemli iktibaslarda bulunmuştur. Kendi dini olan Hristiyanlıkla yetinmemiş, farklı din ve kaynaklardan istifade etmiştir. Bu bir taraftan yazarın geniş kültür birikimine, diğer yandan kendi çevresinin dışına açılmasına delalet eder.

Yazarın tasvir kabiliyetinin yanında kullandığı edebî ve sanatsal üslûbu, tasvîrin güzelliğini daha da arttırmış, ona hayat ve renk katmıştır. Yazar hikâyelerini teşbih, mecaz, istiâre, kinaye gibi belagat ilminin unsurlarıyla süslemiştir.

Yazar *es-Sabiyyu'l-A'rac* adlı eseriyle Çağdaş Arap Edebiyatı'nda ses getirmiş, Arap kısa öyküsü ve romanının gelişiminde önemli isimlerden biri olarak kabul görmüştür. Araştırma konusu yaptığımız *es-Sabiyyul-A'rac* adlı eserinde yazarımız gerçekçilik akımının yayılmasında da önemli bir rol oynamıştır. Hikâyelerinde sanatsal üslûbunun yanında psikolojik tahlilleri ve gerçekçi tasvirleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Sınırlı bir çerçevede seyreden Lübnan öykücülüğüne ise toplumsal sorunları da dâhil ederek yeni bir soluk getirmiştir.

Diyebiliriz ki Tevfik Yûsuf Avvâd edebî birikimini, aydınlık ve karanlık yönleriyle birlikte yaşadığı dönemin ve bölgenin aksine, başka kültürlerin edebî çalışmalarından da etkilenerek Arap edebiyatına uyarlamada başarılı olmuştur. Öykü dilinde, bulunduğu dönemin dili açısından isabetli ve yerinde olarak seçtiği üslûp ise okuyucuların akıllarına ve kalplerine tesir eden gücüne katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Abdullah, Muhammed Hasen, *el-Vâkı'îyye fi'r-Rivâyeti'l-Arabiyye*, Mektebetu'l-Usra, Kahire, 2005.

Akalın, Şükrü Halûk, *Yazım Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu, 27. baskı, Ankara, 2012.

Atvî, Alî Necîb, *Tatavvuru Fenni'l-Kissati'l-Lübânîyyeti'l-Arabiyye*, Beyrût, 1982.

Avvâd, Tevfik Yûsuf, *er-Rağîf*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 1984.

Avvâd, Tevfik Yûsuf, *es-Sabiyyu'l-A'rac*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 2007.

Avvâd, Tevfik Yûsuf, *Fursânu'l-Kelâm*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 1995.

Avvâd, Tevfik Yûsuf, *Tavâhînu Beyrût*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 1991.

Ayyâd, Şükrî Muhammed, *el-Mezâhibu'l-Edebiyye ve'n-Nakdiyye 'inde'l-'Arab ve'l-Ğarbiyyîn*, el-Meclisu'l-Vatanî li's-Sekâfeti ve'l-Funûni ve'l-Âdâb, Kuveyt, 1993.

Buzpınar, Şit Tufan, „Lübnan“, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003.

Cibrân, Cibrân Halîl, *el-Ecnihatu'l-Mütekessira*, n.r. Nâzik Sâbâyârd, Beyrut, 1984.

Cuhâ, Michel, *el-Kıssatu'l-Kasîra fi Lübnan –Siyer ve Nusus-*, Beyrut, 2008.

Çatal, Halil, *Cubrân Halîl Cubrân ve Öykücülüğü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2011.

Demirayak, Kenan, “Cibrân Halîl Cibrân”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, 2016, İstanbul, EK-1.

el- Yâfi'î, Naîm, *et-Tatavvuru'l-Fennî li Şekli'l-Kıssati'l-Kasîra fi'l-Edebiyyi's- Şamiyyi'l-Hadîs: Sûriyâ, Lubnân, Urdun, Filistîn, Menşûrâtu İttihâdi'l-Kitâbu'l-Arab, Şam, 1982.*

el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Cami' fi'l-Edebi'l-Arabiyyi-el-Edebu'l-Hadîs, Dâru'l-Ceyl, Beyrût, 1986.*

Er, Rahmi, *Modern Mısır Romanı*, Hece Yayınları Ankara, 2015.

Göçer, Murat, *Ğassân Kenefânî ve Öykücülüğü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006

Gülle, Sıtkı, “Arap Edebiyatında Makame ve el-Harîrî'nin Osmanlı Medreselerinde Yüksek Arapça Öğretimi Çerçevesinde Okutulan el-Makamat'ı”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2000, sayı 2.

Hâfez, Sabri, “Modern Arap Öyküsü I”, çev. Azmi Yüksel, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2003.

Hafez, Sabrî, Çev. Azmi Yüksel, “ Modern Arap Kısa Öyküsü (II)”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sy. 10, Yaz 2003.

Hâlid, Ğassân, *Cibrânu'l-Feylesûf*, Muessesetu Nevfel, Beyrut 1983.

Hicâzî, Alî, *el-Kıssatu'l-Kasîra fi Lubnân 1950-1975 Tatavvuruha ve A'lâmuha*, Beyrut 2004.

İdris, Suheyl, *Muhâdarât 'ani'l-Kıssati fi Lubnân*, Kahire, 1957.

İdrîs, Suheyl, “Halîl Takiyyuddîn ve Mârûn 'Abbûd: Kassâsâni min Lubnân”, *el-Âdâb*, Sy. 4, Nisan 1957.

İdrîs, Suheyl, “Min târîhi'l-kıssati fi Lübnân: 'Avvad ve Raġîfu'l-istiklâl”, *el-Âdâb*, Sy. 2, Şubat 1957.

İdrîs, Suheyl “Zeydân ve Cibrân ve Nu'ayme: Ruvvâdu'l-Kıssati fi Lubnân”, *el-Âdâb*, Sy. 3, Mart 1957.

Kantemir, Enise, “Gerçekçilik”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sy. 1, Ankara 1973.

Kaplan, Mehmet, *Hikâye Tahlilleri*, Dergah Yayınları, 2002.

Kılıç, Hulusi, “Ebü'l-Ferec el-İsfahânî”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994.

Küçüksarı, Mücahit, “Tevfik Yûsuf el-Avvâd’ın “er-Rağîf” adlı Romanında Türk İmajı”, *Mütefekkir: Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Aksaray, 2016.

Landau, Jacop, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*, Çev. Bedrettin Aytaç, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994.

Nasr, Ali Muhammed, Çev. Abdülkerim Seber, “Arap Edebiyatında Hikâye ve Kur’ân-ı Kerim’deki Kıssaların Müdafaası”, *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi*, 2018.

Necme, Muhammed Yusuf, *Fennu'l-Kıssa*, Dâru Beyrut, Beyrut, 1985.

Özaslan, Hamza, *Mârûn Abbûd ve Eserleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001.

Starkey, Paul, “Tawfiq Yûsuf ‘Awwad”, *Essays in Arabic Literary Biography 1850-1950*, ed. Roger Allen, *Harrassowitz Verlag*, Wiesbaden, 2010.

Şahin, Şener, *Emîn er-Reyhânî ve Mehcer Edebiyatı’ndaki yeri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2005.

Tannûs, Cân, *Tevfik Yûsuf ‘Avvâd: Dirâsetu’n- Nefsiyye fî Şahsiyyetihî ve Edebihi*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyyeh, Beyrut, 1994.

Tekindağ, M.C. Şehabeddin, “Lübnan“, *İslam Ansiklopedisi*.

Tosun, Necip, *Modern Öykü Kuramı*, Hece Yayınları, Ankara, 2011.

Ürün, Ahmet Kâzım, *Modern Arap Edebiyatı*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015.

Vâdî, Tahâ, *el-Kıssatu Dîvânu'l-'Arab - Kadâyâ ve Nemâzic*, Kahire 2001.

Yazıcı, Hüseyin, “Hikâye”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998.

Yazıcı, Hüseyin, “Lübnanlı Yazar Emin Er-Reyhani'nin ”Şerif Efendi” Adlı Öyküsü ve Tahlili”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sy. 34, İstanbul, 2006.

Yazıcı, Hüseyin, “Mehcer Edebiyatı”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2003.

Yazıcı, Hüseyin, Lübnan'da Kısa Öykü, *Şarkiyat Mecmuası*, 2009.

Yıldız, Musa, “Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymür'un Fi'l-Kitar'ı”, *Nüsha Şarkiyât Araştırmaları Dergisi*, Sy. 4, 2002.

Yılmaz, İbrahim, “Arap Şiiri ve Hikâyecilik-Antere Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sy. 15, 2010.

<https://www.goodreads.com/book/show/18585165> erişim tarihi:
10.09.2019,10.00.

<https://www.goodreads.com/book/show/31950118>, erişim tarihi:
11.09.2019,00.20.